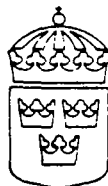

Riksdagens protokoll

1989/90:101

Protokoll
1989/90:101

Torsdagen den 5 april

Kl. 12.00–22.23

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Meddelande om sammanträdet fredagen den 6 april

Anf. I FÖRSTE VICE TALMANNEN:

På förekommen anledning meddelas att arbetsplenium fredagen den 6 april sannolikt kommer att få följande förlopp. Sammanträdet inleds med voteringar i färdigdebatterade ärenden från torsdagskvällen. Debatten där- efter inleds med ärenden från justitieutskottet och fortsätter med kvarstå- ende odebatterade ärenden från torsdagen.

Voteringar kan förekomma till kl. 14.00, då plenum avslutas.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 30 mars.

3 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades

Redogörelse

1989/90:20 till utbildningsutskottet

4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 4 april

Företogs till avgörande utbildningsutskottets betänkande 1989/90: UbU17, kulturutskottets betänkande 1989/90:KrU16, konstitutionsutskot- tets betänkanden 1989/90:KU33 och KU37 samt finansutskottets betänkan- den 1989/90:FiU19, FiU21, FiU22 och FiU23.

Utbildningsutskottets betänkande UbU17

Mom. 1 (utredning av vuxenutbildningens struktur och organisation)

Utskottets hemställan bifölls med 244 röster mot 52 för reservation 1 av Birger Hagård m.fl.

Mom. 2 (principbeslut om allas rätt till en utbildningsnivå motsvarande två års gymnasiestudier)

Utskottets hemställan bifölls med 263 röster mot 33 för reservation 2 av Larz Johansson och Marianne Andersson i Vårgårda.

Mom. 3 (anslag till Bidrag till kommunal utbildning för vuxna)

Först biträdades reservation 3 av Birger Hagård m.fl. med 66 röster mot 36 för reservation 4 av Lars Leijonborg och Carl-Johan Wilson. 192 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Birger Hagård m.fl. – genom omröstning med uppresning.

Mom. 6 (uppdragsutbildning inom kommunal utbildning för vuxna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Birger Hagård m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (omfördelning mellan kommunramar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 6 av Birger Hagård m.fl., *dels* reservation 7 av Lars Leijonborg och Carl-Johan Wilson – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (försöksverksamhet med friare former för uppsökande verksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Lars Leijonborg och Carl-Johan Wilson – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (det högre schablonbidragets belopp)

Utskottets hemställan bifölls med 257 röster mot 36 för reservation 9 av Larz Johansson och Marianne Andersson i Vårgårda.

Mom. 16 (antalet studietimmar med högre schablonbidrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 10 av Birger Hagård m.fl., *dels* reservation 11 av Ylva Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (tilläggsbidragens belopp)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Larz Johansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (avskaffande av vissa tilläggsbidrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Birger Hagård m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (kursplanebundna universitetscirklar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Lars Leijonborg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (studiecirklares och cirkelsammanskomsters längd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 16 av Larz Johansson m.fl., *dels* reservation 15 av Birger Hagård m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (möjligheterna för nya studieförbund att få statsbidrag)

Först biträddes reservation 17 av Ylva Johansson med 27 röster mot 18 för reservation 18 av Gösta Lyngå. 252 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 260 röster mot 36 för reservation 17 av Ylva Johansson.

Mom. 22 (omfördelning av studietimmar inom den s.k. friare resursanvändningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Larz Johansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (bidrag till kulturverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 20 av Lars Leijonborg m.fl., *dels* reservation 21 av Larz Johansson m.fl., *dels* reservation 22 av Ylva Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (bidrag till verksamhet för handikappade)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Larz Johansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (folkhögskolans undervisningsvolym)

Först biträddes reservation 28 av Larz Johansson m.fl. med 93 röster mot 17 för reservation 29 av Gösta Lyngå. 186 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 192 röster mot 105 för reservation 28 av Larz Johansson m.fl.

Mom. 28 (särskilt bidrag för nordiska elever)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med det tillägg till motiveringen som föreslagits i reservation 30 av Birger Hagård m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 29 (ändrade regler för bidragsberäkning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 31 av Birger Hagård m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (bidrag till stiftelsen Vuxenutbildarcentrum)

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 20 för reservation 32 av Ylva Johansson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 33 (direktiv till folkhögskolekommittén m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 17 för reservation 35 av Gösta Lyngå.

Mom. 36 och 37 (anslaget Bidrag till viss central kursverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 36 av Lars Leijonborg m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Kulturutskottets betänkande KrU16

Mom. 1 (anslag till Stöd till turism och rekreation)

Först biträdades reservation 1 av Jan Hyttring och Stina Gustavsson med 36 röster mot 17 för reservation 2 av Kaj Nilsson. 244 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 248 röster mot 30 för reservation 1 av Jan Hyttring och Stina Gustavsson. 19 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (översyn av Turistrådets verksamhet och organisation)

Utskottets hemställan bifölls med 240 röster mot 54 för reservation 3 av Ingrid Sundberg m.fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (regionalpolitiska frågor i strukturplanarbetet)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 5 av Jan Hyttring och Stina Gustavsson – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 4 av Ingrid Sundberg m.fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 4 och 5

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 6 (Dalslands kanal)

Utskottets hemställan bifölls med 191 röster mot 103 för reservation 6 av Jan Hyttring m.fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Konstitutionsutskottets betänkande KU33

Mom. 1 (ökad säkerhetskontroll)

Först biträdades reservation 1 av Anders Björck m.fl. med 57 röster mot 40 för reservation 2 av Bo Hammar och Hans Leghammar. 198 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 210 röster mot 51 för reservation 1 av Anders Björck m.fl. 36 ledamöter avstod från att rösta.

Krister Skånberg (mp) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Prot. 1989/90:101
5 april 1990

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande KU37

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Anders Björck m.fl. – bifölls med acklamation.

Finansutskottets betänkande FiU19

Mom. 1–6

Utskottets hemställan bifölls

Mom. 7 (anslag till Statens person- och adressregisternämnd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Finansutskottets betänkande FiU21

Mom. 1 (sparstimulanser och ägandespridning)

Utskottets hemställan bifölls med 176 röster mot 122 för reservation 1 av Anne Wibble m.fl.

Mom. 2 (mål för hushållssparandet)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 2 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 3 av Gunnar Björk och Ivar Franzén anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 3–5

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 6 (personliga investeringskonton m.m.)

Först biträdde reservation 4 av Lars Tobisson m.fl. med 55 röster mot 35 för reservation 5 av Gunnar Björk och Ivar Franzén. 207 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Lars Tobisson m.fl. – genom omröstning med uppresning.

Mom. 7 (försäkringssparande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Lars Tobisson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (bosparande)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* hemställan i reservation 7 av Lars Tobisson m.fl., *dels* hemställan i reservation 8 av Anne Wibble och Lars De Geer – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 9 av Gunnar Björk och Ivar Franzén anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 9 (startsparande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (spardelegationen)

Utskottets hemställan bifölls med 176 röster mot 122 för reservation 11 av Anne Wibble m.fl.

Finansutskottets betänkande FIU22

Mom. 1 (gröna nationalräkenskaper och ett nytt tillväxtbegrepp)

Utskottets hemställan bifölls med 227 röster mot 71 för reservation 1 av Ivar Franzén m.fl.

Mom. 2 (konsumentprisindex)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Ivar Franzén m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (regional välfärdsstatistik)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Maggi Mikaelsson och Claes Roxbergh – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (det obetalda arbetet i nationalräkenskaperna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Gunilla André och Claes Roxbergh – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (jämfördhetsstatistik)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Claes Roxbergh – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (statistik över kooperativ verksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Ivar Franzén m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (företagens uppgiftslämnande)

Först biträdades reservation 7 av Anne Wibble m.fl. med 125 röster mot 19 för reservation 8 av Claes Roxbergh. 154 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 158 röster mot 132 för reservation 7 av Anne Wibble m.fl. 7 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (Statistiska centralbyråns förvaltningsanslag och SCB:s partisympatiundersökningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 9 av Lars Tobisson m.fl., *dels* reservation 10 av Anne Wibble och Lars De Geer – bifölls med acklamation.

Mom. 9 och 10

Utskottets hemställan bifölls

Mom. 11 (intervall för framtida folk- och bostadsräkningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Finansutskottets betänkande FiU23

Mom. 2 (nya organisationsformer för statens förvaltningsrevision)

Utskottets hemställan bifölls med 188 röster mot 108 för reservation 1 av Anne Wibble m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (statlig redovisningsrevision)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Anne Wibble och Lars De Geer – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Meddelande om debatten i socialförsäkringsutskottets betänkande SfU11

Anf. 2 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Innan vi inleder dagens debatt vill jag nämna att debatten om socialförsäkringsutskottets betänkande SfU11 om föräldraförsäkringen kan komma att avvika väsentligt från vad som kan utläsas av talarlistan. Jag gör detta påpekande för dem som med ledning av talarlistan beräknar tiden till nästa votering. Voteringen kan alltså komma tidigare än vad talarlistan ger intryck av.

6 § Meddelande om samlad votering

Förste vice talmannen meddelade att socialförsäkringsutskottets betänkanden SfU10 och SfU11 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande
1989/90:SfU10 Sjukförsäkringen m.m. (prop. 1989/90:100 delvis).

Anf. 3 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Fru talmannens påpekande om att voteringen i nästa ärende kan komma att göras tidigare vittnar om att vi befinner oss i en något turbulent tid. Vi i utskotten vet faktiskt inte från den ena dagen till den andra vilka ärenden som vi egentligen skall debattera och fatta beslut om. Detta tyder på den sedvanliga handlingsförlamning hos regeringen som vi i utskott och kammare mer och mer har fått erfara.

Nu är det sjukförsäkringen som skall behandlas. Jag vill erinra om att vi i går hade en lång socialpolitisk debatt här i kammaren. Av denna debatt framgick det med all önskvärd tydlighet att socialförsäkringssystemen utgör något av en ryggrad i det sociala trygghetssystemet.

Om välfärden skall kunna bevaras, är det nödvändigt att det förs en ekonomisk politik och en skattepolitik som ger tillväxt i ekonomin. Detta är en grundförutsättning för att socialförsäkringarna skall kunna tryggas. Det är dessutom viktigt att systemen utformas så, att de inte uppfattas som orättvisa eller uppmanar till missbruk eller överutnyttjande. Jag vill säga detta som inledning till dagens debatt, som kommer att handla om viktiga delar av vårt socialförsäkringssystem.

Som jag tidigare sade vet vi inte riktigt vad vi skall debattera. Jag hoppas att utskottets socialdemokratiska talesman kan klargöra förhållandena litet bättre. När det gäller sjukförsäkringen föreligger två propositioner i utskottet som handlar om en försöksverksamhet med arbetsgivarinträde.

I regeringsförklaringen har vi kunnat läsa oss till att det skall komma ett förslag om s.k. arbetsgivarperiod – ett förslag som vi moderater har framfört. Det rör sig i det här fallet inte om någon försöksperiod utan om ett generellt beslut.

I dagens tidningar – åtminstone i Dagens Nyheter – läste jag att det nu diskuteras om man kanske skall gå in på en linje med en något lägre kompensationsnivå inom försäkringen. Det är ett förslag som i så fall tangerar det moderata förslaget. Jag vet inte om det beskedet kan tas på allvar, eller om det är en av de många luftballonger som för närvarande flyger till väders här i kammaren. Jag hoppas att Börje Nilsson, som är utskottets talesman, kan ge mig ett besked också i denna fråga.

Hur som helst kommer jag att utgå ifrån det betänkande som vi i socialförsäkringsutskottet har åstadkommit och från de premisser som vi anser föreligga.

Det finns förvisso mycket att säga om sjukförsäkringen. Skulle man tro statistiken över antalet sjukskrivningar, vore vårt folk det sjukaste i världen. De s.k. sjukskrivningsdagarna – antalet sjukskrivningsdagar per försäkrad och år – har ökat från ca 18 dagar 1982 till över 26 dagar 1989.

Tar man i beaktande att varje dags ökning av sjukskrivningsdagarna motsvarar ca 1,5 miljarder kronor per år och ca 20 000 helårsanställda på arbetsmarknaden,

kan var och en räkna ut vad det ökande antalet sjukskrivningar kostar det svenska folkhushållet. Om svenska folket vore så sjukt, vore det djupt beklagligt, men nu är det faktiskt inte så. Det finns många orsaker till att sjukskrivningarna har ökat.

När det talas om ett ökat utbud av arbetskraft på arbetsmarknaden är det viktigt att ha i åtanke de många människor som egentligen borde befinna sig på arbetsmarknaden. Om vi dessutom hade en annan statistik som verkligen visade de reella arbetslöshetssiffrorna, skulle det föreligga en helt annan situation än den som den vanliga skrytvalsens brukar beskriva när det gäller Sveriges förmåga att hålla nere arbetslösheten.

När det gäller orsakerna till det ökade sjukalet har riksförsäkringsverket bl.a. pekat på den ökande långtidssjukskrivningen. Den beror i sin tur delvis på en dåligt fungerande sjukvård med långa köer och bristande rehabiliteringsresurser. Den som väntar länge på t.ex. en höftledsoperation orkar inte gå i arbete utan får i stället gå sjukskriven i månader, ja, t.o.m. i årtal. I går fördes här en debatt om hur dåligt den svenska sjukvården för närvarande fungerar och det kösystem som råder.

En faktor som har ökat antalet sjukskrivningar är naturligtvis det system som kan ge överkompensation vid korttidssjukskrivning. Utformningen av det s.k. timsjukpenningssystemet, som infördes för något år sedan och som vi moderater gick emot, har debatterats flitigt, inte minst inom LO. "Det är omoraliskt att det kan löna sig bättre att vara sjukskriven än att jobba", uttalade t.ex. fackklubben vid SKF i Göteborg för något år sedan i en artikel i LO-tidningen. Där ordnade man då i stället ett avtal med arbetsgivaren om sjuklön. Detta exempel har senare följts av flera fackliga organisationer.

Nu visar det sig att det blir ett överskott på sjukpenningen i förhållande till lönen, eftersom det finns en sådan reell överkompensation – ända upp till 130 %. Detta överskott lades i en särskild pott som skulle användas till trivselbefrämjande åtgärder eller annat. Sverige är fantastiskt!

En förändrad attityd till avvägningen mellan arbetsförmåga och sjukdom gör att antalet sjukskrivningar ökar. Detta märks alltmer hos de yngre som särskilt ofta är korttidssjukskrivna. Enligt riksförsäkringsverkets kartläggning av sjukskrivningsmönstret hos de unga är var femte sjukpenningförsäkrad sjukskriven minst en gång varannan månad. Utan att göra mig skyldig till några överdrifter vill jag ställa frågan: Hur är det egentligen med arbetsmoralen i Sverige? Jag tycker att det är skrämmande att unga människor har uppfattningen, att om det inte passar kan man sjukskriva sig. Det är mycket som tyder på att detta är en vanlig inställning.

Generellt kan också sägas att många går sjukskrivna i stället för att stämpla som arbetslösa. Talet om vår låga arbetslöshet är minst sagt ihålligt. Den är en myt.

Som anställd vid en försäkringskassa har jag alltid haft klart för mig att det förekommer ett visst missbruk av försäkringen, särskilt sedan karensdagarna för några år sedan helt togs bort och då man nu kan gå sjukskriven en hel vecka utan läkarintyg. När jag tidigare har sagt detta i debatter här i kammaren har socialministern, flera stycken, förnekat detta förhållande, och mina värderade socialdemokratiska kolleger i utskottet har försökt få mig att

känna mig som en mycket elak människa som misstror sjuka och som vill riva upp ett trygghetssystem.

Sedan försäkringskassorna återigen har börjat med en riktig kontrollverksamhet har vi bevis på att det förekommer fusk i ända upp till 30 % av de kontrollerade sjukskrivningsfallen. Antingen har man sjukskrivit sig utan att vara sjuk eller också har man gått till arbetet samtidigt som man har uppburit sjukersättning.

På senare tid har jag från socialdemokratins synpunkt kommit i gott sällskap, för nu har LO rutit till om falska sjukskrivningar och kallat dessa vid deras rätta namn, försäkringsbedrägeri. Denna dom bör naturligtvis också gälla varje försök att använda sjukförsäkringen som ett konfliktvapen. Allt missbruk av sjukförsäkringen måste stävjas, för om vi vill slå vakt om försäkringen, och det vill vi alla i socialförsäkringsutskottet och säkert alla i riksdagens partier, måste vi motverka allt som handlar om fusk, missbruk och överutnyttjande av olika slag. Allt sådant misskrediterar ju själva försäkringen. Kostnadsökningen för sjukförsäkringen har faktiskt varit och är explosionsartad. År 1987 var kostnaden drygt 23 miljarder kronor, 1988 drygt 31 miljarder kronor, och budgetåret 1990/91 beräknas kostnaden till ca 40 miljarder kronor för sjukpenningförsäkringen. Därtill kommer också ca 20 miljarder kronor för övriga sjukförsäkringskostnader.

Det är uppseendeväckande, men inte förvånande – vi har börjat vänja oss – att regeringen i ren handlingsförflamning så länge har slagit dövörat till när det gäller förändringar av de stora socialförsäkringssystemen, främst då sjuk- och arbetsskadeförsäkringarna som har sprängt alla kostnadsramar. Här krävs det handling och inte förhandling, utredningar och diskussioner.

Att ta ställning till sjukförsäkringsfrågor i utskottet har som sagt sannerligen inte varit det lättaste. Regeringen har i två propositioner föreslagit försöksverksamhet. I regeringsförklaringen föreslås en arbetsgivarperiod över hela linjen. Dessutom har vi moderater ett eget förslag om en arbetsgivarperiod, som tycks överensstämma med vad som står i regeringsförklaringen. Men vi vet ju inte vad det blir för förslag till sist. Vi befarar det värsta.

I reservation I hänvisar vi moderater till förslaget i regeringsförklaringen, men en arbetsgivarperiod enligt den skiss som regeringen har gjort är sannerligen ingen bra lösning. Det kunde vara en bra lösning, om man samtidigt lät arbetsgivarna betala differentierade socialavgifter. Då skulle det bli ett incitament för att öka ansträngningarna för att åstadkomma goda arbetsmiljöer. Men som regeringens förslag nu ser ut skulle arbetsgivarna kompenseras med bara en enda procent i fråga om arbetsgivaravgifterna. I själva verket kostar det hela i runda tal 2,5 %. Det skulle bli ytterligare en ren löneskatt på vårt näringsliv. Vi brukar ju i andra sammanhang säga att det är mycket angeläget att näringslivet fungerar, eftersom vi vet att vi i dag ligger efter när det gäller produktion och över huvud taget ekonomi.

Om det nämnda förslaget genomförs och om arbetsgivarna skall betala avgifter på den kommande sjuklönen, blir det en kostnadsökning på ytterligare ca 17 miljarder kronor för det svenska näringslivet. Det är självklart att vi moderater inte kan gå med på ett sådant förslag.

I reservation I håller vi givetvis fast vid vårt tidigare förslag om att kompensationsnivån inom sjukförsäkringen under de första 89 dagarna skall

uppgå till 80 % av den sjukpenninggrundande inkomsten. Blir måhända även detta förslag regeringsförslag? I så fall hälsas det med tillfredsställelse.

I reservation 7 stöder vi moderater en folkpartimotion om möjligheten till vilande sjukpenninggrundande inkomst även för en studerande som inte uppbär studiestöd men som i princip är berättigad till ett sådant.

I reservation 8 stöder vi en motion av Ewy Möller om att utbetalningen av sjukpenningen bör samordnas med tidpunkten för utbetalning av lön. Ett sådant system bör enligt vår åsikt införas snarast. Vi vet att riksförsäkringsverket för vissa diskussioner, men vi anser alltså att ett sådant system bör införas snarast.

I reservation 9 tar vi upp ett motionsförslag från Ivar Virgin och Kjell Ericsson om egenföretagarnas sjukpenningskydd. Att egenföretagarnas avgifter inte motsvaras av förmåner i förhållande till avgifterna är ju ett gammalt omdebatterat ämne här i riksdagen. En jordbrukare eller en egenföretagare t.ex. får inte ha högre sjukpenning än vad som motsvarar lönen för en anställd. Sjukpenningen baseras också på tidigare inkomster. Ofta betalar man betydligt högre avgift till försäkringen än vad man så att säga får i gengäld. Vi anser att sjukpenningen skall utgå i förhållande till den erlagda avgiften.

I reservation 10 har vi en gemensam borgerlig reservation om att en frivillig sjukförsäkring skall kunna tecknas även efter det att man har fyllt 55 år. I dag ställs faktiskt människor som har nått denna magiska gräns helt utan försäkringsskydd av den allmänna försäkringen. Det kan t.ex. gälla en jordbrukare som avyttrar sin egendom eller en hemmaarbetande kvinna som under några år har skött sin sjuke man. Tidigare var hon alltså hemmamakeförsäkrad, men sedan fick hon en viss lön och hamnade då utanför systemet, eftersom man numera inte kan gå tillbaka till den gamla hemmamakeförsäkringen. Enligt vår åsikt bör sådana här orättvisor rättas till i ett allmänt försäkringssystem.

I det särskilda yttrandet påpekar vi slutligen att vi i andra sammanhang har fört fram förslag om en förbättring av förmånerna för sjuka och handikappade, t.ex. sjuka med s.k. Sjögrens syndrom – en viss muntorrhet – och psoriasisjuka. Jag vill återigen understryka vikten av att den utredning som utskottet begärde 1988 om flera nivåer inom handikappersättningen, högkostnadsskyddet m.m. nu verkligen kommer till stånd. Det är minst sagt anmärkningsvärt att regeringen helt har struntat i utskottets och riksdagens begäran. Ett enigt utskott har också påtalat detta i konstitutionsutskottet. Nu väntar vi att utredningen snarast tillsätts.

Därmed, fru talman, yrkar jag bifall till reservationerna 1, 7, 8, 9 och 10 och i övrigt till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 4 SIGGE GODIN (fp):

Fru talman! Jag skall försöka hålla mig inom den angivna tiden och inte tala så länge som Gullan Lindblad.

I följande jag i debatten om sjukförsäkringen att folkpartiet slår vakt om de generella socialförsäkringarna. Vi vidhåller självfallet denna uppfattning. Det är en liberal självklarhet att trygghetssystemen skall vara så utformade att de ger trygghet för dem som drabbas av bl.a. sjukdom och arbetsskador.

Denna liberala grundprincip håller nu på att spolieras, eftersom flera av socialförsäkringarna lider av sådana brister att de inte längre fungerar tillfredsställande.

Folkpartiet har ända sedan timsjukpenningen föreslogs och infördes varit mycket kritiskt till den utformning som den fått. I ena fallet överkompenseras den sjuke och i andra fallet underkompenseras han. Vi kan inte ha ett system som dräneras på miljoner samtidigt som det är orättvist för försäkringstagarna. I slutändan har det blivit så att utformningen av sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen har inneburit orimligt långa väntetider för rehabilitering och vård.

Vi framhåller även i år att vi vill ha ett bättre samband mellan sjukförsäkringen och sjukvården. Trots folkpartiets kritik av systemet och den oförmåga som socialdemokraterna uppvisar, kan man dock skönja en viss ljusning i mörkret. I fjolårets betänkande framhöll utskottsmajoriteten att det inte fanns någon anledning att göra den översyn av sjukförsäkringen som motionärerna förordade. Nu kan man skönja en viss vilja till eftertanke. Det kanske inte är så lätt att försvara ett system som fungerar dåligt och som blir ekonomiskt alltmer orimligt för varje dag som går.

I år avstyrker utskottsmajoriteten inte våra motioner utan hänvisar till att regeringen ämnar framlägga förslag om en tvåveckors arbetsgivarperiod. Det är bra att majoriteten äntligen inser systemets förfall och att ni är beredda att medverka till någonting som kan bli bättre. Jag vill fråga Börje Nilsson: Vad är det som gjort att ni äntligen kommit till insikt?

Fru talman! Eftersom utskottsmajoriteten inte nu vill fatta beslut om en arbetsgivarperiod och inte heller vill vidta åtgärder mot orättvisorna i fråga om överkompensationen, vidhåller folkpartiet självfallet sina förslag.

Låt mig också klara ut, så att inga missförstånd uppstår, att folkpartiet inte accepterar den form av finansiering av arbetsgivarperioden som regeringen aviserat.

Folkpartiets huvudskäl för en arbetsgivarperiod är att arbetsgivaren skall motiveras att ta ett större ansvar för arbetsmiljön. Att i det läget rycka undan betydande medel från varje arbetsgivare får motsatt effekt. Jag vill också framhålla att det kan behövas vissa modifikationer för att inte grupper med stor förväntad frånvaro skall få svårt att hävda sig på arbetsmarknaden. Det kan också behövas undantag för arbetsgivare med endast några få anställda. Det bör vara möjligt att införa ett sådant undantag.

Fru talman! Den oroväckande utvecklingen av sjuktalen måste tas på allvar. Även om det i år har kunnat skönjas tecken som visar att sjukfrånvaron minskar något, finns det all anledning för riksdagen att se allvarligt på problemet.

Från folkpartiets sida har vi tagit upp frågan om de höga sjuktalen för kvinnor. Vi anser att dessa höga tal är en varningssignal och tyder på brister i arbetslivet. För att sjuktalen skall kunna minskas måste problemen ägnas ökad uppmärksamhet. Vi har därför krävt en kartläggning och analys av problemet för att möjliggöra fortsatta diskussioner om hur man skall kunna förbättra kvinnors arbetsvillkor.

Som jag tidigare antytt är vi i folkpartiet mycket bekymrade över de långa handläggningstiderna i arbetsskadeförsäkringen. Dessa påverkar i hög grad

möjligheterna till rehabilitering och därmed möjligheterna för arbetsskadade att återgå till arbetslivet. Regeringen föreslår nu nya sjukpenningnivåer. Det är bra, men vi kan inte nöja oss med det. Vi anser att detta bör vara en fråga mellan läkaren, försäkringskassan, den försäkrade och arbetsgivaren. Så långt det är möjligt bör sjukpenningnivåerna anpassas till varje enskilt fall. En sjukskrivning på mellan 90 % och ned till 10–15 % bör kunna vara möjlig, om detta underlättar rehabiliteringen och återgången till arbetet. Jag skulle vilja att Börje Nilsson redovisade sina synpunkter på detta förslag. En sådan reform skulle dessutom spara pengar för samhället, något som naturligtvis också är viktigt.

Fru talman! Återigen tar vi upp frågan om vilande SGI under studier. Vi anser att det är en självklarhet att man skall få ha sin sjukpenninggrundande inkomst vilande under studier som berättigar till studiehjälp, studiemedel och särskilt vuxenstudiestöd. Majoritetens krav på att studiestöd skall ha utnyttjats kan inte vara rimligt. Det måste vara studierna som avgör om SGI skall vara vilande, inte huruvida man utnyttjat samhällets studiemedel. Vi anser att regeringen omgående bör lägga fram ett förslag i den riktningen.

Till den frivilliga sjukpenningförsäkringen kan man i dag inte ansluta sig efter 55 års ålder. Majoriteten tycker sig tydligen ha gått mycket långt när den föreslår att det inte längre skall krävas att den som ansluter sig efter 55 års ålder skall kunna styrka att han har god hälsa. Jag instämmer i Gullan Lindblads argumentering för att även de som är över 55 år skall ha denna rätt. Den mycket blygsamma ersättning som man kan få efter frivillig anslutning måste rimligen kunna utgå även till människor som söker inträde efter 55 års ålder.

Fru talman! Vi i folkpartiet vill lyfta fram två grupper när det gäller högkostnadsskyddet. Vi anser det vara viktigt att underlätta situationen för psoriasis genom att ge dem möjlighet att sköta sin behandling i hemmet och i den öppna vården. Psoriatikerna har betydande kostnader för resor till och från behandlingsanläggningar och för mjukgörande krämer, som inte heller omfattas av högkostnadsskyddet.

Vi anser också att det är viktigt att personer som lider av sjukdomen PKY skall få möjlighet att köpa specialdestinerade livsmedel till rabatterat pris även efter 16 års ålder. Senare års forskning har visat att sådana patienter måste fortsätta med sin diet även längre upp i åldrarna. Det är angeläget att den utredning om fria läkemedel som vi så länge väntat på tar upp även denna för dess två grupper så viktiga fråga.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till folkpartiets samtliga reservationer.

Anf. 5 KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! Den 1 december 1987 infördes timsjukpenningssystemet i vårt land. Vi i centerpartiet hade yrkat avslag på förslaget om införande av detta system. Vi ville i stället ha ett system som med mindre byråkrati skulle ge rättvisa åt dem som var deltidsanställda eller arbetade i skift. Timsjukpenning ger en orättvis ersättning; vissa underkompenseras, medan andra överkompenseras. Det största problemet har trots allt varit den svårighet som förelegat för försäkringskassans personal att lära sig att hantera detta

byråkratiska system. Nu aviseras att arbetsgivarna skall ta över sjuklönen under de första 14 dagarna av en sjukdomsperiod. Därmed kommer också timsjukpenningssystemet att frångås. Systemet har varit en dyr parentes, som bidragit till att sjukkontroll och rehabiliteringsinsatser inte har kunnat genomföras. I vissa fall hade man på försäkringskassorna inte ens tid att svara i telefon, och utbetalningarna fördröjdes. Förhoppningsvis skall regeringen ha lärt sig av denna dumhet och för framtiden undvika att lägga fram förslag om så dåligt genomtänkta system.

Nu skall vi försöka komma till rätta med alla de problem som sjukförsäkringssystemet är behäftat med. I utskottsbetänkandet anges att kostnaderna för sjukförsäkringen finansieras till 15 % med statsbidrag och till 85 % med avgifter. Det är dock en sanning som inte längre står sig. I verkligheten finansierar statsbidraget i dag 25 % av försäkringen. Avgifterna räcker inte till, eftersom antalet sjukskrivningar har ökat på ett mycket oroväckande sätt. Bl.a. det skälet gör det angeläget att med stor handfasthet försöka påverka de nuvarande förhållandena.

De korta sjukfallen, som svarar för 22 % av sjukdagarna, kan naturligtvis också minskas. Det finns stora vinster att hämta på det området. De viktigaste insatserna måste dock ske för att minska de långa sjukfallen, de som varar mer än 90 dagar. Dessa svarar för 46 % av alla sjukdagar. Det är där de största mänskliga och ekonomiska vinsterna kan göras. Det är också oroväckande att det är sjukvårdspersonalen som toppar frånvarostatistiken.

Vi i centern är kritiska till att detta bidragssystem kan användas som ett konfliktvapen. Det är naturligtvis inte meningen. Vi är emellertid inte övertygade om att det bara är fusk som ligger bakom de sjukskrivningstal vi i dag har.

Det finns väldigt mycket att vinna genom att skapa bättre arbetsmiljöer, där människorna trivs. Av den anledningen sluter vi upp bakom arbetslivsfonden, vars åtskilliga miljarder kronor nu kan ställas till förfogande för att ändra på arbetsmiljöer och se till att rehabilitering kommer till stånd i snabba takt. Detta skall vi debattera senare i eftermiddag här i kammaren.

Det är nog på detta område som besparingar i sjukförsäkringssystemet i första hand bör göras. Jag tror inte att införande av karensdagar är det som i första hand leder till besparingar i systemet. Det är de långa sjukskrivningsperioderna som är dyrast.

Människor skall också utnyttja system på det sätt som är tänkt. Ingen kan acceptera att man misshushållar med allmänna medel. Även i detta fall är det en fråga om uppfostran.

Vi i centerpartiet har väckt ett antal motioner under våren med anledning av olika propositioner på det här området, bl.a. om införande av en s.k. arbetsgivarperiod. Vi har också krävt en samordning av reglerna kring arbetsskadorna för att på det viset också minska kostnaderna och byråkratin. Arbetsskadorna är ju orsak till många av de kostnader som vi har i försäkringssystemen.

Vi från centerpartiet har försökt att hinna med att parera alla de förslag som för närvarande så att säga flyter omkring på sjukförsäkringsområdet. Under allmänna motionstiden väckte vi en motion om att det finns anledning att pröva att införa arbetsgivarperiod. Vi kommer dock inte att kunna stödja

förslaget om inte arbetsgivaravgiften samtidigt sänks och om inte särskild hänsyn tas till småföretagen samt till de personer som ofta är sjuka. Möjligheten att kvarstå i nuvarande system måste behållas för exempelvis handikappade. Så är det i Norge, som har en period med arbetsgivarinträde i sitt sjukförsäkringssystem.

Det finns också anledning att studera småföretagens möjligheter att klara av ett arbetsgivarinträde. I det sammanhanget är ett gammalt centerkrav aktuellt. Det handlar om en differentierad arbetsgivaravgift, eftersom småföretagen har lägre sjukfrånvaro än de större. Det är därför ett rättvisekrav att de också i beräkning av avgifterna kan få räkna sig detta till godo.

Detta faktum tyder på att arbetsmiljön spelar stor roll för trivseln i arbetet. I småföretagen känner de anställda också samhörighet med sin arbetsplats på ett annat sätt än man gör i de stora företagen.

Det återstår att se om det aviserade förslaget framläggs. Det har under denna vår varit svårt för regeringen att bestämma sig för om aviserade propositioner skall framläggas eller inte. Det är väl också på tiden att regeringen inser att den är en minoritetsregering och därför får anpassa förslagen till en tilltänkt majoritet. Förhandlingarna i utskotten – åtminstone socialförsäkringsutskottet – har lett till bra förslag som gynnat dem som mest behöver stöd.

Med möjlighet till flexiblare sjukpenningnivåer ges också möjlighet att snabbare återgå etappvis till arbetet. I ett annat betänkande har vi tillstyrkt detta förslag. Nu gäller det bara att göra detta beslut känt, så att människor också ges en rejäl chans att pröva detta. Det vore ett bra sätt att återgå i tjänst så snart som det är möjligt.

Egenföretagarnas sjukpenninggrundande inkomst har alltid varit svår att fastställa. I alla fall har vi tyckt att regeringens vilja att göra detta har saknats. Vi från centern har tyckt att man behandlat egenföretagarna med alltför stor njuget. Nu kommer denna fråga förhoppningsvis att lösas. I regeringskansliet pågår beredningen av ett förslag från riksförsäkringsverket till ny sjukpenningförsäkring för egenföretagare. Nu återstår det att se om detta också resulterar i ett förslag inom den närmaste framtiden.

I dag får vissa företagare sjukpenning beroende på vilken bransch de tillhör och inte med hänsyn till den inkomst de har. Detta är ett av de märkliga problem som egenföretagarna råkar ut för. Nu kan vi bara hoppas att detta problem skall rättas till med det förslag som har aviserats. Med vår reservation vill vi visa att detta bör ske snarast möjligt.

Frivillig sjukpenningförsäkring infördes 1989 och ersatte den obligatoriska försäkringen, som gav 8 kr. till främst hemarbetande kvinnor. Om man inte har tecknat en frivillig försäkring före 55 års ålder, så finns det inte någon möjlighet att göra det därefter. Detta drabbar hårt kvinnor som prövat ett yrkesarbete som de inte orkat med eller som har upphört. De har då ingen möjlighet att försäkra sig inför eventuell sjukdom. Nu anses hon som en försäkringsmässigt kalkylerad risk, och hennes sjukdom skulle rubba förutsättningarna för försäkringens finansiering.

Plötsligt tycks det som om kvinnor fått en mycket stark ekonomisk roll. Det handlar dock om mycket få kvinnor i denna situation, och de har mycket låga anspråk. Jag kan inte förstå att de låga anspråken skulle hindra kvin-

norna att få försäkring. Det är som vanligt kvinnorna – som har offrat tid och ork på anhöriga och närståendevård – som är de stora förlorarna i det nuvarande försäkringssystemet. Vi i centern tycker inte om detta, och vi har därför reserverat oss till förmån för en generösare tolkning.

Socialförsäkringsutskottet har under ett antal år fört en ojämn kamp med regeringen för att högkostnadsskyddet skall förändras och inrymma andra förmåner än vad det gör i dag. Tyvärr har regeringen inte tagit riksdagens beslut på allvar. Det har inneburit att det fortfarande finns stora orättvisor som träffar människor som redan är hårt drabbade av sjukdom.

Vi i centern har lagt en motion på detta område. Vi anser att den idén som används i Jönköpings län borde kunna prövas i detta sammanhang. Man skulle kunna ha frikortssystem för dem som ofta är sjuka. Vi har fortfarande en förhoppning om att regeringen skall villfara riksdagens beslut. Det betyder att centern kommer att bevaka om regeringen denna gång uppfyller riksdagens beslut och påbörjar en utredning.

Möjligheten till närståendevård har funnits i snart ett år. Denna möjlighet innebär att en närstående kan hjälpa till med vård under 30 dagar. Speciella regler skall garantera att man inte vårdas i hemmet mot sin vilja. Centern anser att det behövs något längre tid för att vi skall kunna dra slutsatser om huruvida vi skall utöka eller på annat sätt förändra denna vårdform. Av den anledningen yrkar vi inte heller bifall till de motioner som väckts av centerpartister i dessa frågor.

Fru talman! Jag yrkar med detta bifall till centerns reservationer nr 3, 9, 10 och 13 i utskottsbetänkandet.

Anf. 6 MARGÓ INGVARSSON (vpk):

Fru talman! Den här debatten om sjukförsäkringen tillhör de klassiker som återkommer varje år. Lika säkert som amen i kyrkan försöker Gullan Lindblad varje gång att i bästa stil förtala sjukförsäkringen.

Det är nästan på ett lustfyllt sätt som Gullan Lindblad diskuterar misstankarna att vi är hemma i onödan och försöker så att säga fuska till oss pengar från sjukförsäkringen. Hon har sin bild klar av hur det ser ut: det är i första hand de unga människorna som fuskar med sjukförsäkringen.

Jag har tagit med mig litet statistik, så jag kan läsa högt för Gullan Lindblad.

Jag vet inte om det nyttar något till att göra det. Gullan Lindblad har ju sin bild klar av hur det är, och jag tror knappast att hon låter sig påverkas. Men jag vill ändå till protokollet ange att de långtidssjukskrivna över 90 dagar svarar för hälften av ökningen av kostnaden. Korttidsfrånvaron – det skulle väl vara den som vi fuskar med – svarar bara för en mindre del av kostnadsökningen.

Man kan också se att det är kvinnorna som står för ökningen av korttidsfrånvaron. Männens korttidsfrånvaro har inte ökat under de senaste tio åren. Inom LO-SAF-området är faktiskt kvinnornas sjukfrånvaro 80 % högre än männens. Detta är allvarliga siffror.

Andra siffror visar att kvinnorna är utsatta för belastningsskador på ett helt annat sätt än männen. En del av siffrorna kan sägas vara ett uttryck för de skador som kvinnor utsätts för i arbetslivet. Men de kan också sägas ge

uttryck för det tryck som kvinnor utsätts för i dag; de dubbelarbetar, har svårigheter att få barn tillsyn och att kombinera barn och yrkesarbete. Dessa siffror visar därför hur oerhört viktigt nästa ärende på dagordningen är, nämligen utbyggnaden av föräldraförsäkringen.

I detta betänkande flaggas det också för det kommande förslaget om införande av sjuklön. Utskottet uttalar sig varken för eller emot det. Utskottet säger att det inte vill föregripa ärendets behandling. Propositionen är ju ännu inte framlagd. Jag vill inte heller föregripa ärendets behandling. Men jag vill ändå vid detta tillfälle passa på att klargöra att vi i vpk inte har, som det ibland påstås i massmedia, sagt ett ovillkorligt ja till det här förslaget. Vi kan givetvis inte säga ja till ett förslag som vi ännu inte har sett och som ingen av oss vet i detalj hur det kommer att se ut. Möjligtvis kan jag ange några principer som vi tycker är viktiga och som vi inte kommer att backa från när det gäller detta förslag.

För det första måste det klart framgå att förändringar i sjukförsäkringen inte får leda till att sjukförsäkringen privatiseras.

För det andra vill vi också påpeka att det är oerhört viktigt att det är försäkringskassan som har ansvaret för tillsynen och kontrollen, även om arbetsgivaren skulle ansvara för administrationen.

För det tredje måste facket få ett ökat inflytande över personalpolitiken.

Fru talman! I går var det en tjänsteman på sjukvårdsförvaltningen i Malmö som förmodligen drog i gång en debatt om patientavgifterna. Han talade om att han kommer att lägga fram ett förslag för sina politiker om att patientavgifterna skall höjas till 300 kr. Den mannen talade klarspråk. Han sade att förslaget syftar till att få bort okynnesbesöken hos läkare.

Jag vill också säga att denna fråga även var uppe till debatt i går. Socialministern tog då inte klart avstånd från förslaget, utan hon meddelade bara att patientavgifterna kommer att bli föremål för diskussioner eller översyn. Jag undrar därför hur socialdemokraterna ser på patientavgifterna.

Om man tittar på kostnadsutvecklingen kan man se att om patientavgifterna skulle ha följt konsumentprisindex, skulle ett besök hos doktorn i dag ha kostat 30 kr. Men det gör det alltså inte, det kostar 60 kr. att gå till doktorn. Då skulle man kunna tänka sig att sjukvårdskostnaderna under 80-talet har haft en explosionsartad utveckling jämfört med andra kostnader. Men så är inte heller fallet. Om man jämför sjukvårdskostnaderna inom den offentliga vården med konsumentpriserna har vårdkostnaderna ökat med 63 % under 80-talet, och konsumentprisindex har ökat med 67 %. Kostnadsökningen för de privata läkarbesöken har varit större, den kostnaden har ökat med 88 %. Men det finns alltså inte heller detta samband, utan patientavgifterna har ökat oskäligt mycket i förhållande till kostnadsutvecklingen inom vården och i förhållande till konsumentprisindex.

Därför undrar jag vilken roll socialdemokraterna ger patientavgifterna. Är patientavgifterna ett redskap för att stävja okynnesbesök hos läkare? Hur höga anser socialdemokraterna att avgifterna kan vara utan att de får effekten att folk tittar efter i plånboken för att se om de har råd innan de går till doktorn? Patientavgifterna har ju inte någon större betydelse för landstingens inkomster. Under hela 80-talet har patientavgifterna inte svarat för

mer än 2 % av landstingens inkomster. De skulle alltså mycket lätt och billigt kunna ersättas skattevägen.

Vpk har i reservation 11 föreslagit att patientavgifterna skall indexregleras. Jag tror att det är det enda sättet för att man skall förhindra denna explosionsartade kostnadsutveckling för patienterna. Högkostnadsskyddet är alltså inte tillräckligt för att skydda dem som har störst behov av läkarbesök. Och många som är yrkesverksamma får genom avtal ersättning för kostnaderna för både medicin och läkarbesök. Systemet med de höga patientavgifterna är alltså ganska orättvist.

Fru talman! Jag yrkar bifall till vår reservation 11.

Anf. 7 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Jag tycker att det var egendomligt att Margó Ingvardsson i sitt anförande vände sig främst till mig som ändå är representant för ett oppositionsparti. Men Margó Ingvardsson ser förmodligen moderata samlingspartiet som det parti som har ett klart alternativ till den lät-gä-politik som för närvarande förs. Då känner jag mig naturligtvis litet smickrad. Jag behöver inte förtala sjukförsäkringen, Margó Ingvardsson. Jag sade också tidigare att dessa påhopp har gjorts på mig. Numera har jag ju bevis i försäkringskassornas utredningar och kontrollverksamhet.

De unga kvinnornas och småbarnsfamiljernas situation som Margó Ingvardsson målade upp är ju ett resultat av en socialistisk familjepolitik som innebär att båda föräldrarna i en småbarnsfamilj tvingas att arbeta i stället för att den ena föräldern under någon tid är hemma och sköter barn. En del småbarnsföräldrar skulle kanske hellre vara hemma. Men detta har gjorts omöjligt. Därmed blir livssituationen svår att hantera för dessa människor.

Från dem som arbetar inom vården har jag hört att många av de skador som sägs vara arbetsskador faktiskt kan vara besvär orsakade av att hela livssituationen är jobbig för en del människor. Människor tvingas kanske ge sig i väg tidigt på morgnarna med barnen till daghem, m.m. De får då t.ex. spänningar i nacke och axlar eller andra psykosomatiska sjukdomar och tror att dessa besvär emanerar från arbetsmiljön. Dessa faktorer går hand i hand, och i detta sammanhang kan vi inte komma med några klara påståenden. Men jag behöver sannerligen inte förtala någon försäkring. Jag är realist, även om jag alltid har jobbat med vård och sociala frågor och tycker att det är viktigt att vi har ett fullgott försäkringssystem.

Anf. 8 MARGÓ INGWARDSSON (vpk) replik:

Fru talman! Att jag vänder mig till moderaterna beror givetvis på att moderata samlingspartiet är det parti som ihärdigast försöker hålla liv i myten att människor okynnessjukskriver sig, att ökningarna av kostnaderna för sjukförsäkringen främst skulle bero på att människor är hemma i onödan och att det här beteendet skulle vara vanligast bland de unga människorna. Men dessa påståenden är ju inte sanna. Det finns inga statistiska belägg för dem. Visserligen kan man tolka siffror litet olika beroende på vilka slutsatser som man vill dra. Men sjuktalen har inte ökat så dramatiskt, och framför allt inte korttidsfranvaron, vilket Gullan Lindblad påstår.

I siffermaterialet finns det även en stor grupp människor som står utanför

arbetsmarknaden. Och det är i denna grupp som de stora sjuktalen finns. Det är riktigare att titta på dem som är i arbete och som finns redovisade i AKU, dvs. SCB:s arbetskraftsundersökningar. Tittar man på dessa siffror ser man alltså att sjuktalsutvecklingen har förhållit sig stabil ända sedan 1987, med 16 dagar per anställd och år. Det är helt enkelt en myt som moderaterna försöker hålla vid liv att det är de unga som sjukskriver sig för att kunna plocka ut så mycket pengar som möjligt av sjukförsäkringen.

Anf. 9 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Jag vänder mig faktiskt mot Margó Ingvardssons påstående att vi skulle upprätthålla en myt. Har inte Margó Ingvardsson läst eller studerat någonting av den statistik som finns från bl.a. riksförsäkringsverket? Det är tydligen så att statistik kan man läsa ungefär som en viss potentat läser Bibeln. Jag tycker att Margó Ingvardsson har gjort det. Bl.a. står det om sjukskrivningsmönstret bland ungdomar och unga vuxna i "Riksförsäkringsverket informerar 1990:1" att "de frekventa sjukskrivningar bland unga människor uppmärksammats. Den löpande sjukpenningstatistiken visar att nästan var femte sjukpenningförsäkrad i åldern 20–25 år är sjukskriven minst en gång varannan månad."

Så sjuka tror jag uppriktigt sagt inte att unga människor är, Margó Ingvardsson. Detta kan vi debattera fram och tillbaka, men läs statistiken och titta på försäkringskassornas resultat! Man konstaterar att upp till 30 % av de sjukskrivna antingen gick i jobb och hade dubbel ersättning eller också var sjukskrivna utan att vara sjuka. Detta är sanningen.

Anf. 10 MARGÓ INGWARDSSON (vpk) replik:

Fru talman! Jag läser både statistik och de förslag som moderaterna åstadkommer. Jag är överens med Gullan Lindblad om att ökningen av korttidsfrånvaron hos unga är oroande. Det som är mest oroande tycker jag är att det är de unga kvinnorna som dominerar i den här gruppen. Enligt de rapporter som vi har fått om de unga kvinnornas arbetsmiljö löper de stor risk att utsättas för belastningsskador. Det visar alla undersökningar och även arbetsmiljökommissionens resultat. Det är alltså de unga kvinnorna som i första hand utsätts för belastningsskador. Det är givetvis där vi skall göra insatser.

Gullan Lindblad och jag har haft diskussionen om vårt socialförsäkringssystem många gånger tidigare. Den verkliga orsaken till att Gullan Lindblad alltid kastar sig över vårt socialförsäkringssystem är att socialförsäkringssystemet är det system i samhället som har den största omfördelande effekten. Det är klart att det är därför som moderaterna är så ivriga att angripa det systemet för att om möjligt slå sönder det och privatisera det.

Förste vice talmannen anmälde att Gullan Lindblad anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 11 RAGNHILD POHANKA (mp):

Fru talman! I går hade vi en lång debatt inom socialområdet, där vi tangerade dagens ämnen. Då ansåg jag bl.a. att hela vår välfärd är i fara, då kost-

nadsökningarna för socialförsäkringssystemet fortsätter i en allt snabbare takt. Om vi skall skära i systemet får det inte drabba de svagaste grupperna i samhället. Därför har vi sagt nej till införandet av karensdagar, för det är de långa sjukskrivningarna som vi måste komma åt. Karensdagarna drabbar de svagaste: låginkomsttagare, kvinnor, de som har de tyngsta jobben, småbarnsföräldrar, migränpatienter, kvinnor med mensvärk. Vilka är det som har migrän för resten? Det är ofta de som har de tunga och svåra jobben, som har småbarn och sover dåligt. De får i alla fall svår huvudvärk – migrän är ju medicinskt något speciellt. Men man drabbas av migrän även på grund av stress. Därför säger vi i dagens läge nej till arbetsgivarperiod i den utformning som vi kan överblicka att den kommer att få.

Det finns pengar att hämta i näringslivet, men detta förslag kan arbetsgivaren ganska bra klara sig ifrån genom att samla in uppgifter om sina kommande anställda i intervjuer, från föregående arbetsgivare osv. Återigen kommer framför allt kvinnor, småbarnsföräldrar och de som skall återanpassas till arbetslivet, sådana som har varit ofta sjuka, att slås ut från arbetsmarknaden.

När arbetskraft kommer in från EG kommer med all sannolikhet arbetslösheten att öka. Då blir det större möjlighet att välja arbetskraft. Har vi då arbetsgivarperiod på 14 dagar, då väljer man en helt annan arbetskraft än den som vi vill värna om i socialförsäkringssystemet.

När det gäller den gamla 7-kronan är vi oerhört tveksamma till en ökning – det sade jag också i går i socialdebatten – därför att det är så många som har företagshälsovård. Vilka är det som betalar avgifterna? Jo, det är fortfarande barnfamiljer, låginkomsttagare och pensionärer. En blygsam ökning kan vi acceptera – detta är ju en avgift som ibland stiger. Men en kraftig ökning sätter vi oss emot.

I nästa ärende kommer vi in på föräldraförsäkringen. Vi vill inte dra in på utbyggnaden av föräldraförsäkringen. Den utlovade reformen där man satsar på barn och familj vill inte miljöpartiet skjuta på framtiden. Vi har i vårt program en längre föräldraförsäkring, upp till två år. Men vi anser att den kan byggas ut i den takt som majoriteten har föreslagit. Vi har inte krävt en utbyggnad till två år innan vi har kommit upp till 18 månader.

Vi måste göra någonting åt sjukskrivningar, arbetsskador och förtidspensioneringar. Med piska går det bara en kort tid, och inte i vårt samhälle. Det går inte att använda piska i ett fritt samhälle, utan där måste man använda andra metoder. Vi tycker att sextimmarsdagen behöver införas och arbetsmiljön förbättras. Människor är inte så sjuka. De allra flesta vill arbeta, sköta sitt arbete, känna att de är fria och oberoende, klara sig själva och inte ligga samhället till last. Det finns naturligtvis alltid några som utnyttjar systemet, det kan vi aldrig komma ifrån. Men det menar jag är marginellt.

Närståendevården kom också upp här. Där menar vi att det ännu så länge enligt de undersökningar och efterforskningar som jag har gjort mest blivit en pappersprodukt. I livets slutskede är det ofta mycket svåra och tungvärdade patienter man skall ha hemma. De kräver mycket läkartillsyn, mycket smärtstillande medel och mycket vård. Denna vård skall byggas ut. Vi vill inte ta upp det nu, eftersom reformen är så nyligen införd. Man måste låta

olika reformer och förslag verka någon tid innan man kommer med andra förslag. Vi återkommer till denna fråga senare.

Vi har i reservation 4, ett förslag att skära i socialförsäkringssystemet och jag vill yrka bifall till den reservationen. Vi vill att efter 4,5 basbelopp, dvs. vid ungefär 135 000 kr., skall man bara få 70 % av sin lön. Upp till denna inkomst får man alltså 90 % och därefter 70 %. Någonstans måste vi ju minska, och vi tycker då att det kan vara skäl att tänka sig att minska ersättningen för höginkomsttagare. Även det förslaget är tveksamt. Men där kan vi tänka oss att skära i de stora utgifterna.

Jag yrkar som sagt bifall till reservation 4 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 12 SIGGE GODIN (fp) replik:

Fru talman! Ragnhild Pohanka talar om att arbetskraften kommer att välla in från EG, men vi vet genom utredningar i EG att det inte går till på det sättet. Människor väller inte in i andra länder, utan av kulturella och språkliga skäl stannar de i sitt hemland. Det blir inte alls så, som ni tror i miljöpartiet, att det kommer att välla in en massa människor. Dessutom är väl inte Sverige ett sådant enormt lyckoland att alla vill komma hit.

Ni säger i miljöpartiet att någonting måste göras åt de många och långa sjukskrivningarna, men en arbetsgivarperiod vill ni verkligen inte ha. Men det går ju inte att bara ställa in sig i det socialistiska ledet, där socialdemokrater, och i viss mån också vpk, är ut och är in hävdar att det gamla systemet skall vara kvar även om det borde skrotas därför att det inte fungerar.

Låt oss prova arbetsgivarperioden! Det är av just arbetsmiljöskäl, som jag sade i min inledning, som arbetsgivarna skall motiveras att göra rejäla insatser på arbetsplatsen och som arbetsgivarperiod skall införas. Det är det som är det viktiga, och då borde vi kunna vara överens om att det är den vägen vi måste gå.

Miljöpartiet vill att ersättningen skall vara bara 70 % för inkomster över 4,5 basbelopp. Det är inte någon lösning – det blir ett slag i luften. Dessutom drabbar det vissa kategorier av löntagarna och inte andra. Det är en ganska jämn spridning av sjukskrivningarna över hela fältet, och då kan man inte ge sig på vissa grupper, utan man måste se till helheten. Arbetsgivarperiod är en ypperlig väg att gå för att förbättra arbetsmiljön, och då klarar vi många av dessa frågor.

Anf. 13 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Fru talman! Jag sade inte att arbetskraften väller in, utan att den kommer in – det är en nyansskillnad. Det är självklart att arbetskraftens rörlighet är ett av målen med EG-samarbetet. Det handlar om friheten för arbetskraften, och det smakar mycket bra för arbetsgivare att kunna ta in arbetskraft när det finns behov av sådan.

Det finns många andra sätt än arbetsgivarperiod att komma åt arbetsmiljön. Om försäkringskassorna nu genom ett arbetsgivarinträde avlastas ganska mycket administration kan de få tid att ägna sig åt arbetsmiljön. De företag som spottar ur sig arbetsskador skall också få ta hand om sin arbetsmiljö, t.ex. genom höjd arbetsgivaravgift och ålägganden att förändra ar-

betsmiljön. Det finns många saker att göra på detta område utan att ta till en arbetsgivarperiod. Vi är i miljöpartiet beredda på att näringslivet skall ställa upp för en bättre arbetsmiljö, för att minska arbetsskador och sjukskrivningar, men inte i denna form.

Vi stödjer i många delar socialdemokraternas välfärdssystem, därför att vi vet att det har varit ett stöd och en hjälp för människor som har haft det svårt. Vi stödjer inte detta system över hela linjen, men huvudprincipen i det. Det är därför som jag har så få reservationer till sådana här betänkan-

Anf. 14 SIGGE GODIN (fp) replik:

Fru talman! Ragnild Pohanka säger att målet för EG är att arbetskraften skall kunna komma in över gränserna. Ja, jag vet att det var målet, men om man studerar EG – vilket ni i miljöpartiet brukar göra mycket noga – kan man konstatera att det inte fungerar så. Det har inte blivit så som det var tänkt, därför att människor har en egen fri vilja, och de tycker att kultur och språkliga traditioner är så viktiga att de som regel vill vara kvar i sitt hemland.

Ragnild Pohanka säger också att man måste komma åt de arbetsplatser som spottar ur sig arbetsskador och att det finns många sätt. Ja, men varför vill ni i miljöpartiet inte prova de positiva sätten, i stället för att ställa in er i det socialistiska ledet? Socialdemokraterna har jobbat på sjukförsäkrings-systemet och försämrat det så till den milda grad att det inte fungerar. Varför skall ni acceptera det, när det inte fungerar på ett riktigt och bra sätt? Det är inte till glädje för de människor som är sjukskrivna.

Låt oss prova positiva insatser via arbetsgivarna och arbetsplatserna! Ni kommer att få konstatera att socialdemokraterna måste finna sig i att gå denna väg, därför att det kanske inte finns någon annan väg. Ni borde också kunna tänka om.

Anf. 15 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Fru talman! Det är klart att man skall förbättra det som är dåligt och det som har gått snett, men man behöver inte alltid bygga upp ett nytt system. Många tror att allt måste bytas och hela systemet ändras så fort någonting inte är bra, men det går att göra mycket inom ramen för det system som finns i dag. Jag nämnde några förslag.

Småföretagare blir oerhört hårt ansatta, och de kommer att undersöka vilken arbetskraft de anställer. Det finns oerhört många småföretag i Sverige, och det kommer att bli ett urval av arbetskraft. Eller också kommer småföretagarna inte att klara sin situation utan går helt enkelt i konkurs. Det är inte något som vare sig Sigge Godin eller jag vill skall ske.

Under 60- och 70-talen hade vi inte i Sverige några stora problem att få en arbetskraftsinvandring när vi hade arbeten att erbjuda dem som kom hit. Det stämmer att det inte är så många som vill lämna sina hemländer, då man har släkt och vänner, en kulturtradition och ett socialt nätverk, men det går ändå ganska bra att få in arbetskraft när det behövs. Om det finns en frisk, ung arbetskraft från ett annat EG-land att anställa, är det mycket möjligt att de utslagna, de förtidspensionerade – som vi nu vill ha in i arbete igen – , de

handikappade och de som har hög sjukfrånvaro blir utanför. Då kan vi få det här tvåtredjedelssamhället, som inte någon vill ha.

Prot. 1989/90:101
5 april 1990

Sjukförsäkringen

Anf. 16 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu har satts upp.

Anf. 17 BÖRJE NILSSON (s):

Fru talman! Gullan Lindblad var tydligen tveksam om i vilken debatt hon deltog. För att hon skall hitta rätt vill jag säga att vi just nu behandlar socialförsäkringsutskottets betänkande nr 10. Det är på grundval av det betänkandet som vi för denna debatt.

Sedan kan Gullan Lindblad i övrigt vara helt lugn: det blir så småningom debatter om föräldraförsäkring och lagfäst sjuklön.

Till talet om handlingsförklaring från regeringens sida vill jag säga att det låter mycket falskt. Gullan Lindblad brukar ibland anklaga socialdemokraterna för att ha för hög fart i reformverksamheten. Det finns ekonomiska balansproblem i Sverige just nu, och det är klart att det påverkar hela samhällssektorn. Förutsättningen för att vi skall kunna klara det ena och det andra är att vi har en god ekonomi och att vi angriper balansproblemen. Det sker också. Det blir en debatt också om detta så småningom, så Gullan Lindblad kan känna sig lugn även på den punkten.

Debatten i dag avspeglar grundläggande skillnader i synen på trygghetspolitiken, och det framskymtar på olika sätt. Moderaterna går mycket långt i sitt ingrepp i sjukförsäkringssystemet, genom att i betänkandet och i motioner föreslå att ersättningsnivån sänks till 80 %.

Liksom Margó Ingvardsson reagerar jag kraftigt mot moderaternas svepande formuleringar om sviktande tilltro till sjukpenningssystemet. Jag reagerar också emot att man säger att det förekommer ett stort missbruk av systemet. Det är djupt felaktigt, och jag tar bestämt avstånd från detta. Jag tycker att Gullan Lindblad skall belägga det. Var finns det stora missbruket? Jag tycker att det är värdeslöst att tala om missbruk av försäkringssystemet som ett generellt fenomen. Det finns inte. Jag tycker att vi bör komma bort från den diskussionen. Sjukförsäkringen betyder oerhört mycket för folkhälsan, och jag tror att administrationen sköts mycket väl av försäkringskassan.

Den allmänna sjukförsäkringen utgör en av grundstenarna i den sociala tryggheten. Försäkringen är till för att skydda människor från att utöver en dålig hälsa också få en förstörd ekonomi. Avsikten är att man skall ha råd att söka vård eller att stanna hemma när man blir sjuk, så att man snabbare och säkrare kan återfå sin hälsa och återkomma till arbetslivet. Denna ambition, som vi står för, är oerhört viktig ur hälsosynpunkt. Vi tror också att det är en god samhällsekonomi att de enskilda människorna har möjlighet att sköta sin hälsa. Därför avvisar vi de här återkommande förslagen om försämringar i sjukförsäkringen genom sänkt sjukpenning. Förslag i den riktningen är dessutom orättvisa genom att de framför allt mycket hårt drabbar dem som har de tyngsta, de svåraste och de smutsigaste jobben, nämligen de som arbetar inom industrin. Detta är alltså en rättvisefråga i Sverige, tycker jag.

Det jag har redovisat här är alltså vår grundsyn på sjukförsäkringen. Vi

skall ha en generös sjukförsäkring, och folkhälsoaspekten, som finns i botten, är oerhört viktigt.

Det sker, som jag ser det, just nu ett omfattande arbete för att göra försäkringen bättre och effektivare, framför allt mot bakgrund av antalet arbetsskador – vilka vi mycket väl känner till – långvariga sjukdomsfall och ett stort antal förtidspensionärer. Jag tycker att Gullan Lindblad gör ett mycket stort misstag när hon ser sjukfrånvaron och kostnadsökningarna helt isolerade. Jag har lärt mig i det politiska arbetet att man alltid måste angripa ett problem från grunden. I det här fallet är grundproblemet allvarliga brister i arbetsmiljön. Det är om detta diskussionen måste föras, liksom om det stora mänskliga lidande som arbetsskadorna innebär. Det är ett oerhört lidande som drabbar enskilda människor och som de får leva med, kanske livet igenom. Detta måste man ta på djupt allvar.

Det är alltså stora insatser som görs just nu från samhällets sida för att förbättra arbetsmiljön och återföra människorna till arbetslivet och till ett normalt liv. Jag kan i korthet peka på allt det som sker inom arbetsmiljökommissionens ram. Det är oerhört mycket.

Vi skall också senare i dag, enligt dagordningen, diskutera regeringens förslag om förbättrad rehabilitering. Den är bara en början, den måste naturligtvis fortsätta sedan. Där finns mycket fina insatser. Vi skall också diskutera arbetslivsfonden, där det finns pengar för arbetsmiljöförbättrande åtgärder. Det är alltså en offensiv på bred front som nu startar för att angripa ohälsan i arbetslivet. Det är det som är det väsentliga, som jag ser det.

Men i botten ligger arbetsgivarnas ansvar för att göra arbetsplatserna bättre och säkrare. Detta måste man leva upp till. Förutsättningen för företagarna att kunna rekrytera ungdomar till industrin i framtiden är att skapa en god arbetsmiljö. Därför måste man ta detta på djupt allvar.

Det primära i debatten är, som jag ser det, den dåliga arbetsmiljön och det lidande som drabbar enskilda människor. Det är det som är det primära. Jag tycker inte att man skall fixera den här debatten vid kostnadsökningar och sjukfrånvaro.

I ärendet i övrigt och i reservationerna är det väldigt mycket som återkommer från tidigare behandlingar. Jag har inte för avsikt att gå djupare in i det.

Frågan om kvinnornas arbetssituation har utskottet lyft upp på grundval av en motion från Sigge Godin. Jag vill säga att det finns mycket som är riktigt i den motionen. Utskottet har också gjort en bra skrivning. Jag trodde länge att vi hade stor enighet inom utskottet i den här frågan, men folkpartiet har tydligen ändå velat ha en egen mening. Det har man ju rätt till. Vi har alltså skrivit mycket starkt på den punkten. Inom arbetsmiljökommissionens ram pågår ett arbete, och man har lagt fram en rapport av vilken det framgår att ett flertal kvinnodominerade yrken, såsom vårdyrken, serviceyrken och vissa tillverkningsyrken, är utsatta för särskilda hälsorisker. Vi menar att detta måste bli föremål för en djupare analys, såväl av de arbetsmiljömässiga faktorerna som av de sociala. Jag tycker att det är viktigt att man tar tag i den frågan på allvar.

Patientavgifterna diskuterade Margó Ingvardsson och vi i följ. I år görs en höjning till 65 resp. 75 kr. Vi tycker att den höjningen i stort sett är rimlig.

Den följer den allmänna kostnadsutvecklingen. Jag menar att det inte finns någon som inte kan söka läkare av ekonomiska skäl. Det är en liten kostnad. Naturligtvis är den också en del av finansieringen. Højningen är rimlig och acceptabel, menar vi.

Sigge Godin och Karin Israelsson har omnämnt 55-årsgränsen inom den frivilliga sjukpenningförsäkringen. Jag vill bara säga att åldersvillkoret är ett resultat av en försäkringsmässigt kalkylerad risk som finns i själva försäkringen. Frångår man 55-årsgränsen, måste man naturligtvis också ha en annan finansiering. Det är alldeles självklart.

Jag vill med detta yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 18 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Nej, Börje Nilsson, jag vet mycket väl i vilken debatt jag deltar. Det är betydligt värre med den regering som Börje Nilsson representerar, från vilken det, som jag tidigare sade, föreligger två olika förslag på utskottets och riksdagens bord, nämligen om en försöksverksamhet med arbetsgivarperiod och ett uttalande i regeringsförklaringen om det förslag som bär moderat signum – vilket för någon månad sedan var mycket förhånat och förtalat – och gäller en arbetsgivarperiod.

I Börje Nilssons egen debatt talar han mest om arbetsskadeförsäkringen. Jag debatterar sjukförsäkringen nu. Visserligen är arbetsskadeförsäkringen och sjukförsäkringen samordnade de första tre månaderna, men det är faktiskt sjukförsäkringen vi debatterar just nu.

Vi skall inte fixera ärendet vid kostnadsökningar, säger Börje Nilsson. Jag vill ställa frågan: Vad är det socialdemokraternas egen finansminister håller på med för närvarande? De ekonomiska balansproblem som påverkar samhällssektorn, säger Börje Nilsson vidare. Vem har ställt till med dem? Det är väl den regering som Börje Nilsson representerar. Är det inte ganska naturligt att då se över de system som drar de största kostnaderna i samhället, nämligen de stora socialförsäkringssystemen? Det är uppenbarligen det som finansministern nu håller på med när han aviserar att det kanske kommer förslag om viss lägre kompensationsnivå inom sjukpenningförsäkringen. Hur ställer sig Börje Nilsson till de förslagen från det egna hållet? Det kan väl i alla fall inte vara något förtal av försäkringen eller uttalanden gjorda i syfte att vara elak mot sjuka människor? Vad far gör är ju alltid det rätta!

Jag vill också som ett förtydligande säga att socialförsäkringarna faktiskt inte är något fördelningssystem. Sjukförsäkringen, arbetsskadeförsäkringen, föräldraförsäkringen och ATP-systemet är uppbyggda på inkomst hos försäkringstagaren. Det kan vi debattera i ett annat sammanhang. Det kan var ett djupt orättvist system, t.ex. när det gäller föräldraförsäkringen, som ju skall diskuteras senare i dag – den som har tur får en mycket hög ersättning och den som står utanför arbetsmarknaden kanske inte får någonting alls.

Att arbetsgivarna skall ansvara för bättre arbetsmiljöer är ett förslag som vi har ställt långt före socialdemokraterna. Det tycker vi är riktigt, dvs. om arbetsgivarna blir ordentligt kompenserade för det. Men här verkar det som om det enbart skulle vara vissa arbetsgivare – de privata – som är bovarna i dramat.

Jag såg i någon tidning nyligen att Stockholms läns landsting måste kompensera sig med en tredjedel mer i personal än vad man egentligen behöver därför att sjukskrivningen tar så stor del av arbetsstyrkan. Så många är sjukskrivna att man måste anställa över 30 % fler människor i stället. Vad beror då det på?

Ser inte Börje Nilsson med stor oro på att människor, oavsett var de arbetar, är så mycket sjukskrivna att man måste anställa en tredjedel fler personer? Det tror jag oroar finansministern, och det borde oroa Börje Nilsson också. Det gäller alltså inte bara vissa arbetsgivare, som tydligen skall klämmas åt. Enligt det förslag som nu föreligger är det så, men de förslag som de borgerliga partierna har framlagt går ut på att vi ställer krav på arbetsgivarna, men vi vill också ge kompensation till dem som kan hålla låga sjukskrivningsnivåer. Jag tänker då framför allt på småföretagen, där det redan visar sig att man har en mycket lägre sjukfrånvaro. Jag vill alltså ha en del klagöranden från Börje Nilsson.

På något sätt nonchaleras korttidssjukskrivningarna och de problem som är förknippade med dem. Gör inte det! Alla långtidssjukskrivningar har börjat med en rad korta sjukskrivningsfall. Sedan är det faktiskt så, om vi ser till kostnaderna, att två tredjedelar faller på de 90 första dagarna. Ser vi på år 1988 finner vi att det var drygt 20 miljarder kronor av de 31 miljarderna som lägg på de tre första sjukskrivningsmånaderna. Det stämmer inte riktigt med det tal som vi här hör, att det är enbart de långa sjukfallen som är intressanta.

Anf. 19 SIGGE GODIN (fp):

Fru talman! Börje Nilsson sade – jag antar att det gällde oss alla på den borgerliga sidan – att det fanns grundläggande skillnader i synen på sjukförsäkringssystemet. Jag måste berätta för kammarens ledamöter, om ni inte har upptäckt det, att det är skillnader mellan socialdemokraterna och folkpartiet. Vi i folkpartiet känner en större oro för att systemet inte fungerar.

I min inledning frågade jag Börje Nilsson hur det kan komma sig att ni ändå börjat reflektera, för det gjorde ni ju inte i fjol. Då hänvisade ni till att allt var frid och fröjd; systemet var jättebra som det var.

Sedan sade Börje Nilsson att grundfelet är de allvarliga bristerna i arbetsmiljön. Han sade också att vi inte skulle fixera debatten vid kostnadsökningarna och sjuktalet. Men det är ju så, Börje Nilsson, att om man vill göra någonting åt arbetsmiljön måste man hitta positiva inslag. Jag hoppas att de senaste propäerna i media ändå har visat att ni tänker er att svänga när det gäller kostnadsersättningen till arbetsgivarna, så att vi får en positiv utveckling och så att de kan göra någonting åt arbetsmiljön – den är ju oerhört viktig.

Men det är också väsentligt att man ser till att pengarna används på ett riktigt och bra sätt. Om man får sådana kostnadsökningar och sådana sjuktalet som vi nu är på väg mot har man inte pengar att åstadkomma rehabilitering, att få människor tillbaka till arbetet fortast möjligt, osv. Att åtgärda de sjukdomar och arbetsskador som människor har och inte bara vänta och låta systemet rulla vidare och miljonerna rulla ut, är kanske det allra viktigaste.

Börje Nilsson var litet förvånad över att vi inte var nöjda med skrivningen

när det gäller analysen av den kvinnliga sjukfrånvaron. Vi tror inte att det räcker med arbetsmiljökommissionens synpunkter på det. Vi tror att det är så allvarliga problem att man kanske exempelvis måste forska på området och verkligen sätta sig in i vad det är för olika komponenter som styr sjukfrånvaron för kvinnor. Vi vet ju att det handlar om dubbelarbete, om tunga jobb, om stressiga arbetsmiljöer, osv., men man kanske måste gå djupare i den frågan, och det är därför vi inte är nöjda.

Låt mig avslutningsvis också säga några ord om 55-årsgränsen. Det är nästan löjligt att skriva så som utskottsmajoriteten gör, att man på grund av en försäkringsmässigt kalkylerad risk har satt gränsen vid 55 år. Jag undrar då var den försäkringsmässigt kalkylerade risken i övriga delar av sjukförsäkringssystemet finns.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 20 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Det var intressant att lyssna till Börje Nilssons anförande. Inte med ett ord berörde han timsjukpenningssystemet, som ju trots allt är det system som har trasat sönder mycket av sjukförsäkringssystemet och som har inneburit att personalen inte haft möjligheter att följa upp långa sjukskrivningsfall. Det är grunden till mycket av den situation vi i dag har.

Nu förstår jag också att Börje Nilsson inte har större kunskaper än vi andra om vad som händer i regeringskansliet när det gäller förberedelserna av en proposition om arbetsgivarperiod.

Det skulle också vara intressant att höra vilka synpunkter och önskemål Börje Nilsson skulle ha på en arbetsgivarperiod. Det måste vara svårt att vara socialdemokrat och tvingas försvara ett förslag som man en vecka tidigare med all kraft arbetat emot. Jag förstår att det är bekymmersamt, inte bara på det här området utan på många andra områden, för närvarande när man inte riktigt vet var regeringen till slut kommer att hamna.

Jag tycker att kopplingen mellan arbetsskador och sjukförsäkring är helt given, eftersom de två försäkringssystemen löper parallellt under tre månaders tid. Det är viktigt att vi kommer åt det starkt ökade antalet arbetsskador för att på det viset också minska kostnaderna i systemet. Men jag vill inte påstå att man från regeringens sida har gjort några stora ansträngningar förrän det senaste året – efter valrörelsen 1988 – då man plötsligt fick ett stort intresse för det området. Dessförinnan visade man inget större intresse att komma åt de problemen. Tvärtom slog man vakt om de system som finns i dag och såg inga skäl att ändra på dem.

Det är dock ett steg i rätt riktning att man nu följer det förslag som vi lagt fram långt tidigare om en arbetsgivarperiod. Men jag hoppas att man lyssnar på oss också i det här fallet och inser att vi från centerns sida har rätt – vi hade rätt när det gällde timsjukpenningsreformen, och vi har rätt också när det gäller inriktningen av en arbetsgivarperiod. Man måste också där ta hänsyn till småföretag och till ofta sjuka. Börje Nilsson är ju själv engagerad i handikappreformen och vet vad man där har för krav på en arbetsgivarperiod.

Nu återstår att se hur starka de kraven kommer att bli när regeringen till slut lägger fram förslaget.

När det gäller 55-årsgränsen för den frivilliga sjukpenningsförsäkringen sade jag i mitt anförande just precis det Sigge Godin citerade om den försäkringsmässigt kalkylerade risk som låg i att tillåta 55-åriga kvinnor att ingå i ett försäkringssystem. Jag tycker inte att risken är så uppenbart stor att den skulle förhindra att man också såg till att de får en bra försäkring som ger dem en liten trygghet. Det är de väl förtjänta av.

Anf. 21 MARGÓ INGWARDSSON (vpk):

Herr talman! Börje Nilsson vill inte diskutera patientavgifter, vare sig vid läkarbesök eller läkemedelsinköp, med mig. Han tycker att det är så små summor. Højningarna som hela tiden föreslås är blygsamma, tycker Börje Nilsson, så de är inte mycket att diskutera. Højningarna följer ju bara kostnadsutvecklingen, säger Börje Nilsson, men det är just det de inte gör.

Om patientavgifterna hade följt kostnadsutvecklingen, hade vi inte haft vår reservation här i dag, för vi kräver just att patientavgifterna skall följa den övriga kostnadsutvecklingen. Om vi tittar på den utvecklingen sedan sjukronan infördes, finner vi att patientavgifterna i dag, om de hade följt kostnadsutvecklingen i övrigt, skulle ha varit uppe i en summa av 30 kr. Men i dag får man betala 60 kr. när man besöker en läkare. Det är inte rimligt att patientavgifterna skall öka i den omfattningen.

Det är möjligt att Börje Nilsson tycker att 60 kr. är ett blygsamt belopp, men det måste ju ses i relation till den inkomst man har.

En folkpensionär, med bara folkpension och pensionstillskott, får betala mer än sin dagsinkomst den dagen han eller hon går till doktorn och samtidigt skall hämta ut medicin på recept. Börje Nilsson och jag t.ex. har gratis både medicin och läkarvård, men skulle vi betala en dagsinkomst för läkarbesök och medicin, skulle det för oss röra sig om uppåt 800 à 900 kr. Det är i den relationen man får se det.

Eftersom socialministern i går flaggade för nya højningar av patientavgifterna, vill jag gärna höra hur socialdemokraterna ser på just dessa avgifter. Jag undrar om ni tycker att det finns en smärtgräns för hur höga avgifterna kan vara, innan de får en begränsande effekt, dvs. att man tvingas titta efter om man har råd eller inte att gå till doktorn. Är det på den nivån som avgifterna är i dag, 60 kr. för läkarbesök och 75 kr. för medicin, eller kan socialdemokraterna tänka sig att höja avgifterna ytterligare?

Jag undrar också vad ni anser vara syftet med avgifterna. De har ingen större betydelse för sjukvårdens finansiering. Anser ni att syftet helt enkelt skall vara att begränsa efterfrågan på vård? Avgifterna har redan nu en begränsande effekt.

Anf. 22 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Det finns skillnader i grundsynen på trygghetspolitiken, och jag försökte belysa det i mitt första inlägg. Vi socialdemokrater menar att en väl utbyggd sjukförsäkring betyder väldigt mycket för folkhälsan. Det är viktigt att människor kan känna ekonomisk trygghet i livets olika skiften.

När man blir handikappad, när man blir äldre och behöver service och när

man blir sjuk skall man inte drabbas av ekonomiska problem. Detta är en rättvisefråga. Den grundsyn som vi socialdemokrater står för präglar hela det sociala fältet i stort.

En förutsättning för allt detta är naturligtvis en god samhällsekonomi, det är helt uppenbart. Vi har just nu ekonomiska balansproblem som måste angripas och hanteras. Det är inte första gången i historien som vi drabbas av det. Balansproblemen består i överhettning av ekonomin och låg produktivitetssökning, och det är detta som måste angripas.

Därför kan jag tänka mig att man under en kortare tid måste göra avsteg från de socialpolitiska målen. Inom vårt parti prioriterar vi ändå mycket mycket högt att det skall finnas en väl utbyggd trygghet. Det är möjligt att man en kortare tid måste göra avsteg, att man måste slå av på takten, sänka ambitionerna, och det är detta som diskuteras, för det är väl helt uppenbart att samhälls ekonomin är A och O för tryggheten i samhället och för allting annat.

Jag vill hävda att vår grundsyn på trygghetsområdet ligger fast hela tiden. Sedan är det möjligt att man måste slå av på ambitionerna för en kortare tid.

Anf. 23 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Börje Nilsson talar om skillnader i grundsyn. Vari ligger de väsentliga skillnaderna, Börje Nilsson? Jag började faktiskt mitt första anförande med att tala om vad vi anser vara det viktigaste i trygghetssystemen.

Det är att de uppfattas som rättvisa, att de inte ger vare sig över- eller underkompensation. Eftersom de är baserade på inkomst, bör ersättning ges i förhållande till den inkomst man har. Det är vidare viktigt att de inte inbjuder till missbruk, och det kanske allra viktigaste är att de sociala trygghetssystemen ger hjälp där hjälpen bäst behövs.

Jag säger som Karin Israelsson att det verkligt stora problemet i dag är timsjukpenningssystemet, som inte uppfyller något av de kriterier jag ställt upp utan som kan ge upp till 130 % kompensation, om man väljer rätt tid på dagen att vara sjukskriven. På de stora basindustrierna i Värmland är det förmiddagsskiftet. Då får man 130 % ersättning.

Detta bekymrar tydligen inte Börje Nilsson. Det bekymrar dock hans finansminister. Och då har vi lagt fram vårt förslag om en arbetsgivarperiod. Det förslaget var, som jag sade, mycket förkättrat för bara någon månad sedan men tycks nu vara högsta visdom, enligt finansministern. Börje Nilsson börjar också retirera och tycka att man kanske får göra det avsteget, för nu skall vi ju angripa de ekonomiska balansproblemen.

Ja, vem har ställt till med dem? Jo, det är den socialdemokratiska regeringen, som för en omöjlig ekonomisk politik, och som bl.a har låtit miljar- der rulla ut i överkompensation från de stora socialförsäkringssystemen utan att göra någonting åt det.

Här handlar det alltså inte om att jag vill riva sönder något system, utan jag och vi moderater vill ge hjälpen där den skall ges. Men vi vill inte att människor skall uppmanas till missbruk eller att man ger för mycket i ersättning.

När Börje Nilsson inte vill tro på mig utan tycker att jag är en elak människa som förtalar och vill sjuka människor illa, lyssna på Landsorganisationen

som ni socialdemokrater alltid lyssnar till annars! Under de senaste månaderna har LO rutit till ordentligt och talat om omoral, försäkringsbedrägeri och allt detta. Lyssna till Stig Malm den här gången också. Men ni har kanske blivit brända för det, efter det som senast hände. Inte vet jag.

Den lägre ersättningsnivå som vi moderater förespråkar i sjukpenningsförsäkringen är alls inte den attack mot försäkringen som Börje Nilsson vill låta påskina. Förslaget hänger helt samman med det skattesänkingsförslag som vi har lagt fram. Det visar sig nämligen att man får ungefär samma ersättning som i dag. Det är bara det att man inte behöver betala så mycket skatt så att säga i förväg att man måste ha mer i bidrag senare. Det tycker vi är ett sunt system och inte ett rundgångssystem.

Sedan konstaterar jag bara, precis som Karin Israelsson gjorde, att Börje Nilsson inte tycks veta mer som svar på de frågor vi har från oppositionen än vad vi känner till själva. Vi får tydligen ställa frågor och interpellationer direkt till regeringsföreträdare.

Anf. 24 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Jag frågade Börje Nilsson om varför han och hans kamrater hade tänkt om delvis. Jag har inte fått något riktigt svar, men jag har ändå kunnat konstatera att ni börjar inse att det kanske inte är så dumt med en arbetsgivarperiod. Då får man nämligen positiva insatser.

Jag skulle vilja ta upp ytterligare några frågor som vi har diskuterat av och till här i kammaren och som jag tycker Börje Nilsson skall lägga på minnet. Ni kanske kan fundera på dem till nästa år när vi skall debattera samma fråga. Det gäller en samordning mellan sjukförsäkring och arbetsskadeförsäkring, som folkpartiet tycker skulle vara rimlig. Det gäller att vi avskaffar överkompensationer – förhoppningsvis försvinner de nu när vi får en arbetsgivarperiod – och att vi verkligen ser till att arbetsgivarna får full kompensation så att de verkligen kan göra de arbetsmiljöinsatser som är så viktiga. På den punkten är vi helt överens.

Men vi kanske också, Börje Nilsson, bör ta oss en funderare över den höga sjukfrånvaron och se om vi kan hitta någon åtgärd för att komma till rätta med den.

Börje Nilsson säger att man måste känna trygghet i detta system. Men inte är det väl någon trygghet när väntetiderna är så långa att man inte kan få rehabilitering och komma tillbaka till sitt arbete? När man får vänta i operationsköer är ut och är in, vad är det för trygghet i ett sådant system?

Vi kan inte se att pengarna rinner ut på fel ställe utan att vi använder de viktiga medel vi har för att skapa denna trygghet för människorna. Det låter i alla fall som om vi är överens om detta. Låt oss då se till att insatserna blir sådana att tryggheten är verklig för människorna, så att den inte bara är något vi talar om här i Sveriges riksdag.

Anf. 25 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Börje Nilsson talar här om grundtrygghetsaspekten. Den aspekten är viktig, och jag tror att om regeringspartiet hade fullföljt den tanken hade dagens situation varit något annorlunda.

Vi i centerpartiet menar att den som behöver insatsen också skall få den,

och att man skall fördela de pengar som finns på ett rättvist sätt och inte överkompensera i de olika systemen.

Det är ganska intressant att höra Börje Nilsson tala om balansproblem i ekonomin, som skulle leda till att man för en kort tid måste göra avsteg ifrån de sociala ambitionerna.

Låt mig påminna om debatten i början på 1980-talet. Då fanns det en annan regering som verkligen hade anledning att titta på balansproblem i ekonomin på grund av yttre omständigheter som man inte kunde råda över. Då hade vi skallet från socialdemokraterna om social nedrustning, som var det enda som den icke-socialistiska regeringen kunde syssla med.

Nu skall vi milt överseende acceptera att socialdemokraterna går in i systemen och kanske också förändrar dem på ett orättfärdigt sätt. Vi kommer inte att stillatigande acceptera sådana saker. Vi tycker att det är viktigt att man också får den grundtrygghet man har rätt att fordra här i landet.

De ekonomiska problem vi nu står inför är mycket märkliga. Hur har man i en högkonjunktur lyckats slå undan fötterna på den svenska ekonomin?

Vi i centerpartiet slår vakt om grundtrygghetssystemen. Det kommer vi att göra fortsättningsvis också. Vi vill i dem ha en omfördelning så att de pengar som ges ut också kommer dem till godo som häst behöver dem och att det sker på ett rättvist sätt.

Vi har tidigare här talat om sjukpenningssystemet som är ett misslyckande. Det har kostat mycket pengar och det ligger delvis till grund för de stora problem som vi har i sjukförsäkringssystemet i dag. Men tydligen vill Börje Nilsson över huvud taget inte beröra den delen.

Anf. 26 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Gullan Lindblad vet mycket väl hur balansproblemen har uppstått. Det är flera faktorer som inverkar, bl.a. har staten begränsade möjligheter att styra upp lönebildningen, som är en faktor i sammanhanget, och det finns en del andra också.

Men jag kan kvittera med frågan: Vem skapade budgetunderskottet på 1970-talet, som vi fortfarande lever med och som är oerhört besvärande? Det var enbart den borgerliga regeringen. Tänk på det litet i debatten!

Gullan Lindblad återkommer till missbruket inom sjukförsäkringen. Jag tycker det är vårdslöst att föra en sådan debatt och se sjukfrånvaron som ett generellt missbruksfenomen. Så är det inte.

Jag läste i tidningen i förra veckan att i Linköping har försäkringskassan kontrollerat 1 200 sjukskrivningar. I bara 5 fall har de som kontrollerats varit tveksamma. Det visar att pratet om fusk med sjukskrivningarna är överdrivet, säger försäkringskassans kontrollant. Jag vill instänma i detta. Jag ser talet om missbruk som ett angrepp på själva försäkringen. Jag tycker vi kan sluta med detta.

Anf. 27 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Nej, Börje Nilsson, jag förstår inte varför vi har balansproblem i Sveriges ekonomi för närvarande. Vi har haft högkonjunktur ända sedan 1982 när socialdemokratin tog över. Hela västvärlden har en strålende ekonomi med inflation på endast 4 %, när vi har 9 och närmar oss 10. De

har en tillväxt på 4–5 % medan vi har kanske 1 % och inte ens klarar tillväxten för att trygga ATP-systemet. Detta är socialdemokratin orsak till, och ingen annan.

Varför blev det som det blev 1976–1982? Det har vi fått höra till leda – Karin Israelsson var inne på det också. Då hade vi lågkonjunktur hela tiden. Vi hade flera oljeprishocker. Trots detta kämpade regeringen och såg till att vi kunde hålla arbetslöshetsciffrorna någorlunda nere, faktiskt mycket bra.

Jag menar inte att vi skall berömma oss av att det var särskilt bra, men då fanns det åtminstone orsaker till att det uppstod problem. Det finns inga för närvarande.

Jag vågar tala klarspråk, och jag anser fortfarande att det förekommer missbruk i sjukförsäkringen. Men jag tror att försäkringskassans ökade kontrollverksamhet har haft det goda med sig att man har börjat bli litet mera varsam med nya sjukskrivningar. Det är glädjande att debatten åtminstone har fört detta med sig.

Nu har vi en begynnande lågkonjunktur. Vi vet av erfarenhet att i en lågkonjunktur är människorna rädda om sina jobb, och då sjukskriver de sig inte så mycket. Det är också att tala klarspråk av erfarenhet av många års arbete i försäkringskassan.

Anf. 28 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Gullan Lindblad lovprisar utlandet. Jag vill bara säga att där har man en mycket hög arbetslöshet. Det är en trygghetsfråga som vi tycker är viktig och som vi prioriterar att människorna skall ha sysselsättning. Detta har också skett under hela 1980-talet.

I utlandet har man också en mycket låg lönebildning. I England har man en hög inflation. Så var litet försiktig med de internationella jämförelserna!

Vi har balansproblem i Sverige i dag, men situationen är vida bättre än i början på 1980-talet, när den borgerliga regeringen lämnade över efter alla de många regeringskrascher som man haft. Det var en smärtsam period. Det har vi reparerat under 1980-talet, och de balansproblem som finns i dag skall vi också klara av.

Anf. 29 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Ni klarar inte av det utan hjälp, Börje Nilsson, den saken är alldeles klar. Ni har reparerat oss in i en fruktansvärd kris. Det är vad det handlar om. Jag lovprisar inte utlandet. Jag bara tog ett par exempel.

Jag sade förut här att en dags extra sjukskrivning, när det handlar om det s.k. sjuktalet, betyder 20 000 i arbetskraft. Eftersom vi har åtta dagars ökat sjuktal sedan 1982 kan vi räkna ut att vi har en betydande arbetslöshet som döljer sig i de siffrorna.

I Belgien räknar man in det totala antalet pensionärer i arbetslöshets-siffrorna. Jag vill inte tänka på vilka arbetslöshets-siffror det skulle bli i Sverige om vi, Börje Nilsson, skulle räkna in pensionärerna utöver alla dem som är sjukskrivna.

Nej, är det någon som skall tala vackert, då är det Börje Nilsson. Det är nog bäst att socialdemokraterna förlitar sig på något av oppositionspartierna om de skall få bukt med detta.

Anf. 30 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Jag tycker i varje fall inte att vi har mycket att hämta hos moderaterna. Detta är väl helt klart.

Gullan Lindblad hamnar, som jag ser det, som vanligt helt snett i den här debatten. Hon fixerar sig vid kostnadsökningarna och vid en hög sjukfrånvaro. Gullan Lindblad missar då det centrala i hela debatten, nämligen den stora ohälsa som finns inom arbetslivet, med mycket svåra arbetsskador och ett stort mänskligt lidande. Detta är det centrala och det som regeringen och socialdemokraterna nu angriper genom arbetsmiljökommissionen, genom en förbättring av rehabiliteringen, genom arbetsmiljöfonden och mycket annat. Detta är det viktiga, och på detta område för vi en offensiv politik, något som moderaterna saknar.

Anf. 31 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Det är inte stor idé att förlänga debatten. Vem som egentligen har hamnat snett är något som vi kanske kan diskutera.

Vem är det som fixerar sig vid kostnadsökningarna? Jo, det är för närvarande den socialdemokratiska regeringen, som äntligen har insett att man nu måste göra någonting åt de omfattande socialförsäkringssystemen. Man måste hyfsa till dem, så att de som bäst behöver hjälp får det utan att vi därmed har någon överkompensation inom systemen.

Börje Nilsson talar också om ohälsa inom arbetslivet. Jag vägrar att tro att svenska ungdomar, och svenska män och kvinnor är sjukast i världen och att Sverige har de sämsta arbetsmiljöerna. Detta är nämligen vad det handlar om ifall siffrorna för sjuktal och arbetsskadestatistik skulle peka i samma riktning. Så är det ju inte i verkligheten. Jag tror att vi har världens bästa arbetsmiljöer, och jag tror att vårt folk trots allt är relativt friskt.

Anf. 32 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Jag vill bara konstatera att Gullan Lindblad inte har förstått någonting av denna debatt.

Anf. 33 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Tack detsamma, Börje Nilsson!

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 10 §.)

8 § Information från regeringen om EFTA-EG-samarbetet

Anf. 34 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Den 18 januari informerade jag riksdagen om resultatet av det gemensamma ministermötet mellan EFTA-länderna och EG i Bryssel den 19 december. Vid mötet fattades beslut om att under första halvåret 1990 inleda förhandlingar om ett brett upplagt avtal omfattande de fyra friheterna och angränsande områden. Vi beslutade också att inleda explorativa samtal inför de kommande förhandlingarna.

Dessa samtal avslutades vid ett möte den 20 mars i EFTA:s och EG:s gemensamma styrgrupp. Parterna har sammanfattat resultatet av arbetet i en gemensam rapport som antogs vid mötet. Den samstämmiga uppfattningen är att tiden nu är mogen att inleda formella förhandlingar om ett brett upplagt EES-avtal.

Styrgruppens rapport innehåller följande huvudpunkter:

– En preliminär avgränsning av de EG-regler som skulle kunna ingå i ett EES-avtal är i stort sett genomförd. På EFTA-sidan har man dessutom ringat in ett antal problemområden som kan föranleda undantag eller övergångsåtgärder.

– Ytterligare klarhet har nåtts beträffande tillämpning, övervakning och tolkning av avtalet. Man har bl.a. uttalat sig för en gemensam domstol.

– Framsteg har också gjorts på det institutionella området. Båda sidor förordar reguljära ministerrådsmöten med uppgift att ge politisk vägledning för utvecklingen av EES. Man tänker sig beslutsorgan på både minister- och tjänstemannanivå. Båda parter skall ha initiativrätt och samarbeta på exportnivå – på expertnivå för att utarbeta EES-förslag. Slutliga beslut skall fattas med consensus och ha karaktären av internationella överenskommelser. För EFTA-ländernas del innebär det att besluten blir legalt bindande i enlighet med nationella procedurer. Flera viktiga frågor återstår emellertid att lösa i förhandlingarna. Det gäller framför allt hur beslutsprocessen skall utformas på rådsplanet.

– Styrgruppen föresprakar också att gemensamma organ upprättas för parlamentarikerna och arbetsmarknadens parter.

De politiskt ansvariga instanserna på båda sidor har fått rapporten som underlag för fortsatta ställningstaganden. Utrikesnämndens ledamöter och riksdagens EFTA-delegation har tagit del av rapporten.

Herr talman! Mycket tyder på att slutförhandlingarna i första hand kommer att avse undantagen och beslutsprocessen. Det bekräftas också av styrgruppens rapport.

Kommissionen har intagit en mycket restriktiv attityd när det gäller undantag och övergångsarrangemang. Dessa måste begränsas till ett minimum och motiveras av vitala nationella intressen. Kommissionens inställning är inte förvanande med tanke på att EG:s medlemsländer själva fått offra vissa nationella kärphästar för att nå fram till gemensamma regler. För EFTA-länderna gäller det att nå fram till en institutionell lösning som garanterar ett reellt medinflytande. Kommissionen ser sig som ensam företrädare för gemenskapen vid beredningen av EES-beslut. EFTA-länderna däremot vill även skapa utrymme för direkta diskussioner om EES-förslag med EG:s medlemsländer. Vi söker också gehör för ett gemensamt ställningstagande från parterna i EES innan resp. sidor går till beslut. Och vi vill få till stand en procedur för omförhandling i enskilda beslutsfrågor i händelse någondera parten skulle avvika från det gemensamma ställningstagandet. Meningen är inte att parterna skall avtala om någon vetorätt över varandras inre utveckling, utan att skapa procedurer som kan leda till samförstånd.

Enligt vår bedömning har vi nu nått ett läge där de skiljaktigheter som kartlagts på olika områden kan överbryggas endast i en direkt förhandling. Parterna har då att ta politisk ställning till helheten i ett EES-avtal.

Dessa slutsatser kom också EFTA:s ministrar fram till vid sitt informella möte i Genève i förrgår, den 3 april. Avsikten med mötet var att stämma av läget och att dra upp riktlinjer och tidtabell för det fortsatta arbetet.

Ministermötet utmynnade i ett budskap från EFTA-länderna till EG:s medlemsländer och till kommissionen. I budskapet understryks:

- att EFTA-länderna vill verka för ett omfattande EES-avtal som syftar till att främja samhällsutvecklingen i ett brett europeiskt perspektiv;
- att förhandlingar bör inledas utan dröjsmål. Därmed ställer sig ministrarna bakom styrgruppens rapport;
- att EFTA-länderna, i princip och utan att föregripa förhandlingarna, skulle kunna godta den övervägande delen av de EG-regler som hittills identifierats. En förutsättning är att EFTA-länderna på något sätt får medverka i de kommittéer som förvaltar och utvecklar EG:s regelverk;
- att dock vissa undantag och övergångsåtgärder krävs. Bl.a. vill EFTA-länderna värna om sådana områden där man har väsentligt högre skyddsnivåer än EG när det gäller hälsa, miljö och säkerhet;
- att EFTA-länderna ser en verkligt gemensam beslutsmekanism som en grundläggande förutsättning för att EES-avtalet skall vara politiskt godtagbart och rättsligt effektivt. För att underlätta utarbetandet av gemensamma beslut förordar EFTA-länderna möten där samtliga EES-länder aktivt kan delta i processen. EFTA kommer att tala med en röst närhelst EG-sidan gör det.

Avslutningsvis bekräftar ministrarna den tidigare målsättningen att konturerna till ett avtal bör avteckna sig vid halvårsskiftet och att förhandlingarna skall avslutas före utgången av 1990.

Jag fick tillfälle att framföra EFTA:s budskap till kommissionen redan i tisdags kväll, under ett möte med den närmast ansvarige kommissionsledamoten Frans Andriessen i Strasbourg. Och i går på samma plats framförde jag vårt budskap till ordföranden i EG:s råd, Irlands utrikesminister Gerard Collins.

Kommissionen har å sin sida inför EG:s råd muntligt redogjort för resultatet av de explorativa samtalen. Det skedde den 2 april. Den 10 april räknar kommissionen med att anta ett formellt förslag till förhandlingsmandat, som sedan skall föreläggas rådet. Både Collins och Andriessen sade sig vara beredda att verka för att mandatet utverkas redan vid rådets möte den 7-8 maj.

Herr talman! För vår egen del är det angeläget att utnyttja mellantiden för ytterligare förberedelser för förhandlingarna. Framför allt krävs fortsatt utredning av sådana EG-regler som skulle kunna ligga till grund för ett avtal. Det rör sig om ca 1400 rättsakter. Då är tillägg och ändringar till de ursprungliga rättsakterna inkluderade. EFTA-länderna har preliminärt bedömt att större delen av dessa rättsakter sannolikt skulle kunna godtas i ett EES-avtal utan egentliga svårigheter. Detta grundar sig på att relativt små skillnader föreligger på flertalet områden mellan våra och EG:s regler.

På vissa områden är emellertid skillnaderna av den karaktären att särlösningar kommer att behövas. En del problem kan troligtvis lösas under perioden fram till dess att avtalet planeras träda i kraft, dvs. i januari 1993. För andra problem blir det nödvändigt att begära undantag eller övergångsarran-

gemang. Här krävs fortsatt utredningsarbete i såväl EFTA-krctsen som i de enskilda medlemsländerna.

För Sveriges del kan konstateras att huvuddelen av de problem som hittills identifierats knyter an till varu- och tjänstcområdena. Många har att göra med våra högre krav för skydd av hälsa, miljö och säkerhet. Exempel är bilavgasregler, kemikalieområdet, märkning av livsmedel samt förbud mot farliga ämnen som asbest och kadmium.

Liksom andra EFTA-länder har vi också problem med ett antal direktiv från 60- och 70-talen som numera är överspelade genom den tekniska utvecklingen, men som formellt är i kraft i EG (t.ex. traktordirektivet).

Problemen på tjänsteområdet rör bl.a. våra restriktioner mot utländsk etablering och förvärv av fast egendom. Liknande restriktioner finns i varierande utsträckning i samtliga EFTA-länder. Ett specifikt problem för vår del hänger samman med reglerna för skattekontroll i anslutning till liberaliseringen av kapitalrörelserna. Vi ser också problem när det gäller EG:s bestämmelser om högre tillåtna mått och vikter för vägtransporter.

Kommissionens budskap är att den problemlista som preliminärt indikerats av EFTA-länderna är alltför lång. Man menar att den allvarligt skulle undergräva substansen i ett avtal. Våra krav när det gäller det institutionella området skulle också försvagas. Här står vi inför en reell svårighet i förhandlingen.

Utrikesdepartementets handelsavdelning håller nu på att göra en sammanställning över de rättsakter som identifierats under den explorativa fasen.

En lägesrapport med en sammanfattning på svenska av de identifierade rättsakternas titel, syfte och innehåll kommer att ges ut av handelsavdelningen under senare delen av april.

Med utgångspunkt i denna görs en övergripande problemorientering. Resultatet av det arbetet räknar vi med att kunna redovisa under senare hälften av maj. Redovisningen kommer också att så långt som möjligt ange om ett övertagande av rättsakterna skulle föranleda ändring i svenska regler samt vilken beslutsordning som då gäller.

Anf. 35 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag vill först tacka utrikeshandelsministern för hennes redogörelse. Den var i långa stycken uppmuntrande. Jag vill ställa ett par frågor i anslutning härtill.

Det har i pressen förekommit uppgifter om att frågan om personers fria rörlighet inte skulle finnas med i styrgruppens rapport från den 20 mars. Kan utrikeshandelsministern ge oss en kommentar till detta?

Min nästa fråga gäller utbildningsområdet. Är det nu klart att EFTA-ländernas ungdomar kommer att beredas möjlighet att delta i EG:s utbildningsprogram?

EG-kommissionen har, vilket utrikeshandelsministern här betonade, sagt att man vill minska listan över undantag. Märker utrikeshandelsministern en beredskap hos övriga EFTA-länder att söka minska undantagslistan? Jag utgår från att beredskapen finns här hos oss i Sverige.

Till sist: Utrikeshandelsministern har inte nämnt något om EG-parlamen-

tet. Vi har kunnat läsa om utrikeshandelsministrarnas besök i EG-parlamentet. Faktum är att EG-parlamentet kl. 18.30 i kväll skall debattera och rösta om en särskild resolution som gäller EFTA-EG-samarbetet. Man kräver att EG-parlamentet skall konsulteras innan rådet ger EG-kommissionen förhandlingsmandat. Det verkar som om detta skulle kunna påverka tidsplanen. Det vore intressant att få höra handelsministrarnas kommentar till detta.

Anf. 36 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Jag vill också ställa några frågor till Anita Gradin med anledning av den här redogörelsen.

Jag tycker att denna redogörelse är bra, kanske utifrån litet andra utgångspunkter än de Margaretha af Ugglas har. Det är bra att man nu börjar ge en litet mer verklighetsanknuten bild av de problem som faktiskt existerar. Tidigare har man ofta fått en mycket glättad bild av att detta kommer att gå mycket bra och fort och att det bara var att köra på. Men nu visar det sig att det kommer att finnas en hel del problem, och de är just av den karaktär som vi som varit kritiska tidigare har pekat på.

Listan över de undantag som finns är alldeles för lång. Enligt vad jag förstår skall EFTA-länderna göra en gemensam lista över undantag, och det kommer att genomföras någon form av förhandlingsprocess inom EFTA-gruppen för att korta ner listan. Därefter skall listan dessutom minskas i förhandlingarna med EG. Var kommer den politiska processen in när det gäller den här nedbantningen av listan?

Jag föreställer mig att det på väldigt många av de områden som rör miljöskydd, säkerhet och hälsa kanske inte finns politisk enighet i de olika nationella parlamenten om vilka frågor som är förhandlingsbara. Jag kan tänka mig att detta också gäller frågorna om restriktioner mot utländsk etablering och förvärv av fast egendom och liknande. Jag föreställer mig att vi måste ha en politisk diskussion om vad som är förhandlingsbart i det här läget och hur vi skall kunna korta den här listan. När kommer de politiska instanserna in i den här bilden?

Jag vill också ta upp något av det som Margaretha av Ugglas var inne på om EG-parlamentets reaktioner. Det har riktats mycket kritik mot att man inte har fått delta i den politiska processen. Även om man säger att frågan hittills har behandlats på expertnivå finns det ändå underliggande politiska processer bakom dessa s.k. apolitiska expertisförhandlingar.

Jag antar att kritiken från EG-parlamentet varit av samma slag som den som framförts här, nämligen att det är svårt att få politisk insyn och en demokratisk diskussion. Det skulle vara intressant att få höra hur man ser på läget inom de här områdena.

Anf. 37 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Jag vill också ställa ett par frågor med anledning av den information som vi fått här.

När det gäller frågan om övertagande av rättsakterna, l'acquis communautaire, dvs. de ca 1 400 utländska akterna som uppenbarligen skall bli svensk lag, vill jag fråga följande: Avser regeringen att de skall bli svensk lag i ett

enda sammanhang och utan översättning? Om så inte skall ske, hur avser regeringen då att ordna övertagandet av dessa rättsakter?

Jag tycker att frågan om den överstatliga befogenheten känns mycket oroväckande. Man säger att man skall fatta s.k. consensusbeslut, och sedan skall den vanliga processen genomgås här i riksdagen. Betyder detta att var och en av dessa överenskommelser kommer att läggas på riksdagens bord för den sedvanliga behandlingen i Sveriges riksdag? Eller är det helt enkelt så att man med denna modell försöker slinka undan från regeringsformens 10 kap. 5 §, där det står att överstatliga beslut bara i begränsad omfattning kan överlämnas till andra organ? Är det ett sätt att smita undan den här processen som man är på väg in i? Jag vill gärna ha ett klart besked om detta.

Jag återkommer till rättsfrågorna en gång till. Det skulle vara intressant att verkligen få en lista över vad man kan tänka sig att förhandla bort och vad man definitivt inte kan tänka sig att förhandla bort. EG kan ju inte gärna förhandla bort något, eftersom man där redan har bestämt sig.

Anf. 38 KRISTER SKÄNBERG (mp):

Herr talman! Vi fick en intressant redogörelse av statsrådet.

Vilka är de konstitutionella konsekvenserna av en gemensam domstol som det talas om i regeringsdeklarationen? Vilka lagändringar skulle vi tvingas att göra i Sverige för att en gemensam domstol skulle kunna ha makt över oss?

Per Gahrton och andra från miljöpartiet har tidigt försökt att förklara vilka problemområden vi har sett i det här anpassningsarbetet. Nu framgår det också från statsrådets sida att det finns en rad sådana som gäller miljön, t.ex. bilavgasregler, kemikalieområdet, märkning av livsmedel, förbud mot farliga ämnen som asbest och kadmium. Vi känner från miljöpartiets sida igen listan.

Det har nu varit tyst om detta, och man har försökt att mörklägga informationen. Men nu har det utlovats en sammanställning från handelsavdelningen. Kommer den att kompletteras med möjligheter för enskilda riksdagsledamöter att ta del av de rättsakter som citeras? På så sätt skulle man kunna gå in på djupet och få en öppen debatt om dessa frågor.

Hur skall EFTA kunna tala med en röst närhelst EG gör det, som det står i den skriftliga versionen av statsrådets anförande? Hur skall det rent praktiskt gå till för fria EFTA-stater, som inte har ingått något sådant avtal om majoritetsbeslut som EG har gjort, att tala med en röst? Det är något som jag skulle behöva få förklarat för mig.

Jag ser framför mig ett framtida svenskt parlament där ledamöterna nervöst hukar i bänkarna och undrar om de vågar ta upp ett problem till eller om EG tycker att problemlistan blir för lång. Jag är rädd för att frågorna kommer att diskuteras på exportnivå snarare än på expertnivå. Jag tror att statsrådets felsägning var typiskt.

Anf. 39 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Först till Margaretha af Ugglas frågor: Margaretha af Ugglas undrar om det finns med något om personers rörlighet i handlingarna. Ja, det ingår där som en viktig del bland de fyra friheterna.

I fråga om utbildningsprogrammen har vi redan tecknat en överenskommelse när det gäller Comett. Alldeles nyligen har ett memorandum från EFTA-länderna överlämnats angående Erasmus. Det här pågår redan inom ramen för Luxemburg-processen. I övrigt i fråga om EES är även de angränsande områdena medtagna, och där är utbildning ett viktigt inslag.

Det pågår en diskussion inom EFTA-länderna angående undantagen. Vi träffade EFTA-ministrarna och EFTA-parlamentarikerna dels i måndags kväll, dels vid ett längre möte i tisdags morse. Vi var över partigränser och landsgränser klara över att det faktiskt finns en hel del att göra med denna lista och att den gott kan göras kortare utan att det speciellt skulle hota nationella intressen.

EG-parlamentet inger mig bekymmer. Jag vet inte om det Gudrun Schyman har sagt är korrekt, nämligen att det inte skall ha getts tillräckligt med information. Jag är också medveten om att EG-parlamentet ställer upp på EES-förhandlingarna. Men inom EG pågår en diskussion om maktfördelningen mellan parlamentet, kommissionen och ministerrådet. Efter att ha träffat EG:s utrikeskommitté och ha talat med många parlamentariker, upplever jag att i detta maktspel används avtalet mellan EFTA och EG som ett slagträ. Det finns naturligtvis en risk i detta, nämligen att man kan försinka den diskussion som kommissionen skulle kunna starta mycket snabbt och att det kan påverka tidsplanen. Det ser jag som en risk, och det är jag bekymrad för. Det är därför som jag, varje gång jag kommer till kammaren, återkommer till vilket stort behov vi i regeringarna har av hjälp av er parlamentariker. Ni kan tala med era kollegor i EG-parlamentet och ute i Europa. Ni kan då berätta om hur läget är och vad det egentligen handlar om. Det förekommer mycket desinformation i det här sammanhanget. Det finns tydligen många som är roade av att enbart syssla med desinformation.

Ja, Carl Frick, consensus betyder ju att man fattar beslut enhälligt. Skälet till att det står just consensus i anförandet är att det inte skall råda någon överstatlighet. Här måste man alltså vara sams mellan de sju EFTA-länderna för att kunna komma fram till något beslut. Det är hela filosofin bakom att man skall fatta enhälliga beslut och senare gå tillbaka till de egna parlamenten.

Jag sade tidigare att de 1 400 rättsakterna håller på att översättas och kommer att presenteras i en ny grönbok. Akterna kommer att finnas på svenska, och på det sättet blir det möjligt att studera dem. Det pågår ett mycket intensivt översättningsarbete på hela det område som vi diskuterar. Det finns många miljoner kronor som är ställda till förfogande för detta.

När det gäller en gemensam domstol har jag fått information om att det inte behövs några grundlagsförändringar för att vi skall kunna ställa upp på ett gemensamt domstolsförfarande.

Då kommer jag till den sista frågan, om hur EFTA talar med en röst. Det går till så att Sverige ansvarar för och samordnar ett område. Sverige är då talesman i EFTA för detta område, t.ex. varuområdet. Finland kan i sin tur ansvara för ett annat område. Under det år som har gått har detta system fungerat alldeles utmärkt, dvs. vi har delat upp arbetsuppgifterna och varit talesmän för varandra. Jag är säker på att detta kommer att fungera i fortsättningen också.

Anf. 40 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Det är alldeles klart att EFTA-länderna, och däribland Sverige, mycket tidigare borde ha uppmärksammat EG-parlamentet och den roll det ändå spelar i denna process. Det är litet av upp-och-nedåtvända-världen att några av Sveriges bästa vänner i EG-parlamentet nu träder fram som de värsta kritikerna av EES-avtalet. I kväll skall denna kompromissresolution debatteras i EG-parlamentet. Efter att ha läst den tycker jag att den grundläggande är positiv till EES-förhandlingarna. Resolutionen ger klart uttryck för att EG-parlamentet vill komma in i processen och det innan rådet har gett mandat till kommissionen. Jag har svårt att se hur man skall undvika detta från rådets och kommissionens sida. Det kommer naturligtvis också att ha konsekvenser för oss.

Anf. 41 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! EG-kommissionen säger att problemlistan är för lång. Den borde kunna kortas, säger statsrådet hjälpsamt. Självfallet är det bra om man kan enas om gemensamma regler, om det inte skapar några problem när det gäller miljö, hälsa, sociala frågor och ekonomiska frågor.

Jag menar att det borde föras en offentlig debatt om dessa problemområden i god tid innan vi här i kammaren skall ta ställning. En sådan offentlig debatt, där denna fråga ordentligt kan belysas från olika utgångspunkter, vore det bästa sättet att undvika desinformation som statsrådet och jag är rädda för. Jag ser fram emot en sådan debatt.

Att man inom EFTA-länderna – med miljöpartiets språkbruk – är språkrör för varandra hindrar ju inte att den grundläggande svårigheten finns kvar, dvs. det måste råda consensus mellan EFTA-länderna. Det behöver man inte i EG, eftersom man där fattar majoritetsbeslut och kan köra över t.ex. Danmark.

Anf. 42 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Anita Gradin, jag måste säga att jag varken blev lugnad eller klokare av beskedet om hur denna lista med undantagen skall bantas.

Anita Gradin hänvisade till ministrarna och till EG-parlamentarikerna. Under deras möten är åtminstone två partier i denna församling inte representerade.

Anita Gradin sade att man har gjort en första bedömning som innebär att det går lätt, utan större parlamentariska eller demokratiska diskussioner, att banta listan. Jag tycker att det är en oroande utveckling, att man snabbt och utan någon större offentlig debatt skall banta ner den här listan. Jag skulle vilja veta hur och när i tiden man tänker presentera listan för offentligheten, så att vi kan få en ordentlig demokratisk diskussion om den. Eller har man tänkt att bygga upp ett nytt forum för att få en bredare parlamentarisk sammansättning när det gäller denna diskussion? Jag tror att det är viktigt att dessa diskussioner kan föras åtminstone med synpunkter från samtliga politiska partier.

Anf. 43 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag vill ställa några korta frågor.

Hur påverkar det faktum att EG nu håller på att bli en union förhandlingarna?

Om vi skulle få ett inflytande i beslutsprocessen och våra utmärkta förslag ändå inte går igenom, blir vi då bundna av resultatet av en sådan process?

Hur många kommittéer är det fråga om som vi skulle vilja medverka i?

Hur många byråkrater är nu sysselsatta med denna integrering?

Anf. 44 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Jag vill tacka för åtminstone ett besked, nämligen att dessa 1 400 rättsakter skall översättas till svenska.

Men jag fick inte något besked om hur de skall införlivas med svensk lag, om kammaren skall behandla dem i en klump eller om de skall behandlas var och en för sig. Jag hoppas verkligen på en normal beredning, dvs. att de skall behandlas var och en för sig, eftersom det rör sig om allvarliga saker.

Om man inom EFTA kommer överens om vissa saker kan det synas som att det föreligger concensus. Det är klart att det förhåller sig så, men det handlar fortfarande om ett överstatligt beslut. Jag hyser ändå en stark oro för att man vill slinka undan risken att kanske drabbas av grundlagsändringar och på det här sättet smyga sig undan alltihopa. Jag tycker att det vore väldigt olyckligt. Här krävs det ordentliga klarlägganden för att vi inte skall komma i en situation där regeringsformens 10:5 sätts ur spel.

Anf. 45 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! När det gäller EG-parlamentet håller jag med Margaretha af Ugglas. Också jag tycker att den resolution som man i dag skall ta ställning till är positiv på det sättet att den ställer sig bakom EES-förhandlingarna.

Debatten inleddes redan i går. Kommissionären, vicepresidenten Andriessen, sade då att han kunde tänka sig att en observatör från EG-parlamentet är närvarande under förhandlingarna kombinerat med mycket täta kontakter. Detta är svårt för oss att bedöma, och vi har egentligen inte med saken att göra. Jag tror att det är bra att också just EG-parlamentets ledamöter upplever att de är med i processen.

Jag skulle vilja säga några ord om rättsakterna. Det är klart att vi naturligtvis kommer att diskutera dessa listor i EFTA-delegationen och på detta sätt gå igenom de problemställningar som vi kommer att ställas inför samt hur regeringen sedan skall gå vidare.

Beträffande rättsakterna har vi i Sverige lagar som riksdagen beslutar om. Det finns andra förhållanden och bestämmelser som regeringen har möjlighet att ta ställning till. Sedan finns det förordningar som ämbetsverken och andra har ansvaret för. Detsamma gäller för dessa rättsakter. Det som är lag skall gå till Sveriges riksdag och behandlas där. Regeringen skall ta ansvar för de områden som den har ansvar för. Ämbetsverken skall sköta de ärenden som de fortlöpande ansvarar för med hänsyn till vad deras instruktioner säger. Det skall alltså fungera på traditionellt sätt, som det också gör i det samarbete som vi har med ILO och andra internationella organ.

Birgitta Hambraeus frågade hur många kommittéer det rör sig om. Det är

många. Precis som det för övrigt gör i Sverige går det till så, att om man har ett problem att ta ställning till, tillsätts en utredning eller en kommitté som tar sig an frågan och skaffar kunskaper och underlag för ett politiskt beslut så småningom. Så går det också till i EG. Skall vi nu finna gemensamma lösningar, efter det att avtalet har ingåtts i det framtida samarbetet, kommer det att gå till på samma sätt. Då har vi från EFTA-sidan sett det som viktigt att det måste vara en kommitté som har representation från båda sidor för att man skall kunna komma fram till ett vettigt beslut.

Man har frågat vad vi är bundna av. Vi är bundna av de beslut som vi tillsammans har ställt oss bakom och ingenting annat. Vi förhandlar inte om medlemskap. Vi diskuterar att lösa vissa gemensamma frågor där vi kommer att träffa en gemensam överenskommelse, vars innehåll vi är bundna av. På det sättet har frågan om en union eller vad EG utvecklas till ringa intresse för dessa speciella förhandlingar, men frågan kan ha intresse på längre sikt av andra skäl.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Föräldraförsäkringen

Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkande

1989/90:SfU11 Föräldraförsäkringen (prop. 1989/90:100 delvis).

Anf. 46 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Med anledning av de diskussioner som för närvarande förs yrkar jag på återremiss av socialförsäkringsutskottets betänkande nr 11 för förnyad beredning.

Anf. 47 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Regeringsarbetet har under de senaste månaderna och veckorna blivit mycket mer spännande.

I går kunde vi höra statsrådet Bengt Lindqvist, som en sann röd riddare, försvara och tala sig varm för föräldraförsäkringen här i kammaren. Tidigare på morgonen hörde jag den nye finansministern Allan Larsson deklarera sin trolöshet genom att säga att för honom var inget vallöfte heligt. Det blir väl spännande tider också framöver.

Man vet faktiskt inte månad för månad, vecka för vecka, dag för dag, inte ens timme för timme vad som skall hända här i kammaren. För säkerhets skull hade jag två olika anföranden i beredskap. Så gör man när man är pessimist.

Det är bra att den här saken inte begravs i tysthet. Det är väldigt viktigt att vi har möjlighet att framföra en del synpunkter när det gäller hanteringen av ärendet.

Jag tycker att regeringen fungerar som en schackspelare som tänker endast ett drag framåt i tiden, eller är det kanske så att man samtidigt har två schackspelare som gör vartannat drag och att det därför blir litet konstigt. I

alla fall visar detta att socialdemokraterna egentligen har torpederat sin egen myt att socialdemokraterna är det enda parti som kan regera Sverige. Den myten finns inte mer, den håller socialdemokraterna själva på att avliva. Det är bra, och det är mycket väsentligt att detta visas inte bara en gång utan gång på gång. Det är ett led i en pedagogisk verksamhet här i riksdagen.

Orsaken till förhållandet är ju att socialdemokraternas politiska modell är föråldrad, den är obsolet. Det vet nu hela vår omvärld, 90-talet kännetecknas ju av ett omtänkande i hela vår omvärld. Jag tycker i och för sig att det är bra att man vill återremittera ärendet till utskottet. Det finns mycket bättre förslag på utskottets bord. Ännu bättre vore det om man ville lyssna litet mer på vad vi moderater har sagt i vad gäller ekonomiska frågor och försäkrings-system. Dess värre har ju oviljan inom det socialdemokratiska lägret att lyssna varit ganska utbredd. Det är väl inte så synd om oss som parti. Vi har ju rätt, men jag tycker att det är synd om Sverige. Vad vi nu upplever är att vi snabbt närmar oss en helt hemmagjord ekonomisk kris. Sakdebatten i vad gäller föräldraförsäkringen får anstå till efter påsk. Förhoppningsvis har vi då här i kammaren ett mera realistiskt underlag.

När föregående ärende behandlades framkom faktiskt en hel del synpunkter en passant i fråga om föräldraförsäkringen. Jag håller med om att med det skattesystem som vi har, med den stora offentliga sektorn m.m., har familjerna det besvärligt i dag här i Sverige. Vi har haft en mycket låg privat konsumtionstillväxt, men det går inte börja med fördelningspolitik. Man måste börja med utbudspolitik; där vill jag faktiskt ge finansministern rätt. Man måste också få en ny skattepolitik med ett lägre skattetryck. Det är den enda vägen ur våra problem.

Med detta vill jag yrka på återremiss av ärende nr 11 från socialförsäkringsutskottet.

Anf. 48 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! Även folkpartiet stöder återremissyrkandet. Vi har ett annat förslag, och vi hoppas att det efter en ny beredning i utskottet skall bli ett nytt och bättre förslag än dagens.

Anf. 49 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Det är inte mycket man har att gå efter när man har fått besked från regeringspartiet. Man påstår att det för närvarande förs diskussioner, och jag kan förstå att det rör sig om föräldraförsäkringens utbyggnad och att man ännu inte har uppnått något resultat. Naturligtvis finns det ett par falanger som har synpunkter på om man skall dra tillbaka ett förslag eller inte.

Vi i centerpartiet har inte någonting emot att man drar tillbaka förslaget. För vår del har vi ett annat förslag när det gäller det familjepolitiska bidragssystemet. Genomförs detta förslag skulle man på ett betydligt bättre sätt kunna tillfredsställa småbarnsföräldrarnas behov av valfrihet i barnomsorgen. Frågan diskuterades i går i den socialpolitiska debatten, men jag kan väl ta upp några av de punkter som vi har med i vårt förslag. Det är som vi ser det ett betydligt bättre alternativ. Vi har tagit hänsyn till att det måste finnas ett ekonomiskt utrymme, innan förslaget genomförs. Sådan hänsyn

hade socialdemokraterna inte tagit när de lade fram det nu liggande förslaget. När förslaget först aviserades hade man över huvud taget inte någon finansiering.

För vår del vill vi slå vakt om valfriheten i barnomsorgen. Vi vill ha en breddning av utbudet av barnomsorgsplatser, och det tror vi att det blir genom införandet av ett vårdnadsbidrag. Enligt vår åsikt är det en stor orättvisa i föräldraförsäkringssystemet när man till en person kan ge 60 kr. per dag och till en annan 569 kr. per dag. Det rör sig om en regional orättvisa. På glesbygden och landsbygden får man mindre per barn än om det skulle finnas en vårdnadsersättning. Det är för övrigt statsbidraget som styr mycket orättvist ute i landet när det gäller utbyggnaden av barnomsorgen.

Enligt vår åsikt är föräldraförsäkringssystemet för närvarande tillräckligt utbyggt. Det behövs andra insatser för att ge småbarnsföräldrar och föräldrar en bättre situation när det gäller barnen. Vi slår vakt om ensamföräldrarnas situation.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till Doris Håviks förslag om en återremiss av betänkandet till socialförsäkringsutskottet. Vi får väl se vad som kommer att hända nästa gång frågorna kommer upp i kammaren.

Anf. 50 MARGÓ INGVARSSON (vpk):

Herr talman! Det här är en fullständigt otillständig behandling av ett så oerhört viktigt ärende som utbyggnaden av föräldraförsäkringen. Det har inte klart sagts ifrån vad som är orsaken till förslaget om återremiss. Men det är inte svårt att räkna ut att orsaken är en omprövning av beslutet att bygga ut föräldraförsäkringen.

Jag skall inte här säga någonting om svikna vallöften. Det blir socialdemokraternas egen svekdebatt. Men jag kan konstatera att socialdemokraterna i en valsituation när det gäller vilka löften som skall hållas tycker att det viktigare att hålla löften till folkpartiet och höginkomsttagarna om marginalskattesänkningar än att hålla löften till barnfamiljerna om en utbyggnad av föräldraförsäkringen. Vad skall småbarnsföräldrarna göra? Nu står det helt klart att bara en tredjedel av kommunerna kommer att klara barnomsorgsutbyggnaden enligt planerna fram till nästa års slut. Så går vi kanske miste om en utbyggnad av föräldraförsäkringen. Vad tycker ni att småbarnsföräldrarna skall göra?

Är det också en halv eftergift åt de borgerliga förslagen om vårdnadsbidrag? Vi har tidigare i dag hört talas om orsakerna till obalansen, som talaren i fråga uttryckte det, i den svenska ekonomin. Det gällde problem med överhettning, låg produktivitetstillväxt och ett växande bytesbalansunderskott. Skall man då överväga att inte bygga ut föräldraförsäkringen? På vilket sätt har småbarnsföräldrarna bidragit till överhettningen och ökningen av investeringarna utomlands, vilket nu gör att bytesbalansunderskottet ökar?

Det är inte föräldraförsäkringen som skall omprövas. Det är den socialdemokratiska politiken som skall omprövas. Omprövningens tid kommer nog snart att nå socialdemokraterna. Det finns en majoritet i den här kammaren för en rättvis fördelningspolitik, och om det behövs finns det också en majoritet för en rättvis åtstramningspolitik. Om ni inte lyssnar på beskedet härvidlag bäddar ni för en borgerlig regering.

Anf. 51 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Det här är en skandal!

Att vallöften inte är någonting att lita på är vi vana vid – dessa är när det gäller barn bara målsättningar. Men att inte heller ettåriga riksdagsbeslut längre är någonting att lita på, det är en skandal.

Efter vad vi kan se i dag är det en förändring på gång – annars hade vi fått behandla ärendet som vanligt. Någon förbättring för barnfamiljerna är det ju inte fråga om. Det hela går i åtstramningens anda.

Jag tycker att det är oerhört allvarligt att man på detta ställer barnfamiljerna i skamvrån. Många familjer har naturligtvis redan räknat med att denna reform skulle genomföras. Så länge det var ett vallöfte hoppades man bara. Men när riksdagen beslutade att föräldraförsäkringen skulle förlängas till 18 månader, blev det jubel bland barnfamiljerna. Man skulle nu få möjlighet att ägna mer tid åt sina små barn. Dessutom gavs det stora möjligheter, även om det skulle vara komplicerat för försäkringskassorna, att fördela ledigheten över lång tid.

De som just fått barn eller snart skall få barn går miste om denna förmån. Barnomsorgsplatser finns ju inte i tillräcklig omfattning. Dessutom har man naturligtvis inom barnomsorgen räknat med den utökade föräldraförsäkringen. Om det blir som jag tror att det blir, då tycker jag att det är en skandal.

Jag är optimist, och därför har jag inte skrivit två anföranden. De åtstramningar som går i grön riktning kan miljöpartiet acceptera. Vi har faktiskt förslag om minskningar av utgifterna för föräldraförsäkringen. Vi menar att det är en bra åtstramning här, liksom i fråga om sjukförsäkringen, att de som har över 4,5 basbelopp bara skall få 70 % av inkomsten därutöver i ersättning från föräldraförsäkringen. Nästa steg måste vara att höja grundpenningen, som i dag bara är 60 kr. Varför är en del barn värda så oerhört mycket pengar och andra bara 60 kr.?

Vi kommer alltså inte att rösta för återremissförslaget – det bör ha framgått av vad jag här sagt. Vårt yrkande är att ärendet i dag sakbehandlas så som ursprungligen var tänkt. Vi vill ha en ännu större utökning av föräldraförsäkringen – upp till två år. Men vi har tillstyrkt den föreslagna utbyggnadstakten och ansett att det för barnens skull är oerhört positivt även med en utökning till 18 månader. Det är alltid barnen och ungdomarna som drabbas av åtstramningarna. Varför är det så? Barnen och ungdomarna är ju vår framtid.

Anf. 52 DORIS HÄVIK (s):

Herr talman! Jag är helt övertygad om att kammarens ledamöter förstår att jag inte är beredd att ta en debatt i denna fråga i dag. När det ligger ett berett ärende på riksdagens bord, skall jag inte tveka att ta debatten.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 10 §.)

10 § Beslut

Företogs till avgörande socialförsäkringsutskottets betänkanden 1989/90:SfU10 och SfU11.

Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU10

Mom. 1 (sjukpenningförsäkringen)

Först biträdades reservation 3 av Karin Israelsson och Rune Backlund med 34 röster mot 18 för reservation 4 av Ragnild Pohanka. 240 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 2 av Sigge Godin och Barbro Sandberg med 37 röster mot 35 för reservation 3 av Karin Israelsson och Rune Backlund. 220 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdades reservation 1 av Gullan Lindblad m.fl. med 54 röster mot 37 för reservation 2 av Sigge Godin och Barbro Sandberg. 202 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 155 röster mot 52 för reservation 1 av Gullan Lindblad m.fl. 86 ledamöter avstod från att rösta.

Lola Björkquist (fp) anmälde att hon i huvudvoteringen avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 2 (analys av kvinnlig sjukfrånvaro)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Sigge Godin och Barbro Sandberg – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (sjukpenningnivaer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Sigge Godin och Barbro Sandberg – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (vilande SGI under studier)

Utskottets hemställan bifölls med 206 röster mot 87 för reservation 7 av Gullan Lindblad, m.fl.

Mom. 6 (utbetalning av sjukpenning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (egenföretagares sjukpenningskydd)

Utskottets hemställan bifölls med 206 röster mot 87 för reservation 9 av Gullan Lindblad m.fl.

Mom. 8 (55-årsgränsen)

Utskottets hemställan bifölls med 171 röster mot 123 för reservation 10 av Gullan Lindblad m.fl.

Mom. 9 (patientavgifter)

Utskottets hemställan bifölls med 275 röster mot 18 för reservation 11 av Margó Ingvardsson.

Mom. 11 och 12 (högkostnadsskydd för psoriatiker och specialdestinerade livsmedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Sigge Godin och Barbro Sandberg – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (frikort)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Karin Israels-son och Rune Backlund – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande SFU11

Återförvisningsyrkandet

Kammaren biföll med 254 röster mot 36 det av Doris Håvik under överläggningen framställda yrkandet om återförvisning av betänkandet till utskottet för ytterligare beredning. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Återförvisningsyrkandet hade alltså bifallits med erforderligt antal röster, dvs. minst en tredjedel av de röstande.

11 § Insatser för aktiv rehabilitering och arbetslivsfondens verksamhet, m.m.

Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkande

1989/90:SFU12 Insatser för aktiv rehabilitering och arbetslivsfondens verksamhet, m.m. (prop. 1989/90:62).

Anf. 53 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Nu skall vi debattera ytterligare ett ärende från socialförsäkringsutskottet.

Att vi moderater anser att rehabiliteringsfrågorna är utomordentligt viktiga framgår bl.a. av att moderata samlingspartiet i en partimotion av Gösta Bohman m.fl. redan 1981 – jag kom in i riksdagen hösten 1979 – motionerade om ett handlings- och åtgärdsprogram där försäkringskassornas ledande roll i rehabiliteringsarbetet borde fastslas för att man bl.a. skulle kunna nedbringa antalet förtidspensioner främst bland unga handikappade. Vi återkom senare flera år i rad med liknande motioner som mottogs med stort intresse, inte minst av de anställda vid landets försäkringskassor. Det dröjde dock ända till våren 1985 innan den s.k. rehabiliteringsberedningen tillsattes. Det betänkande som vi nu skall diskutera kan sägas vara ett delresultat dels av rehabiliteringsberedningens arbete, dels av det arbete som bedrivits i projektform vid kassorna under några år. Det hänger också samman med den s.k. arbetsmiljökommissionens arbete – en utredning där regeringen lagt en stor del av ansvaret för t.ex. arbetsskadeförsäkringen, och där regeringen visat en del av sin numera välkända och tidigare i dag diskuterade handlingsförlamning. Arbetslivsfonden är ett resultat av överenskommelsen

i följd av våras mellan socialdemokraterna och centern om en s.k. arbetsmiljöavgift på 1,5 %.

Proposition 62, som ligger till grund för utskottsbetänkandet och som var en mycket rörig proposition, lades fram av dåvarande arbetsmarknadsministern men har behandlats i socialförsäkringsutskottet. En del frågor har sakbehandlats nu, medan vissa andra aviserats till kommande propositioner, som brukligt är för närvarande. Det är som bekant inte så lätt att hålla reda på vad som är målsättningar och vad som är löften. Regeringen har själv beskrivit förslagen i denna proposition som en inledande offensiv för en förnyelse av arbetslivet. Det låter något det. Men börjar man skrapa litet på ytan är det kanske inte så mycket med det hela.

Vi moderater har i ett par särskilda yttranden till betänkandet påtalat svårigheterna med den splittrade behandlingen av ärenden och med att regeringen säger ett den ena stunden och ett annat den andra. Det gäller t.ex. förslaget i två propositioner om försöksverksamhet med arbetsgivarinträde och regeringsförklaringens tal om en arbetsgivarperiod. Vi har också påtalat att regeringen försöker dölja de värsta bristerna inom vissa socialförsäkringar med olika utredningar och dellösningar.

Man kan lätt konstatera att socialdemokraterna älskar det här med fonder och kollektivt sparande. Med hjälp av den s.k. arbetsmiljöavgiften har man nu byggt upp en fond som beräknas omfatta 10,7 miljarder kronor i december 1990. Fondens tillgångar skall användas till bidrag till arbetsgivare för miljöförbättrande åtgärder. Först skall alltså arbetsgivarna betala dryga sociala avgifter och sedan gå och begära bidrag. Tala om byråkrati och rundgång på pengar!

Till yttermera visso skall det nu byggas upp en central styrelse, ett nytt ämbetsverk, och regionala styrelser i varje län, dvs. nya byråkratier, som naturligtvis kommer att fördröja ärendehantering. Varför gå denna omväg som kostar mycket pengar och kräver nya administrationsapparater, inte minst när det gäller styrelser med bl.a. representanter för arbetsmarknadens parter, som det heter? Varför inte låta försäkringskassorna själva få disponera medel bl.a. genom de besparingar i försäkringen som aviserats i annat sammanhang? På det här sättet ökar man de korporativa inslagen och möjligheterna, förmodar jag, att förse "rörelsens barn" med nya uppdrag. Det är kanske det som är meningen? På vad sätt de sjuka gagnas av dessa nya byråkratier är för mig svårt att förstå. Jag skulle vilja att utskottets talesman förklarar för oss vad som är så bra med de nya byråkratierna, det nya ämbetsverket, generaldirektörerna eller vad det nu blir.

Vi moderater har sagt nej till arbetsmiljöavgiften och stiftandet av arbetslivsfonden, och vi vidhåller denna uppfattning. I reservation 4 yrkar vi avslag på regeringens förslag rörande arbetslivsfondens verksamhet och yrkar på att avgiften snarast slopas och återbetalas till företagen. Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till reservation 4.

Vissa förslag i propositionen är bra, t.ex. förslaget om ytterligare sjukpenningnivåer. Vi moderater har länge ansett att det är bättre att vara sjukskrivnen till en fjärdedel än till hälften om man nu har trefjärdedels arbetsförmåga. Jag har själv väckt motioner om att man i stället för att vara helt sjukskrivnen skall kunna få sin resa till arbetsplatsen betald om man t.ex. har ont

i ett ben och har ett kontorsarbete. Jag kan ju åtminstone glädjas åt att detta förslag förverkligas.

Förslaget om att ta bort förtidspensioneringen av arbetmarknadsskäl tycks också äntligen bli förverkligat. I detta ärende har vi moderater motionerat utan framgång i många år, men droppen urholkar som bekant stenen. Vi är eniga i utskottet om vissa övergångsbestämmelser, så att arbetstagare som blivit uppsagda före den 1 januari 1990 men som ännu inte slutat sin anställning skall omfattas av tidigare gällande bestämmelser.

Jag övergår så, herr talman, till att kort beröra våra övriga reservationer.

I reservation 1 föreslår vi tillsammans med folkpartiet att försäkringskassorna skall kunna köpa inte endast yrkesinriktade rehabiliteringstjänster utan också medicinsk rehabilitering, t.ex. i form av sjukgymnastik.

I reservation 2 följer vi upp motionsyrkanden om att socialförsäkringsnämnderna inte skall kopplas in redan på beredningsstadiet av ett ärende, utan vara renodlade beslutsorgan. Det här kommer naturligtvis att ytterligare fördröja handläggningen av dessa angelägna ärenden.

I reservation 7 går vi emot förslaget om ett särskilt lönebidrag för förtidspensionärer. Vi moderater har sedan länge arbetat för ett system med flexibla lönebidrag som utgår med hänsyn till nedsättningen i den enskildes arbetsförmåga, oberoende av arbetsgivare och utan tidsgräns. Med denna lösning är det inte nödvändigt att införa ett särskilt lönebidrag för förtidspensionärer.

I reservation 8 anser vi i likhet med folkpartiets representanter att vi bör gå vidare på arbetslinjen inom försäkringen genom att på lämpligt sätt använda socialförsäkringsmedel för rehabiliteringsåtgärder, dock inte enligt de byråkratiska system som nu har skisserats.

Därmed yrkar jag, herr talman, bifall till de moderata reservationerna och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 54 KJELL-ARNE WELIN (fp):

Herr talman! Jag hade under tisdagen och onsdagen glädjen att få vara i Älvsjö på en konferens som Verkstadsföreningen hade anordnat och som bl.a. handlade om arbetsmiljö. Som sista punkt i går skulle statssekreterare Ulf Westerberg tala om arbetslivsfondsreformen och fondens verksamhet.

Ulf Westerberg var mycket korrekt i sin inledning och talade om att arbetslivsfonden inte var beslutad i riksdagen ännu men att frågan skulle komma upp i riksdagen för beslut i dag. Längre fram i sitt anförande återkom Ulf Westerberg till detta att riksdagen inte hade fattat beslut, men trots det hade man kommit ganska långt i förberedelsearbetet. Man hade t.ex. klart för sig hur informationen skulle gå ut till arbetsgivarna, hur tjänsterna skulle tillsättas och liknande.

Detta framfördes på ett sätt som väckte anstöt hos mig. Ulf Westerberg talade i raljerande ton om att riksdagen i och för sig inte hade fattat beslut men att det kanske inte spelade så stor roll. Han använde inte exakt dessa ord, men detta var innebörden. Jag tog illa vid mig eftersom jag tycker att riksdagen är en viktig institution när det gäller det som den är satt att verka för. Eftersom jag själv är riksdagsledamot tänkte jag att jag kanske är överkänslig. Jag frågade andra hur de hade upplevt just detta uttalande. De hade

upplevt det ungefär som jag – att Ulf Westerberg hade raljerat med att beslut inte var fattat men att det inte hade så stor betydelse.

Jag måste inledningsvis säga att jag tycker att det är utomordentligt beklagligt att regeringens representant – en statssekreterare måste väl anses vara en representant för regeringen – åker runt och ger intryck av att vad riksdagen tycker och vad den fattar beslut om inte spelar så stor roll därför att det egentligen inte är där de viktiga, riktiga och slutgiltiga besluten fattas. Att man kan förutse beslut i riksdagen behöver inte innebära att man betraktas som spågumma. Det är i de flesta fall inte så svårt att förutse besluten. Men jag tror att man skall akta sig för att raljera med den ordning som gäller. Personligen tycker jag att riksdagen är en väldigt viktig institution när det gäller att bekräfta den demokrati som vi lever under. Därför beklagar jag mycket djupt det sätt på vilket Ulf Westerberg uttryckte sig. Jag hoppas – kanske arbetsmarknadsministern kan bekräfta – att det inte är en medveten policy från regeringens sida att gå ut och tala om riksdagen och dess beslutsordning i denna ton.

Så går jag över till sakfrågan. I dag skall vi besluta om en arbetslivsfond som skall handlägga rehabiliteringsärenden och arbetsanpassningsåtgärder för dem som har varit långtidssjukskrivna eller är förtidspensionerade. Många av de uppgifter som arbetslivsfonden skall utföra har ju redan tidigare utförts av andra i samhället, inte minst av arbetsförmedlingen. Jag tycker att det är ytterligt olyckligt att man vill införa ett nytt byråkratiskt ämbetsverk när man mycket enkelt skulle ha kunnat lägga dessa arbetsuppgifter, som regeringen så gärna vill skall föras ut i landet, på arbetsförmedlingen så att den tillsammans med andra berörda organ – försäkringskassan och kanske även AMI- och AMU-centra – skulle arbeta med att lösa de problem som alltför många förtidspensioneringar och alltför långa sjukskrivningar innebär.

Nu väljer regeringen en annan linje, och det är att inrätta ett nytt ämbetsverk och tillsätta centrala och regionala styrelser. Det är enligt mitt och folkpartiets sätt att se helt fel väg att gå, om syftet är att snabbt vidta konkreta åtgärder för den grupp människor som regeringen nu säger sig företräda. Man borde i stället försöka bygga upp någonting nerifrån, koncentrera sig på att organisera en lokal verksamhet, som mycket tidigt kunde gå in och ta tag i framför allt sådana problem som de långa sjukskrivningarna.

Man skulle t.o.m. kunna titta på redan genomförda verksamheter. Jag tänker framför allt på Trelleborgsprojektet, som startades redan i mitten på 80-talet i samarbete mellan företag, fackliga organisationer, försäkringskassa, arbetsförmedlingar och företagshälsovård. Projektet pågick några år innan det utvärderades, och resultatet var utomordentligt gott. Där fanns egentligen exakt det som man nu vill nå med arbetslivsfonden. Trelleborgsprojektet har efter hand använts som modell för andra företag runt om i Sverige när de har velat vidta konkreta åtgärder för dem som ofta eller under lång tid har varit borta från företaget, och man har alltid nått mycket goda resultat.

Nu väljer regeringen en annan modell, och det är att organisera detta uppifrån och med central inriktning. Jag tror att det är fel. Det kommer inte att bli speciellt lätt att nå bra resultat. Den andra modellen hade däremot

mycket snabbt kunnat leda till framgångar – framgångar som vi alla gärna vill se.

De långa sjukskrivningarna och förtidspensioneringen av unga människor är förödande för dem som är berörda. Människor i gemen vill säkert inte gå hemma sysslolösa, utan de vill ut och arbeta, precis som deras vänner gör.

Det som kommer att uppnås är att företagen söker bidrag för att kunna starta projekt. Ulf Westerberg svarade i går ute i Älvsjö också på en konkret fråga från ABB:s representant om en verksamhet som har pågått under en tid, sedan slutet av 1988, där personer med långa sjukskrivningsperioder rehabiliteras och återanpassas i arbete. Under tisdagen lyssnade jag på en beskrivning av detta projekt, som var på gång i Västerås och där man redan efter ett och ett halvt år hade nått mycket stora framgångar. ABB-representanten frågade om projektet kunde få några pengar, och Ulf Westerberg svarade att avsikten inte i första hand var att ge pengar till redan pågående projekt, men att det skulle kunna få litet pengar om det var framgångsrikt.

Detta visar att vi i folkpartiet hade rätt när vi kritiserade införandet av arbetsmiljöavgifterna. Vi vill se ekonomiska incitament i arbetsmiljöarbetet. Vi tror att det är riktigt att företagen känner att satsningar på arbetsmiljön kan ge vinster, inte bara direkt utan även i form av en viss premiering via arbetsgivaravgiften eller på annat sätt.

Vi sade att det är de som har skött sin arbetsmiljö på ett bra sätt och som ligger mycket långt framme som får vara med och betala för att de som inte har skött sin arbetsmiljö på ett lika bra sätt skall kunna få del av de pengar som de framstegsvänliga företagen har betalat in. Detta är helt fel väg att gå. Man bör inte ta pengar från dem som verkligen vill se till att arbetsmiljön är bra och ge till dem som inte prioriterar den ordningen utan låter allting gå.

I dag gäller alltså den ordningen, att det är de företag som har låtit allting gå, så att arbetsmiljön inte har blivit speciellt bra, som kan skörda vinsterna av arbetsmiljöavgiften. Vi i folkpartiet är över huvud taget mycket tveksamma till arbetsmiljöavgiften, men nu finns den, och för att de resultat som regeringen hävdar att man vill nå skall kunna nås menar vi att de pengar som har betalats in måste gå tillbaka till företagen. Skyddskommittéerna måste också få del av pengarna, tillsammans med arbetsgivare, företagshälsovård, försäkringskassor och andra som kan vara involverade, så att de aktivt kan arbeta för att förbättra arbetsmiljön på företagen. På det sättet kommer alla att få tillbaka sina pengar, och de anställda får en bättre arbetsmiljö överallt. Skyddskommittéerna får möjligheter att fatta beslut som är av ekonomisk karaktär – beslut som de inte kan fatta i dag.

Så här skall det inte gå till, enligt regeringen, utan det viktiga är att skapa en ny byråkratisk linje, med centrala och regionala styrelser. Arbetet skall utföras framför allt på regional nivå och inte på lokal nivå, där man snabbt kan se problemen, snabbt kan sätta in åtgärder och snabbt kan se till att människor som blir handikappade eller sjukskrivna av andra anledningar ganska omgående kan anpassas tillbaka i arbetslivet. Men det är inte så regeringen vill ha det, och det beklagar vi i folkpartiet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga reservationer som folkpartister

har varit med om att avge, och i övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 55 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Under 80-talet har samhällets kostnader för sjukdom, arbetsskador och utslagning från arbetslivet stigit kraftigt. De bakomliggande orsakerna till denna utveckling är brister i arbetsmiljö och arbetsorganisation samt vissa systemfel i socialförsäkringarna som leder till passivitet i stället för aktivitet.

Några korta fakta kan belysa denna utveckling.

Tittar man på sjukförsäkringen ser man att antalet sjukdagar har ökat kraftigt under 80-talet, från drygt 18 dagar 1983 till 26 dagar 1989. Varje sjukdag motsvarar ungefär 1,3 miljarder i sjukersättning och ungefär 20 000 helårsanställda på arbetsmarknaden.

Enligt dagens regler skall sjukförsäkringsavgiften täcka 85 % av sjukförsäkringens kostnader, och resten skall tas av budgetmedel. För 1989 räcker avgifterna bara till 75 % av kostnaderna, och det ger ett kraftigt underskott på 7,5 miljarder i sjukförsäkringsfonden. Till det kan läggas att de pengar som direkt betalas ut i form av av sjukpenning uppgår till 35 miljarder.

Går man sedan över till arbetsskadeförsäkringen kan man konstatera att antalet anmälningar har fördubblats på fem år. 1989 var antalet anmälda ärenden ungefär 125 000. Kostnadsutvecklingen rusar i väg även för denna försäkring. Kostnaderna för arbetsskadesjukpenningen har sexdubblats reallt under perioden 1983–1988. Under de senaste åren har också kostnaderna för livräntor ökat mycket kraftigt. Varje månad tillkommer 1 000 nya livräntetagare. Det innebär att det även här blir en snabb utveckling av kostnaderna, så att underskottet i arbetsskadefonden 1989 beräknas uppgå till 9,3 miljarder. Den totala kostnaden för denna försäkring var ungefär 9 miljarder 1989.

När det gäller förtidspensionering och sjukbidrag visar uppgifter som har presenterats att det i slutet av 1989 fanns 356 000 förtidspensionärer. Det motsvarar 6,6 % av det totala antalet personer i arbetsför ålder. Det är alltså en mycket stor andel som i dag står utanför arbetsmarknaden. Här har det under de senaste tio åren skett en ökning med 70 000 förtidspensionärer. Även här har vi en snabb utveckling av kostnaderna. 1989 kostade förtidspensionerna ungefär 26 miljarder. Det är en ökning med 3 miljarder på ett år.

Mer allvarligt är det om man tittar på dem som fick sjukbidrag t.ex. 1987. Det var 11 900 personer. Går man vidare till året därpå, 1988, är det bara 1 100 av dessa som inte har någon form av ersättning, som således på något sätt har återgått i arbetsverksamhet. För samhällsekonomin som helhet kan man sammanfattningsvis konstatera att långtidssjukskrivningarna, arbetsskadorna och förtidspensioneringarna är de stora utgiftsposterna på socialförsäkringsområdet. Vi måste naturligtvis sätta in åtgärder under 90-talet

som gör att vi minskar dessa kostnader och ökar antalet människor som aktivt kan delta på arbetsmarknaden.

Vi måste åstadkomma förbättringar i arbetsmiljön. När vi från centerpartiets sida förra året medverkade till att införa arbetsmiljöavgiften och skapa arbetslivsfonden var det för att vi insåg det stora behov som finns när det gäller att utveckla teknik som förbättrar arbetsmiljön samt att det behövs kraftigt ökade resurser för rehabilitering och arbetsanpassningsåtgärder. Vi har därför också i det betänkande vi nu behandlar ställt oss bakom de riktlinjer som ligger till grund för arbetslivsfondens verksamhet, vilka återfinns i betänkandet.

Här finns det, herr talman, anledning att något kommentera de synpunkter som både Gullan Lindblad och folkpartiets representant i debatten, Kjell-Arne Welin, redovisade. Jag tycker att både folkpartiet och moderaterna något har missat syftet med själva arbetslivsfonden. Dess syfte är inte att bidra till åtgärder som redan ryms inom ramen för den nuvarande arbetsmiljölagstiftningen, utan tanken är att arbetslivsfonden skall bidra till åtgärder som går utanför de kraven.

Vi kan som exempel ta ett område som jag själv har ganska god erfarenhet av, nämligen handeln. Där är det i huvudsak små företag som är verksamma, och man kan konstatera att de enskilda företagen i sig inte klarar att utveckla ny teknik eller att åstadkomma modellarbetsplatser och liknande. De har inte resurser till det. Men om man ser det som ett branschintresse att minska antalet sjukskrivningar och långtidssjukskrivningar är det naturligtvis intressant att från denna fond kunna få stöd för att utveckla modellarbetsplatser. Det är ett exempel på tankegångar som fonden skall kunna medverka till. När man talar om att det skulle vara rundgång av pengar och att de här pengarna, om man hade låtit dem stanna kvar i företagen, skulle ha lett till arbetsmiljöåtgärder på detta område, tror jag att man har letts litet fel. Det är inte det löpande arbetsmiljöarbetet pengarna skall användas till, utan till nya åtgärder, projektåtgärder, som utvecklar hela branschens möjlighet att få en bättre arbetsmiljö.

Nu tycker vi från centerns sida inte att det räcker med de åtgärder som finns inom ramen för arbetslivsfonden. Vi menar att man måste gå vidare inom fler områden. Det pågår t.ex. ett arbete som gäller arbetsmiljökommissionen. Men det gäller också att se över socialförsäkringarna. Vi måste reformera dem under 90-talet, så att de leder till rehabilitering och aktivitet. Vi har i reservation 10 till betänkandet redovisat en plan för hur vi skulle vilja förändra försäkringarna och försäkringarnas administration för att uppnå dessa syften.

För det första vill vi samordna sjukpenningen och arbetsskadesjukpenningen. Nuvarande ordning med två nivåer för samhällets sjukpenning har, som vi ser det, överlevt sig själv, genom att man numera via avtal i de flesta fall har en hundra procentig sjuklön.

Genom en samordning kan försäkringskassorna avlastas ett omfattande administrativt arbete och resurser frigöras. För samhällsekonomin innebär en sådan samordning ingen ökad kostnad, eftersom kostnaderna finns där redan i dag, med den skillnaden att en del är avtalsbundna. Sjukpenningen

och arbetsskadesjukpenningen kan alltså enligt vår uppfattning samordnas till en sjukpenning med hundraprocentig ersättningsnivå.

Beträffande livräntorna menar vi att man kan tänka sig att ta upp en diskussion med de avtalsförsäkringar som finns på detta område och se om man där kan finna en samordning, så att parterna på arbetsmarknaden helt enkelt tar över livräntedelen och de delar av arbetsskadeersättningen som gäller livränta. På det sättet avlastar vi samhället en del administrativa uppgifter som i dag sköts inom ramen för den offentliga sektorn.

Den andra punkten som vi har presenterat gäller en arbetsgivarperiod på två veckor. Vi kan konstatera att det arbetas med ett sådant förslag. Det står att läsa i utskottsbetänkandet att man från regeringens och socialdemokraternas sida har tänkt om på den här punkten och att vi till hösten skall kunna få ett förslag om en arbetsgivarperiod. Jag avstår därför från att närmare utveckla våra tankegångar kring detta.

I den tredje punkten som vi har presenterat i vår plan, som gäller ett samordnat rehabiliteringsansvar, vill vi för vår del peka på att försäkringskassornas rehabiliteringsansvar i dag inträder först efter tre månaders sjukpenningersättning. Ansvaret för olika former av rehabiliteringar är i dag ganska upp-splittat. Landstingen svarar för den medicinska rehabiliteringen, kommunerna, via socialtjänsten, för den sociala situationen, arbetsmarknadsmyndigheterna för arbetsmarknadsåtgärder, osv.

Det är ett känt faktum att motivationen för den sjuke att aktivt delta i rehabiliteringsinsatser sjunker snabbt ju längre tid som går innan åtgärder sätts in. Undersökningar visar att man förlorar kontakten med arbetslivet efter en relativt kort tids frånvaro.

Vi menar att försäkringarnas konstruktion i dag inte medverkar till en aktiv rehabilitering. Exempelvis innebär de långa handläggningstiderna i arbetsskadeärenden att den försäkrade inte känner sig motiverad för rehabilitering förrän ett beslut föreligger i arbetsskadeärendet.

Det förhållandet att försörjningen är tryggad genom sjukpenningen innebär också att andra aktörer med ansvar för rehabiliteringsuppgifter, t.ex. landsting, kommun, företag eller arbetsmarknadsmyndigheter, inte heller känner någon press på sig att snabbt komma i gång med ett åtgärdsprogram. Det tar med andra ord alldeles för lång tid från det att försäkringskassan tar kontakt med den försäkrade tills man är aktiverad i en rehabilitering och denna ger sådana resultat att man kan återgå till arbetet. Detta förhållande påverkar i hög grad kostnadsutvecklingen i sjukförsäkringen, vilket också visar sig i att de långvariga sjukfallen står för halva kostnaden för sjukpenningförsäkringen.

För att åstadkomma en effektivare och snabbare rehabilitering krävs det flera samordnade åtgärder. Enligt vårt förslag skall arbetsgivaren, som jag redovisade tidigare, svara för de första två veckorna av en sjukskrivning. Därefter tar försäkringskassan över ansvaret. Vi anser att försäkringskassan redan inom en månad från det att vederbörande har sjukanmält sig skall ta den första kontakten med den försäkrade för att diskutera dennes situation. I många sjukdomsfall kan man då ganska enkelt få fram ett besked om huruvida den försäkrade kan väntas återgå i arbete inom en relativt snar framtid eller om det kommer att krävas en längre tids sjukskrivning. Det finns redan

på det här stadiet, som vi ser det, möjligheter att planera rehabiliteringsinsatserna, så att de kan startas så fort t.ex. en medicinsk rehabilitering är avslutad. Man kan alltså på ett tidigare stadium etablera kontakter både med företagshälsovård och andra när det gäller åtgärder som måste vidtas på arbetsplatsen.

Vi tycker att den försäkrade bör få en egen handläggare på försäkringskassan som svarar för dennes rehabilitering och som har ansvaret för att åtgärder planeras och verkställs i samarbete med andra aktörer. I den mån rehabiliteringstjänster inte går att åstadkomma inom landsting, kommun eller annan statlig myndighets verksamhetsområde eller väntetiden blir så lång att den blir direkt till men för den försäkrade, skall det vara möjligt att inom ramen för sjukförsäkringen köpa sådana tjänster eller medverka till att kapaciteten ökas. Det skall åligga försäkringskassan att ansvara för att erforderliga insatser för den försäkrade kommer till stånd.

Den fjärde punkten vi har presenterat handlar om arbetslinje i stället för förtidspension. Här kan man konstatera att våra önskemål till viss del är tillgodosedda i och med de förslag som föreligger i utskottsbetänkandet, dvs. att möjligheterna till förtidspension av arbetsmarknadsskäl stoppas.

Vi tycker att man skall gå litet längre på det här området. Reglerna är i dag sådana att man kan erhålla hel, två tredjedels eller halv förtidspension, beroende på graden av arbetsnedsättning. Vi menar att man skulle kunna vända på denna diskussion och säga att man efter en genomgången rehabilitering och då man har en bestående arbetsnedsättning som är mer än hälften i stället för förtidspension ges möjlighet att få lönebidragsutfyllnad. Man skall alltså kunna gå ut på arbetsmarknaden, och företaget får då tackning för den del som inte motsvaras av en arbetsinsats. Skulle det visa sig att man inte förmår att klara sitt åtagande, skulle lönebidragsutfyllnaden successivt kunna förändras efter hand som arbetsförmågan sjunker. Först när arbetsförmågan helt har bortfallit skulle det vara aktuellt med förtidspensionering.

Vi skulle på detta sätt få en ur individens synvinkel bättre modell. Man kan behålla kontakten med arbetslivet, och man svarar själv för sin försörjning i förhållande till sin arbetsförmåga. Detta ökar också arbetskraftsutbudet och det minskar den långsiktiga belastningen på pensionssystemet.

Med dessa förslag får även försäkringskassorna en något annorlunda uppgift. Försäkringskassorna har i dag 15 000 årsanställda. De flesta arbetar med administrativa uppgifter, dvs. de administrerar transfereringar och bidrag till hushållen och till dem som är berörda av försäkringarna. En del av dessa uppgifter förs med våra förslag över till företagen. Däremot får försäkringskassorna helt andra uppgifter inom ramen för rehabiliteringen. Vi ser det som mycket viktigt – inte minst med tanke på att vi i höst skall behandla ett förslag om arbetsgivarinträde – att kassorna ganska snabbt får besked från regering och riksdag om att man nu kan påbörja utbildningsinsatser för den personal man har.

Om man ser på det rent praktiskt kan man konstatera att huvuddelen av personalen är utbildad för administrativa uppgifter. Om vi genomför de här förändringarna skall huvuddelen av personalen i fortsättningen syssla med rehabilitering, alltså helt andra arbetsuppgifter. Då måste man, som jag ser det, påbörja en mycket omfattande vidareutbildning av den personal som i

dag finns inom kassorna, såvida man inte skall byta personal de närmaste åren, och det tror jag inte är särskilt lyckat. vare sig för kassorna eller för själva verksamheten. Därför måste man, som vi från centern ser det, omgäende starta en vidareutbildning som kan leda till att en större del av personalen under 1990-talet kan jobba med rehabiliteringsfrågor.

Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation 10.

Anf. 56 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Alla är vi väl överens om huvuddragen när det gäller att rehabilitera människor i stället för att ge sjukpension och långvariga sjukskrivningar. Det är som jag sade en sak som vi moderater arbetat för så länge jag har varit i riksdagen och tidigare också, tror jag. Det är bra att man nu åtminstone börjar ta sådana grepp.

Nej, vi har inte missat att läsa in det här, men det är tyvärr så att regeringen har valt den sämsta tänkbara formen, nämligen att lägga nya avgifter på företagen. Där tycker jag att centern har missat en del. Ni har ju alltid ställt upp för de små företagen, och det är kanske de som drabbas mest av de här avgifterna.

Att man nu skall börja med en ny fondupbyggnad vänder vi oss kraftigt emot. Löntagarfonderna skall ju nu snart upphöra att ta in nya pengar – nu börjar man med de här fonderna, och vi vet att LO har en massa dunkla förslag som gäller uppbyggnad av nya fonder. Det kan vi inte vara med om.

Nej, vi skall, precis som Rune Backlund sade, i stället se över socialförsäkringarna. Där har vi ett gemensamt förslag om en arbetsgivarperiod, som verkligen ger företagen, inte minst de små, incitament att ta itu med arbetsmiljöer och genomföra åtgärder som man tidigare kanske släpat efter med. Man behöver många nya grepp här.

Jag håller helt med Kjell-Arne Welin om att man skulle ha tagit fasta på de försök som redan har gjorts i Trelleborgsprojektet och annorledes och som visat att man skall jobba nära människor nedifrån. Jag har själv arbetat i en s.k. rehabgrupp på en försäkringskassa. Det blev inget arbete utfört där så länge man tillsatte socialchefer, chefen för länsarbetsnämnden, osv. Nej, först när man kom ned på nivån med socialassistenterna, som de hette då, och andra som jobbade nära människorna på t.ex. arbetsförmedlingar hände det saker. Det är så fel, så fel att börja med att tillsätta en generaldirektör i Stockholm och en massa regionala styrelser.

Anf. 57 KJELL-ARNE WELIN (fp) replik:

Herr talman! Rune Backlund hävdar att man vill hitta den absolut snabbaste vägen från den som är arbetsskadad eller sjuk fram till rehabiliterande åtgärd. I samma andetag hävdar han att den snabbaste vägen är att gå över regionala styrelser.

Jag tycker inte att vi här skulle behöva debattera vilken väg som innebär den snabbaste åtgärden – jag tycker att sunda förnuftet säger att om man på lokal nivå kan sätta i gång en process så att de som är sjuka och arbetshandikappade kommer i åtnjutande av rehabilitering, är det utan tvivel den snabbaste vägen. Det är självklart att det är på det viset. Att behöva gå över regionala eller centrala styrelser med ansökningar och liknande kan enligt vad

jag kan förstå aldrig gå fortare. Men det är klart att det krävs en del märkliga förklaringar för att man skall kunna hävda att beslutet om arbetsmiljöavgifterna var bra.

Rune Backlund sade också att de pengar som arbetslivsfonden nu skall förfoga över inte skall användas för åtgärder som i dag görs på annat sätt. Men det heter ju på s. 16 i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 12 – jag tillåter mig att läsa upp det eftersom Rune Backlund tydligen inte har läst det:

”I enlighet med de bidragsändamål som anges i lagen om arbetsmiljöavgift delar propositionen upp bidragsgivningen från fonden på två kategorier åtgärder, bidrag till arbetsmiljöförbättrande åtgärder (arbetsplatsåtgärder) och bidrag till rehabiliterings- och arbetsanpassningsåtgärder (individinriktade åtgärder).”

När det gäller de sista – rehabiliterings- och anpassningsåtgärder – har arbetsförmedlingarna och länsarbetsnämnderna möjlighet att gå i princip hur långt som helst för att tillfredsställa de behov som finns. Här kommer man alltså från arbetslivsfonden, från länsarbetsnämnden och från arbetsförmedlingen att konkurrera om vem det är som skall vidta de åtgärderna – de vidtas i dag.

Vad man kunde säga är att de inte vidtas tillräckligt ofta, därför att arbetsförmedlingarna inte får indikationerna från försäkringskassan på att sådana åtgärder behöver vidtas. Men när man vet om att de behöver vidtas kan arbetsförmedlingen redan i dag vidta dem fullt ut. Detta är alltså en konkurrerande åtgärd.

Jag kan nöja mig med det, herr talman.

Anf. 58 RUNE BACKLUND (c) replik:

Herr talman! Av Gullan Lindblads argumentering får man känslan att det farligaste med arbetslivsfonden är att den råkar heta ”fond”. Det verkar som om det är det allvarligaste med förslaget och inte vad det är tänkt att pengarna skall användas till.

Låt oss se på vad som låg till grund för beslutet. Det är ju en begränsad tid som företagen betalar en arbetsmiljöavgift på 1 1/2 % till arbetslivsfonden. Gullan Lindblad tog småföretag som exempel. Eftersom jag själv är småföretagare kan jag konstatera att det finns ett antal gemensamma intressen för småföretagen att tillgodose. Jag tog exempel från handeln, där det huvudsakligen är små företag verksamma. Det är t.ex. ett gemensamt intresse att få fram nya modeller för kassadiskar, att få fram vissa hjälpmedel och att få till stånd viss teknisk utveckling som varje enskilt företag inom handeln icke skulle klara att åstadkomma själv utan där det krävs att man hjälps åt branschvis till gagn för hela näringen. Det innebär att vi på sikt spar pengar. Även småföretagen är i den situationen att långtidsarbetslösa och andra kostar också de företagen mycket pengar.

Man får alltså inte se det här så att man enbart får en kostnad – man får också tillbaka någonting genom att man får minskade kostnader i andra delar av socialförsäkringssystemet. I och med att man får det får man i framtiden även lägre avgifter, vilket också gynnar de små företagen. Jag ser det här

som ett sätt att förebygga och ta bort kostnader som annars skulle drabba näringslivet i framtiden, nämligen kostnader för utslagning i arbetslivet.

Så till Kjell-Arne Welins kommentarer om att de här möjligheterna finns redan i dag. Det är klart att de gör – det är ingen som har förnekat det. Men det är bara att konstatera att de inte har räckt till.

Om allting hade varit så bra, skulle vi inte ha haft ökad långtidssjukfrånvaro eller ökad förtidspensionering under 1980-talet. Jag kan inte komma fram till någonting annat än att det behövs en ny typ av punktinsatser för att vi skall kunna bromsa den här utvecklingen.

Vi har från centerns sida bedömt att arbetslivsfonden är *ett* sätt att komma till rätta med de problem som finns – jag säger *ett* sätt, därför att vi har redovisat flera åtgärder. Men det här ligger i linje med vad vi bedömer vara möjligt att genomföra. Vi tror att fonden kan bidra till att hålla ned kostnaderna för ett antal av de poster som vi har diskuterat i betänkandet i övrigt.

Anf. 59 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Vi har faktiskt redan en arbetsmiljölagstiftning som ålägger arbetsgivarna ett ansvar för arbetsmiljön. Det är nog inte bristande arbetsmiljöåtgärder det främst beror på att kostnaderna har ökat för sjukskrivningar, arbetsskador m.m. – vi har delvis debatterat det tidigare i dag – utan det är också ett helt annat sjukskrivningsmönster, attityder till försäkringen, korttidssjukpenningssystem och allt detta som har gjort att sjuktalen har ökat. Därför är det själva försäkringen man borde åtgärda i stället för att tillskapa nya fonder.

Som vi moderater ser det, är det ett kardinalfel att via ökade avgifter för näringslivet bygga upp fonder som man sedan skall kunna söka pengar ifrån, liksom att inrätta kollektiva sparformer i stället för att låta människor få chansen att spara själva, osv. Jag hoppas att det är ett tillfälligt misstag av centern att gå den väg partiet har valt i den här frågan. Jag vill se det så.

Anf. 60 KJELL-ARNE WELIN (fp) replik:

Herr talman! Rune Backlund hävdade att pengarna som arbetslivsfonden kommer att förfoga över inte skulle användas för verksamheter som utförs redan i dag. Sedan ändrade han sig och sade, att visst skall man använda pengarna till en del åtgärder som redan i dag görs men där resurserna inte räcker till.

När en myndighet inte har tillräckliga resurser för att klara hela den verksamhet den är satt att sköta, skulle alltså enligt Rune Backlund den riktiga vägen vara att skapa en ny byråkratisk myndighet för att konkurrera med den myndighet som redan finns och utföra ungefär samma verksamhet. Jag måste säga, Rune Backlund, att jag har väldigt svårt att förstå logiken i det.

Jag tycker att det är utomordentligt beklagligt att centerpartiet, bara för att man har medverkat till ett dåligt riksdagsbeslut, nämligen att införa arbetsmiljöavgifterna, sedan skall medverka till ytterligare ett dåligt riksdagsbeslut, att skapa en ny byråkratisk myndighet, en myndighet som skall konkurrera med framför allt arbetsförmedling och försäkringskassa och utföra arbetsuppgifter som dessa redan utför. Om man vill anvisa pengarna till

myndigheter, borde de fördelas mellan arbetsförmedlingen och försäkringskassan, för att de skall kunna klara av problemen fullt ut.

Det enda riktiga, Rune Backlund, ifall man vill genomföra snabba och bra arbetsmiljöåtgärder på lokal nivå, är att återföra pengarna till företagen, låta dem finnas i fonder hos dessa och låta skyddskommittéerna få ett ansvar för hur pengarna används till arbetsmiljöåtgärder på företagen. Då vinner man flera saker. Man vinner att företaget snabbt får en bättre arbetsmiljö. Man vinner att skyddskommittén får möjlighet att fatta ekonomiska beslut, vilket den inte har i dag.

Jag tycker att centern borde tänka om här, eftersom det skulle vara till stort gagn för arbetsmiljöerna om pengarna användes så bra som möjligt. Så blir det definitivt inte genom att man inrättar nya byråkratiska myndigheter. De kommer inte att kunna genomföra reformer och vidta åtgärder så snabbt som det skulle behövas för att förbättra dåliga miljöer ute på företagen.

Det finns redan i dag väldigt många företag som jobbar frivilligt med de här frågorna. Av dem finns oändligt mycket att lära. Det är där kunskapen finns om hur man skall förbättra arbetsmiljöerna på både små och stora företag.

Anf. 61 RUNE BACKLUND (c) replik:

Herr talman! Gullan Lindblad biter sig hela tiden fast vid att bara en del av kostnaden för sjukpenningsförsäkringen har ökat, nämligen kostnaden för korttidsjukfrånvaro. Men om man analyserar siffrorna, finner man att kostnaderna har ökat både för korttidsfrånvaron och långtidsfrånvaron.

Korttidsfrånvaron är vi överens om att försöka hantera genom arbetsgi-
varperioden, och där har vi också fått socialdemokraterna och regeringen med oss, eftersom ett sådant förslag skall komma till hösten.

Så gäller det då att komma åt långtidsjukskrivningarna, och det är där jag har upplevt att arbetslivsfonden kommer att kunna göra stora insatser genom att hjälpa olika branscher med att ta fram arbetsmetoder, arbetsmiljöteknik och annat som kan innebära minskade jukskrivningstider och framför allt minskad utslagning från arbetslivet och förtidspensioneringar. Det är ju där de stora samhällsekonomiska vinsterna finns att göra.

Det finns naturligtvis också vinster att göra på att hålla nere kostnaderna i de övriga socialförsäkringssystemen under 90-talet, vilket är till gagn inte minst för de små företagen, eftersom avgifterna, precis som Gullan Lindblad säger, är en tung börda för de små företagen. Så det är mycket i förebyggande syfte som de här åtgärderna sätts in.

Kjell-Arne Welin förde ett resonemang om att myndigheter som redan finns, t.ex. arbetsförmedlingen, har de uppgifter som arbetslivsfonden skulle få. Jag är införstådd med att det förhåller sig så, men samtidigt kan jag ju konstatera att det inte har hjälpt. Vi måste utöka batteriet av åtgärder som vi kan sätta in för att återanpassa människor på arbetsplatserna. Vi måste vidga det batteriet på något sätt för att detta skall fungera.

Jag vet inte hur många gånger Kjell-Arne Welin upprepade orden "byråkratisk myndighet", men jag tror att det är få saker som är så tydliga i det här betänkandet som att det handlar om ett minimum av byråkrati för att hantera de pengar det är fråga om. Det står mycket tydligt skrivet på flera

ställen i utskottsbetänkandet och även i propositionen, att arbetslivsfonden skall utnyttja befintliga resurser inom andra myndigheter och inte bygga upp egna resurser.

De styrelser som skall tillsättas både centralt och regionalt är huvudsakligen sammansatta av arbetsmarknadens parter, arbetsgivare och arbetstare, som tillsammans skall se var man kan göra de största vinsterna genom att använda pengarna och därmed påverka utvecklingen och arbetsmiljön.

Andre vice talmannen anmälde att Gullan Lindblad och Kjell-Arne Welin anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 62 JAN-OLOF RAGNARSSON (vpk):

Herr talman! Jag har lyssnat till debatten så här långt, och jag är förvånad över hur destruktivt folkpartiet och moderaterna vill behandla arbetsskador och arbetslivsfondens verksamhet. Det finns inga offensiva satsningar från dessa partier.

En av de största samhällsfrågorna under 90-talet kommer att bli förändringen och förnyelsen av miljön på våra arbetsplatser. Jag vill påstå att 70- och 80-talen har varit förlorade decennier när det gäller arbetsmiljöfrågor.

Bilden är ganska entydig. Antalet arbetsskador ökar. Kvinnornas andel bland de arbetsskadade växer. Förslitningsskadorna i nacke, axlar, rygg och armar är fortfarande en betydande del av arbetsskadorna.

Kvinnor utsätts för de största riskerna inom sådana yrken som städare, montör inom elektronikindustrin, verkstadsmekaniker samt arbeten inom vård och omsorg, framför allt inom hemsjukvården. För männen är riskerna störst i branscher som slakteriarbete, jordbruk, gjuteriarbete samt byggnads- och industriarbete.

De psykosociala problemen på arbetsplatserna ökar.

Herr talman! När det gäller insatser för aktiv rehabilitering och arbetslivsfondens verksamhet, som detta betänkande handlar om, anser vi från vpk:s sida att det är positivt att det kommer förslag om aktiv rehabilitering av människor som har utsatts för dåliga arbetsmiljöer och att de nu förhoppningsvis kommer att få en chans till ett värdigt liv.

Jag anser att det är bra att en arbetslivsfond byggs upp som kommer att förfoga över mycket pengar, ca 11 miljarder. Fondens tillgångar skall utgöra bidrag till arbetsgivare för utgifter för rehabiliteringsåtgärder, utgifter för investeringar för en bättre arbetsmiljö och åtgärder för att nedbringa de anställdas sjukfrånvaro.

Vpk anser att det finns mycket som är positivt i propositionen om aktiv rehabilitering, men det finns en del saker som vi inte kan ställa upp på, t.ex. att möjligheten till förtidspension av arbetsmarknadsskäl skall tas bort. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 oktober 1991.

Möjligheten till förtidspension av arbetsmarknadsskäl har funnits sedan 1972 och infördes av sociala och regionalpolitiska skäl. Om denna pensionsform skall tas bort måste man samtidigt tillskapa andra möjligheter att trygga försörjningen för äldre arbetslösa som slås ut från arbetslivet.

Som vi framhållit måste man även i fortsättningen i vissa situationer kunna

bevilja förtidspension av arbetsmarknadsskäl. I förhållande till vad som gäller i dag bör dock förtidspension av angivna skäl i de enskilda fallen kräva godkännande av en central facklig organisation. Regeringen bör få i uppdrag att utarbeta förslag till lagändring på den punkten.

Kritik har även kommit från fackligt håll mot förslaget att avskaffa förtidspensioneringen av arbetsmarknadsskäl, t.ex. från LO-distriktet i Göteborg.

En annan fråga som är oerhört viktig är den försöksverksamhet med en aktiv rehabilitering som kommer att genomföras vid två försäkringskassor i landet.

Vpk har i en motion tillsammans med miljöpartiet också kopplat samman rehabilitering av arbetsskadade människor med en regional samverkan mellan Stockholms läns försäkringskassa och ett antal kommuner i Bergslagen, nämligen Avesta, Fagersta och Sandvikens kommuner. Diskussioner har förts mellan försäkringskassan i Stockholms län, LO-distriktet i Stockholms län och ett antal kommuner i Bergslagen. Parterna har enats om att Bergslagsregionen skall erbjuda rehabiliteringsresurser till självkostnadspris för patienter i Stockholms län, eftersom Stockholms läns resurser inte är tillräckliga på rehabiliteringsområdet. Grundprincipen skulle vara att resp. sjukvårdsdistrikt erbjuder 50 % av sin totala rehabiliteringskapacitet åt patienter från Stockholmsregionen.

På dessa tre orter finns en arbetsgrupp som lämnat förslag till eller håller på att utarbeta förslag till organisation, personalbemanning, investeringsnivå, lokaltillgång samt målinriktning för verksamheten. Läget är följande på de tre orterna:

I Sandviken finns två projekt, varav det ena kan påbörjas redan i år. Detta är ett center för hjärnskaderehabilitering och en rehabiliteringsenhet för belastningsskador.

I Avesta vill man ha ett projekt för yrkesskadade personer. Redan efter en månad skall en snabb analys av rehabiliteringsbehov göras och sambandet mellan skador och yrkesverksamhet skall utredas. Projektet skall vara en resurs för försäkringskassan i dess bedömningsarbete och underlätta arbetet med rehabiliteringen. Detta skall både gälla belastningsskador och lättare hjärnskador.

I Fagersta vill man koncentrera sitt rehabiliteringsarbete till målgrupper som exempelvis äldre byggnadsarbetare med rygg-, höft- och ledbesvär.

De tre orterna samarbetar redan i planering av den skisserade verksamheten och tanken är att man skall ha ett regelbundet utbyte av erfarenheter. Projekten stötts av Bergslagsdelegationen, berörda kommuner och landstingen, nämligen de i Västmanlands län, Kopparbergs län och Gävleborgs län.

Därför är det viktigt att riksdagen beslutar att försäkringskassan i Stockholms län skall ingå i denna försöksverksamhet tillsammans med kommunerna Avesta, Fagersta och Sandviken.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 3 och 6 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 63 KJELL-ARNE WELIN (fp) replik:

Herr talman! Jan-Olof Ragnarsson anklagar folkpartiet och moderaterna, men jag skall koncentrera mig på kritiken mot folkpartiet för att vi skulle vara destruktiva och inte göra offensiva satsningar. Detta är inte rätt.

Jag har sagt många gånger i olika sammanhang att vpk har varit föregångare när det gäller arbetsmiljöpolitiken. Under första halvan av 1980-talet var det bara vpk som väckte motioner om arbetsmiljö – bra motioner, värda en bättre behandling än de fick i denna kammare. Efter hand har folkpartiet också börjat motionera i dessa frågor. Men vi har olika grundsyn på hur det skall se ut.

Vi i folkpartiet tror på ett decentraliserat samhälle så långt det är möjligt. Jan-Olof Ragnarsson och vpk tror på ett centraliserat samhälle.

Vi föreslår i våra reservationer att dessa pengar skall användas för lokala åtgärder, och naturligtvis inte alls till byråkrati och till sidokostnader. De skall användas direkt till den verksamhet som man förväntar sig att dessa pengar skall användas till.

Såväl de inbetalda arbetsgivaravgifterna som avkastningen av det kapitalet skall nästintill oavkortat gå direkt till åtgärder för dem som behöver dessa pengar. Vi menar att bästa sättet att få pengarna att fullt ut komma dem som behöver dem till godo är att se till att pengarna går tillbaka till de företag som betalt in arbetsgivaravgifterna. Vi menar att de bör bindas i en arbetsmiljöfond vid dessa företag och att skyddskommittéerna där sådana finns eller något motsvarande organ skall arbeta med dessa pengar så att de används för arbetsmiljöåtgärder, rehabiliteringsåtgärder och liknande för dem som behöver den här typen av stöd.

Jag tycker inte att detta förslag är destruktivt. Jan-Olof Ragnarsson. Jag tycker inte heller att det saknar offensiv. Vi i folkpartiet vill lösa dessa problem och tror att bästa sättet är att lösa problem på det lokala planet med lokala åtgärder. Vi tror inte att bästa sättet är genom centrala åtgärder.

Kvinnornas problem på arbetsmarknaden är väl kända. I det förra betänkandet, socialförsäkringsutskottets betänkande 10, hade vi en reservation om kvinnors sjukfrånvaro och arbetsvillkor och begärde att en kartläggande analys skulle göras. Den reservationen röstade vpk emot.

Anf. 64 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Till Jan-Olof Ragnarsson vill jag säga att illa skulle jag sköta mitt uppdrag som moderat ledamot om jag skulle få beröm av vpk. Då skulle jag genast avgå.

Offensiva satsningar från vpk:s sida är naturligtvis lika med ökade pålagor på näringslivet och på företagen, uppbyggnad av kollektivt sparande och kollektiva fonder och tydligen också nya byråkratier, som gör att det tar ännu längre tid att rehabilitera de människor som är långvarigt sjuka och skadade.

De inbetalade pengarna skall naturligtvis gå tillbaka till företagen. Man skall ha lägre avgifter genom det nya förslaget om arbetsgivarperiod som ger ett incitament till företagen att själva ta itu med arbetsmiljöfrågorna.

Att Jan-Olof Ragnarsson inte så väl känner till arbetsskadeförsäkringen är mycket ursäktligt, eftersom de frågorna behandlas i socialförsäkringsut-

skottet. Men detta är en mycket rörig proposition, och då blir naturligtvis både betänkandet och debatten därefter röriga. Det dunkelt sagda är det dunkelt tänkta, heter det ju.

Arbetskadeförsäkringen har fått en svidande kritik från riksrevisionsverket, och allra senast från riksdagens revisorer. Det är en försäkring som är fel utformad genom att den har ett s.k. omvänt rekvisit. Man får ersättning för arbetskada om det inte kan påvisas att det finns betydligt starkare skäl som talar emot sambandet mellan arbetsmiljön och skadan. Detta gör att 90–100 % av alla skador erkänns.

Jag vägrar att tro att vi i Sverige har så dåliga arbetsmiljöer att de visar sig i arbetskadeförsäkringens galopperande kostnader. Vi har snart dubbelt så höga kostnader i Sverige som man har i Norge för arbetsmiljöerna. Det skulle vara en svidande kritik emot den sittande regeringen om vi efter alla dessa år med allt detta skryt om arbetsmiljölagar och annat skulle ha så dåliga arbetsmiljöer att vi är världsledande när det gäller arbetssjukdomar.

Anf. 65 JAN-OLOF RAGNARSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag kan först konstatera att Kjell-Arne Welin faktiskt gav vpk beröm för de motioner som vi väckt på arbetsmiljöns område, och det tackar jag för.

Jag tror inte att den nya arbetslivsfonden kommer att innebära att det blir centrala åtgärder. Det är meningen att detta skall vara resurser till lokala åtgärder på företagen.

Det är en förutsättning att det finns resurser och pengar att sätta in på det här området. Nu kommer det att avsättas ca 11 miljarder kronor som en grundplåt för att förbättra arbetsmiljöer. Jag förstår inte resonemanget om att det här är fråga om centrala åtgärder på arbetsmiljöns område.

Gullan Lindblad skall kanske inte vara för säker. Jag kanske berömmar moderaterna någon gång, och hon skall nog inte lova att hon skall avgå bara för det. Det tycker jag vore synd.

Gullan Lindblad säger att det bara är fråga om pålagor. Men det fordras medel för att förbättra arbetsmiljön. Jag redogjorde för hur det såg ut för kvinnorna och männen på arbetsmiljöns område. Jag gav också ett exempel på en decentraliserad verksamhet, nämligen den försöksverksamhet som förhoppningsvis kommer till stånd med ett samarbete mellan Stockholms försäkringskassa och Avesta, Fagersta och Sandvikens kommuner. Vi vill också diskutera decentraliserade och lokala åtgärder.

Anf. 66 KJELL-ARNE WELIN (fp) replik:

Herr talman! Vad man tror och inte tror är en sak, Jan-Olof Ragnarsson. Men det står faktiskt i betänkandet hur arbetslivsfonden skall vara organiserad, och det skall finnas centrala och regionala styrelser.

Vi i folkpartiet anser att man bör gå ett steg längre och se till att man får ett direkt avgörande inflytande på lokal nivå. Då tror vi att pengarna kan användas på ett bra sätt.

Jan-Olof Ragnarsson nämner Avesta gång på gång både i sitt huvudanförande och i repliken, och jag tycker att det är bra. Avesta järnverk har tillsammans med kommunen, försäkringskassan och arbetsförmedlingen i Avesta

under ganska lång tid bedrivit ett projekt inom företagshälsovården för rehabilitering och bättre arbetsmiljö på företaget med mycket stor framgång. Det finns säkert väldigt mycket kvar att göra. Men man har lagt grunden för förbättringar som kommer de anställda i företaget till del. Nu ligger man naturligtvis i startgroparna för att komma vidare, och helst med de pengar som arbetslivsfonden kommer att förfoga över.

På de platser där det finns en tradition med sådan verksamhet börjar man kunna detta. Man vill gå vidare i arbetet, och det ligger på lokal nivå. Om man fått tillgång till de här pengarna utan att behöva göra ansökningar hos regionala styrelser skulle arbetet gått betydligt snabbare och man hade sluppit en byråkratisk hantering. Det är därför, Jan-Olof Ragnarsson, som folkpartiets förslag är bäst. Man ser till att pengarna kommer tillbaka till företagen och att de binds i arbetsmiljöfonder, och skyddskommittéerna får ett avgörande inflytande på hur pengarna skall användas inom företaget till de anställdas fördel.

Om detta sker kommer det att gå fort. Det blir ett bra resultat, och människor kommer att behöva vara inaktiva under betydligt kortare tid än med den ordning som regeringen föreslår.

Anf. 67 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Jag noterar att Jan-Olof Ragnarsson i varje fall inte framhärskar i att vi är världens mest sjuka och arbetsskadade folk. Det är alltid något. Han säger att man vill ha en decentraliserad verksamhet, och de försök som redovisades är intressanta. Varför då gå med på att inrätta ett centralt ämbetsverk med en generaldirektör i spetsen och en massa regionala fonder över hela Sverige?

Detta innebär en byråkrati och ett typiskt socialdemokratiskt hanterande av dessa frågor. Detta får till resultat att hela ärendehantering fördröjs. Låt försäkringskassorna sköta detta! Det finns ju massor med folk där. Införandet av arbetsgivarperioden frigör uppemot 5000 personer på ett bräde. Det har man räknat fram. Ta hand om den kapacitet och det kunnande som finns där! Låt dessa människor arbeta med ärendena och inte alla dessa byråkrater!

Anf. 68 JAN-OLOF RAGNARSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag vill till folkpartiets representant säga att det är meningen att också skyddskommittéerna, vilket jag sade i en tidigare replik, skall ha ett stort inflytande över vilka resurser som skall sättas in för att förbättra arbetsmiljön. Detta är också ett sätt att få resurser. Ni nämner ingenting om att det blir 11 miljarder kronor som tillkommer utöver de medel som förut finns tillgängliga inom arbetsskadeförsäkringen.

Ni talar om centrala och regionala byråkratier. Jag tror att dessa regionala byråkratier, som ni kallar dem, också kan få den här lokala anknytningen.

Gullan Lindblad sade att det kan frigöras resurser på försäkringskassorna. Men det behövs också resurser. Ni vill ju inte ha dessa 11 miljarder kronor som ställs till förfogande genom arbetslivsfonden. Hur skall vi kunna börja förbättra arbetsmiljöerna i det här landet om vi inte har resurser till vårt förfogande?

Andre vice talmannen anmälde att Kjell-Arne Welin och Gullan Lindblad anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Prot. 1989/90:101
5 april 1990

*Insatser för aktiv re-
habilitering och ar-
betslivsfondens
verksamhet, m.m.*

Anf. 69 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Vi är alla överens i den här frågan. Jag kan inte se att det finns någon här som inte är överens om att vi måste göra någonting åt dessa problem. Jag tycker att alla förslag som är seriöst menade och som man har genomgått grundligt är bra förslag, och dem skall vi acceptera och pröva.

Vi i miljöpartiet de gröna har i huvudsak ställt oss bakom detta betänkande. Jag behöver nu inte upprepa de siffror som Rune Backlund nämnde i sin utmärkta redogörelse. Det är samma siffror som jag har. Vi har nu ett underlag som visar att det behövs att vi gör någonting.

När vi nu har fonderna tycker jag att vi skall använda dem. Näringslivet har pengar, och vi kan mycket väl utnyttja dessa fonder. Detta är ett sätt att ta in pengar för att använda dem till just arbetsmiljön. Införandet av arbetsgivarperioden innebär att man tar mycket mera pengar från företagen, vilket de har talat om flera gånger, och detta på ett felaktigt sätt, vilket vi tidigare har sagt.

Det finns ett annat sätt att frigöra personal på försäkringskassorna. Det är arbetsgivarinträdet. Det är möjligt att införa ett arbetsgivarinträde, vilket många redan har. Jag har, tror jag, haft det i hela mitt arbetsliv, eller i varje fall så länge det har funnits.

Gullan Lindblad hävdade att Sverige har den sämsta arbetsmiljön i världen. Jag är alldeles övertygad om att vi inte har det. Men det finns fortfarande åtgärder som behöver vidtas för att minska antalet arbetsskador. Det är bl.a. de enformiga arbetsuppgifterna som är orsaken till de svåra arbetsskadorna.

Miljöpartiet har en socialklausul som vi skulle vilja sätta i sjön när det gäller import från andra länder. Vi vet ju t.ex. vilken arbetsmiljö det finns i utländerna.

Det är oerhört viktigt att rehabiliteringen sätts in snabbt. Det är vi också överens om. Man måste därför se hela socialförsäkringssystemet som en helhet. Men jag tänker ändå bara hålla mig till det föreliggande betänkandet, annars skulle det ju bli ett långt föredrag. Jan-Olof Ragnarsson och jag har en gemensam motion där vi tar upp tre områden, Västmanland, Dalarna och Gästrikland. I motionen yrkar vi att man skall satsa på de försök som redan är påbörjade. Det räcker inte med att Avesta järnverk har genomfört förbättringar. I Avesta skall en särskild satsning göras på vårdpersonal. Motionen är inte heller en s.k. hembygdsmotion. Det är här fråga om tre orter som i samarbete med storstadsregionen skall åstadkomma någonting. Det behöver alltså inte bli centralstyrt. Men det är utmärkt att det också finns regionala styrelser så att man kan titta ut över länsgränserna och samarbeta.

Jag skall inte upprepa vad som kan göras på de olika platserna. Mitt tal blir inte så långt. Jag vill yrka bifall till reservation 3.

I min motion Sf25 tar jag upp frågan om förtidspensionering av arbetsmarknadsskäl. Jag har på något sätt missat denna motion i hanteringen, men

jag vill yrka bifall till reservation 6 av vpk som innehåller ett liknande förslag.

Vi i miljöpartiet vill inte att förtidspensioneringen skall upphöra helt. Men vi tycker att man skall vara restriktiv, eftersom det är bra att hålla på arbetslinjen. Det här är ett regionalpolitiskt problem. När företag läggs ned i områden med ensidigt arbetsutbud menar man nu att äldre arbetskraft skall börja arbetspendla. Det kan inte vara meningen. Vi hoppas att man skall kunna behålla delar av systemet med förtidspensionering av arbetsmarknadsskäl.

När det är ont om arbetskraft blir kvinnor och blivande pensionärer s.k. topparbetskraft. Om man jämför med energiområdet fungerar vattenkraften som toppkraft vid perioder då det råder stort behov av energi, t.ex. under dagtid och vintertid. Det kan ju låta bra att kvinnorna och pensionärerna är topparbetskraft. Men det är inte riktigt så. Det går inte att driva arbetslinjen för långt. Vi vill ha kvar förtidspensioneringen till vissa delar.

Jag yrkar alltså bifall till reservationerna 3 och 6 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 70 NILS-OLOF GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Vi tycks i alla fall vara överens om att utslagningen på arbetsmarknaden är ett stort problem. Antalet anmälda arbetsskador ökar kraftigt, antalet förtidspensionärer likaså. Det här frestar naturligtvis på samhällsekonomi. Men det verkligt tragiska är förstas att bakom siffror och statistik döljer sig enskilda människoöden. Det är kvinnor och män som lider och far illa på sina arbetsplatser, som har värk och som tvingas gå hemma under långa tider, som känner sig isolerade och längtar efter att kunna arbeta igen. Här finns många bakom dessa siffror som får sina liv förstörda på grund av dålig arbetsmiljö. Den här utvecklingen måste motarbetas med all kraft. Utgångspunkten måste vara att var och en skall kunna gå till sitt arbete utan att behöva känna oro för liv och hälsa.

Det är mycket tillfredsställande att det nu pågår en ordentlig offensiv för en förnyelse av arbetslivet och mot de dåliga arbetsmiljöerna. Tillsättandet av arbetsmiljökommissionen var ett första steg i denna offensiv. Kommissionen skall under det här året redovisa sina förslag om hur man skall komma till rätta med farliga och ohälsosamma arbetsmiljöer. Kommissionen skall också presentera förslag om hur rehabiliteringen skall kunna utformas. Det arbete som kommissionen håller på med följs med stort intresse i arbetslivet, och dess förslag emotes med stora förväntningar. Vi vet också att regeringen under året kommer att förelägga riksdagen en proposition med kommissionens arbete som utgångspunkt.

Redan nu tas ett första steg. I proposition 1989/90:62, socialdepartementets bilaga, framförs förslag som ger försäkringskassorna möjlighet att köpa yrkesinriktade rehabiliteringstjänster. I syfte att utveckla arbetsmetoder och samarbetsformer föreslås vidare en försöksverksamhet vid två kassor. Det föreslås också attitydpåverkande insatser och ökad kontrollverksamhet. Utöver hel och halv sjukpenning föreslås att en fjärdedels och tre fjärdedels sjukpenning skall kunna ges ut. Detta har på försök prövats vid tre kassor, och erfarenheterna av försöken är goda. Vidare finns förslag om att ersättning för resekostnad skall kunna utgå i stället för sjukpenning, förslag om

system med vilande förtidspension och om försäkringskydd vid arbetsprövning och arbetsträning.

I den bilaga som arbetsmarknadsdepartementet står för anges riktlinjer för hur arbetslivsfondens medel skall användas och hur verksamheten skall organiseras. Vidare finns det en rad förslag om hur rehabiliteringen skall kunna förbättras.

Det är alltså ett ganska stort första steg mot en bättre rehabilitering som tas i och med den här propositionen. Ett förverkligande av de åtgärder som föreslås bör bidra till att människor inte skall behöva drabbas av långa sjukskrivningar eller förtidspensionering, och också ge dem som trots allt ändå drabbas möjlighet att komma tillbaka till arbetslivet.

Eftersom arbetsmarknadsministern står efter mig på talarlistan, gör jag för tids vinnande ingen längre inledning utan skall nu övergå till att kommentera de reservationer som är fogade till betänkandet.

Tillåt mig först att kommentera Kjell-Arne Welins något märkliga inledning. Han presenterade Ulf Westerberg på ett sätt som jag inte känner igen. Jag kan inte för mitt liv räkna ut vad den beskrivningen har med denna diskussion att göra. Kjell-Arne Welin påstod att Ulf Westerberg var en raljerande typ, som inte satte så stort värde på vad som beslutades och inte beslutades i riksdagen. Jag känner Ulf Westerberg så pass väl att jag vet att den beskrivningen är felaktig och falsk. Jag kan, som sagt, inte för mitt liv räkna ut vad dessa påståenden kan tillföra diskussionen. Kjell-Arne Welin får försöka förklara det för mig.

Med anledning av propositionen har 21 motioner väckts. Samtidigt har 13 motioner från allmänna motionstiden behandlats. Det har under utskottsbehandlingen resulterat i 10 reservationer och 5 särskilda yttranden

Reservation nr 1 handlar om vilka typer av rehabiliteringstjänster som kassorna skall ges möjlighet att köpa. Som framgår av reservationen och vad som har sagts tidigare anser reservanterna att kassorna, utöver den yrkesinriktade rehabiliteringen, också skall kunna köpa medicinsk rehabilitering, såväl offentliga som privata tjänster. I propositionen skiljs klart mellan yrkesinriktad rehabilitering och medicinsk och social rehabilitering. Den medicinska avser att återställa grundläggande funktioner och tillhör sjukvårdshuvudmännens ansvarsområde, medan primärkommunerna främst svarar för den sociala rehabiliteringen genom service, råd, upplysningar och bistånd i personliga angelägenheter.

Den yrkesinriktade rehabiliteringen handlar om att underlätta för människor med olika handikapp att få ett arbete eller behålla ett arbete. Det är alltså en klar skillnad mellan de olika inriktningarna.

Vi säger också i betänkandet – ödmjuka som vi är – att skillnaderna inte är givna för all framtid, utan att gränserna förskjuts med utvecklingen på rehabiliteringsområdet i stort. Detta kan alltså behöva ses över från tid till annan. Utskottsmajoriteten delar just nu den uppfattning som uttrycks i propositionen, att medel från arbetslivsfonden inte skall användas för att betala medicinsk eller social rehabilitering. Med anledning av detta yrkar jag avslag på reservation nr 1.

I reservation nr 2 vänder sig reservanterna mot förslaget om att socialförsäkringsnämnderna skall kopplas in redan under beredningen av ärendena.

Prot. 1989/90:101
5 april 1990

Insatser för aktiv rehabilitering och arbetslivsfondens verksamhet, m.m.

Reservanterna befarar en ökad byråkratisering och långa väntetider. Utskottsmajoriteten tycker lika illa om den typen av företeelser som reservanterna, men man anser dels att farhågorna är överdrivna, dels att den kunskap om arbetslivets villkor som finns representerad i socialförsäkringsnämnderna är så värdefull att den bör tas till vara. Hur detta slutgiltigt skall organiseras synes regeringen ha för avsikt att återkomma till längre fram. Vi i majoriteten anser att det är klokt att åtminstone i ett inledningsskede följa propositionens förslag i detta avseende.

Jag tycker att organisationen över huvud taget har beskrivits på ett överdrivet sätt under på den tidigare debatten. Man talar om en mycket stor organisation, om ämbetsverk med generaldirektörer osv. Det har inte hjälpt att Rune Backlund på ett lugnt och behärskat sätt har försökt att beskriva att det i propositionen står att det skall vara ett minimum av organisation runt detta. Med anledning av att det rör sig om medel som finns utöver vad som normalt brukar finnas i rehabiliteringsverksamhet, är det också vettigt och nödvändigt att besluten fattas i organ som ligger utanför de enskilda företagen.

Som jag tidigare sade har det inte hjälpt att man har fått denna förklaring och att det t.o.m. har visats var det står uttryckt i propositionen. Fondskräcken och uppammandet av misstro när det gäller missbruk har fått ta över även i denna diskussion. Det tycker jag är litet synd, för det är en viktig verksamhet som nu skall kunna startas. Det finns mycken entusiasm ute i arbetslivet inför vad man kan åstadkomma genom denna organisation och dessa medel.

I reservation nr 3 föreslås att riksdagen skall besluta om vilka kassor som skall få bedriva den försöksverksamhet för effektivare rehabilitering som föreslås i propositionen. Reservanternas förslag är i och för sig väl motiverade, men det kan inte vara riksdagens uppgift att besluta i detaljfrågor. Enligt propositionen bör beslutet om vilka kassor som skall ha denna försöksverksamhet fattas av riksförsäkringsverket i samråd med Försäkringskassaförbundet. Jag har hört att det finns många kassor som är intresserade och känner sig kallade. Jag yrkar avslag på reservation nr 3.

I reservation nr 4 kräver utskottets moderata ledamöter att lagen om arbetsmiljöavgift skall avskaffas och att de medel som inbetalats skall återbetalas. Detta har också varit det genomgående under diskussionen här. Moderaterna har, liksom folkpartisterna, hela tiden varit konsekvent emot både avgiften och inrättandet av arbetslivsfonden. I motsats till reservanterna anser utskottsmajoriteten att fonden och de medel som den disponerar ger en rejäl chans att bygga upp en behövlig och mycket efterlängtd rehabiliteringsverksamhet. Jag yrkar avslag på reservation 4.

I reservation nr 5 går folkpartisterna i utskottet emot den regionala organisationen av arbetslivsfonden. Detta förslag skiljer sig från det moderata förslaget på så sätt att här skulle medlen återföras till företagsanknutna fonder i stället för direkt till företagen. Kjell-Arne Welin sade vid ett antal tillfällen att pengarna skulle återbetalas till de enskilda företagen. Jag vet inte vad han åsyftar.

Det är samma andas barn bakom båda dessa reservationer. Det finns då

anledning att erinra om att även folkpartiet hela tiden har varit emot såväl inrättandet av fonden som arbetsmiljöavgifterna.

Vi tror att det är en lämplig organisation som nu byggs upp. Det bör kanske återigen påminnas om att avsikten med fonden är att stimulera till insatser som annars inte skulle komma till stånd. Det uttrycks bokstavligen att bidrag endast lämnas för sådana åtgärder som företagen inte är skyldiga att vidta enligt lag eller författning. Tilldelningen av medel måste självfallet ske genom ett organ som är fristående från de företag och förvaltningar som söker detta stöd. Jag yrkar avslag på reservation nr 5.

I propositionen föreslås att möjligheten till förtidspension av endast arbetsmarknadsskäl skall tas bort. I reservation nr 6 går utskottets vpk-ledamot emot detta förslag. Den principiella utgångspunkten bakom förslaget är att arbetslöshetsproblem skall lösas med arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Genom att rätten till förtidspension av enbart arbetsmarknadsskäl tas bort hävdas arbetslinjen. Att rätten till förtidspension av arbetsmarknadsskäl försvinner innebär inte att sådana skäl helt försvinner som skäl för rätt till förtidspension. Också i fortsättningen kommer arbetsmarknadsskäl att vägas in som en del i en samlad bedömning. Jag utgår ifrån att man vid en sådan bedömning skall ta speciell hänsyn när det gäller ålder, lokal arbetsmarknad osv. Jag yrkar avslag på reservation nr 6.

I reservation nr 7 går utskottets moderata ledamöter emot förslaget om att det skall kunna utgå lönebidrag på högst 50 % till den arbetsgivare som anställer en förtidspensionär. Förslaget skall ses som ett inslag i arbetslinjen. Det syftar till att underlätta för en förtidspensionär att komma tillbaka till sitt arbete eller få ett annat arbete. Moderaterna går emot detta förslag med hänvisning till att man förespråkar ett system med flexibla lönebidrag som skall utgå med hänsyn till den handikappades arbetsnedsättning. Frågan om flexibla lönebidrag har tidigare vid ett par tillfällen behandlats av riksdagen. Det har då bl.a. framförts farhågor om att en differentiering av bidragen efter handikappets svårighetsgrad kan medföra risker för någon sorts meritvärdering av den handikappade.

I årets budgetproposition anför arbetsmarknadsministern att ett system med flexibla lönebidrag ändå bör övervägas i samband med att AMS övergår till treåriga budgetperioder. Ett ytterligare skäl att avvakta med ett ställningstagande är de effekter som en ändring av lönebidragssystemet kan få för ett stort antal myndigheter, institutioner och ideella organisationer, som i mångt och mycket har sin verksamhet uppbyggd kring dagens lönebidragssystem. Om det skall bli några förändringar i systemet, blir det i alla fall inte under den närmaste tiden. Utskottsmajoriteten anser att förslaget är bra och att det inte behöver stå i något motsatsförhållande till en eventuell framtida systemförändring. Jag yrkar avslag på reservation nr 7.

I reservation nr 8 tas frågan om finansieringen av arbetsmarknadsåtgärder med socialförsäkringsmedel upp. Reservanterna noterar det som tillfredsställande att det i proposition 62 tas ett första steg mot att bekosta yrkesinriktade rehabiliteringsåtgärder med medel från sjukförsäkringen. Man anser dock att det är fråga om insatser av alltför blygsam omfattning, och att det är viktigt att snabbt komma vidare. Detta är en av de frågor som arbetsmiljökommissionen ser över. Den ingår också i den översyn som pågår i regerings-

*Insatser för aktiv re-
habilitering och ar-
betslivsfondens
verksamhet, m.m.*

kansliet. Eftersom det här redan är föremål för uppmärksamhet, finns det inte någon anledning till något särskilt uttalande från riksdagen. Jag yrkar avslag på reservation nr 8.

I reservation nr 9 tar utskottets folkpartistiska ledamöter upp frågan om det lokala ansvaret för rehabilitering – en fråga som också har färgat den tidigare diskussionen i dag. Man tycker att ansvaret för rehabilitering skall läggas på den lokala nivån och besluten ske så nära de enskilda företagen som möjligt. Kjell-Arne Welin har ju varit inne på att besluten helt enkelt skall fattas i företagen. Detta är då en uppföljning av de tankegångar som återfinns i reservation 5. Jag yrkar avslag på reservation 9.

Centerns enda reservation är reservation 10. Det ligger en stor motion bakom reservationen. Motionen har som rubrik Förnyelse av socialförsäkringen. Rune Backlund och Karin Israelsson har skrivit motionen. De pekar på en hel del problem med den nuvarande ordningen inom försäkringssystemet. Vissa av dessa problem bör väl kunna lösas om propositionens förslag genomförs, liksom det förslag som rehabiliteringskommittén lämnar senare och som kommer i form av en proposition. Vidare kommer ju regeringens aviserade förslag om en arbetsgivarperiod.

Vi har ju skrivit att utskottsmajoriteten i allt väsentligt ansluter sig till vad som har framhållits i motionen. Men eftersom det rör sig om frågor som är under beredning på olika sätt och i olika organ finns det ingen anledning för riksdagen att vidta några åtgärder just nu. Vi bör därför avvakta det beredningsarbete som pågår.

Med det sagda, herr talman, yrkar jag avslag på reservation 10 och bifall till utskottets hemställan.

(forts. 13 §)

12 § Beslut om uppskjuten votering av kvällsärenden

På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang i början av morgondagens arbetsplenum.

13 § Insatser för aktiv rehabilitering och arbetslivsfondens verksamhet, m.m.

(forts. socialförsäkringsutskottets betänkande Sfu12)

Anf. 71 KJELL-ARNE WELIN (fp) replik:

Herr talman! Det finns egentligen ingenting, Nils-Olof Gustafsson, som jag tycker är så enerverande som när man i min mun lägger uttalanden som jag inte har gjort.

När det gäller Ulf Westerberg har jag sagt hur jag uppfattade honom i går vid konferensen ute i Älvsjö. Jag har sagt vilka konsekvenser jag drog av hans uttalanden. Inte på något sätt har jag uttalat mig om Ulf Westerberg

som person eller om vilken karaktär han har. Så det är alldeles fel, Nils-Olof Gustafsson, att jag skulle ha framställt honom som en raljerande typ. Jag har alltså inte gjort det. Nu är det så, Nils-Olof Gustafsson, att jag var i den lokal där Ulf Westerberg talade. Jag vet vad han sade. Jag tror inte att Nils-Olof Gustafsson var i den lokalen, men Ulf Westerberg finns ju här så det är lämpligt att fråga honom om vad han sade. Jag vill också säga till Nils-Olof Gustafsson att jag kan ställa mig bakom hela den första delen av hans anförande som handlade om de insatser som samhället bör göra när det gäller arbetsmiljö, rehabilitering och liknande, ända tills han berörde arbetslivsfonden.

Nils-Olof Gustafsson sade att man skall ha ett minimum av organisation, personal och liknande på den centrala myndigheten och på de regionala myndigheterna. Det är bra i och för sig, men vill man ha ett minimum av organisation tror jag att det i detta fall innebär ingen organisation alls. Man kan ju låta pengarna gå tillbaka till lokal nivå för användning konkret och direkt för arbetsmiljöåtgärder och rehabiliterande åtgärder, såsom det beskrivs i betänkandet. Detta vill vi i folkpartiet, och vi vill alltså inte att dessa pengar skall gå tillbaka som någon gåva till exempelvis företag som Nils-Olof Gustafsson litet grand insinuerade. Vi vill att pengarna skall användas för arbetsmiljöåtgärder i de företag som har betalat in pengarna och att pengarna skall finnas som fonder så nära företagen som möjligt. Vi tror att man skulle kunna göra mycket stora vinster. Ulf Westerberg sade också i går att man skulle använda 2–2,5 miljarder kronor om året för att betala sådana här åtgärder. Detta skulle i stort sett innebära att hela avkastningen – det sade inte Ulf Westerberg, men det säger jag – av kapitalet skulle användas för administration. Det skulle i så fall handla om ungefär 1,5 miljarder kronor om året. Det kallar inte jag en betydelselös administration. Jag tycker att den är mycket stor.

Anf. 72 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Herr talman! Vi har ju i vår reservation 3 föreslagit ett tillkännagivande. Regeringen skulle kunna ge en indikation på ett bra projekt. Enligt vår åsikt rör det sig om ett sådant, vi har studerat saken närmare. Vi skulle alltså gärna vilja att det lämnades ett direktiv från riksdagen, inte ett beslut, eftersom beslut skall fattas i styrelserna.

Anf. 73 RUNE BACKLUND (c) replik:

Herr talman! När det gäller vår reservation 10 påpekade Nils-Olof Gustafsson att majoriteten i allt väsentligt var beredd att ställa sig bakom förslagen i vår motion om en plan för en förnyelse av socialförsäkringen. Han hänvisade till propositionen och till kommande förslag från regeringen under årets lopp.

I och för sig är vi glada över att man ställer upp bakom de principer som vi har föreslagit. Det här är emellertid bara en del av vårt arbete under våren. Vi har ju arbetsskadeförsäkringen och annat kvar, som skall debatteras senare i vår. Vi är oroliga för att det inte blir någon form av samordning mellan åtgärderna; så att våra tankar beträffande socialförsäkringen inte får någon aktiv roll över hela linjen och så att det inte blir planmässighet. Risker

finns att det på de olika områdena bara blir dellösningar. Hade man bifallit vår motion hade det getts regeringen till känna vikten av planmässighet vid planeringen av hur försäkringarna skall stöpas om i början av 90-talet samt vad detta skulle innebära för försäkringskassorna. Nu får vi flera tillfällen att debattera enskildheter i vår motion. Vi återkommer ju till bl.a. arbetsskade-försäkringen och revisorernas kritik av densamma.

Anf. 74 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten mycket. Vi har våra ståndpunkter och lär inte kunna övertyga varandra. Vi bör kanske också ge arbetsmarknadsministern möjlighet att säga någonting. Jag vill bara notera att Nils-Olof Gustafsson inte har gett några övertygande argument när det gäller vitsen med de nya byråkatierna. Jag får väl avvakta och se om arbetsmarknadsministern har några argument, men jag tror inte det. Vi har olika uppfattningar. Hela tiden väljer man tyvärr de lösningar som kräver den längsta tiden och som ytterligare fördröjer ärendenas behandling, t.ex. att socialförsäkringsnämnderna skall kopplas in på beredningsstadiet. Sådant gör att det hela blir fördröjt, naturligtvis allra mest på grund av de stora byråkatierna.

Jag kan inte låta bli att undra hur man kan få mera medel till angelägna arbetsmiljöprojekt genom att betala ökade avgifter, som sedan läggs i en fond. Pengarna finns ju ändå där, och vi har de facto en arbetsmiljölagstiftning som skall fungera. Vi kan genom att ändra själva försäkringen få nya medel som direkt skulle kunna användas av människor som ägnar sig åt verksamheten.

Anf. 75 NILS-OLOF GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! För att ta det sista först: Nej, Gullan Lindblad, i sluttampen brukar vi konstatera att gränsen går någonstans där vi inte kan komma överens när det gäller socialförsäkring över huvud taget.

Jag tycker att ni med en viss onödigt envishet hävdar att det skulle bli fråga om en våldsam administration och stor byråkati. Av propositionen, och även av betänkandet, tycker jag att det mycket klart framgår att detta inte är meningen, utan att man skall använda den administration som finns. Men eftersom det rör sig om pengar som så att säga ligger utanför, måste det finnas en beslutsorganisation som befinner sig utanför de enskilda företagen.

Vad det gäller är ju att ni är emot hela den här företeelsen, både avgifterna och fonderna. På det bygger ni en argumentationskedja och talar om generaldirektörer och en våldsam byråkati. Man får en känsla av att ni på något sätt tycker att den nuvarande verksamheten är bra. Men så är det ju inte. Vi är i dag mycket dåliga på rehabiliteringsverksamhet. Givetvis skall man stimulera den traditionella, lagstadgade rehabiliteringsverksamheten, men den räcker ju inte. Vi får nu en rejäl chans. Med pengar och med entusiasm skall vi åstadkomma en mycket bättre rehabiliteringsverksamhet. Var med på det i stället för att vara så förskräckligt negativa!

Jag har absolut för mig att Kjell-Arne Welin påstod att Ulf Westerberg hade raljerat och sagt att det inte var så noga med det som förekom i riksdagen. Vi får i morgon i snabbprotokollet se vad Kjell-Arne Welin sade. Jag

kunde inte känna igen Ulf Westerberg på beskrivningen att han skulle raljera om riksdagens beslut. Jag kan för mitt liv inte förstå vad detta hade i den här debatten att göra.

Det är riktigt, Rune Backlund, att vi håller med om det mesta som ni för fram i er stora motion. Någon gång måste allt det som är på gång samordnas. Vi anser att det bör ske i den översyn som regeringen håller på med.

Anf. 76 KJELL-ARNE WELIN (fp) replik:

Herr talman! Det som Nils-Olof Gustafsson nu hävdade att jag hade sagt, det sade jag också. Däremot sade jag inte det som Nils-Olof Gustafsson i sitt första anförande påstod att jag skulle ha sagt. Därmed hoppas jag att den diskussionen är avslutad. Skälet till att jag tog upp detta i den här diskussionen trodde jag framstod som självklart. Ulf Westerberg har hållit ett anförande om arbetslivsfonden, och jag tyckte att det var lämpligt att jag i den här debatten refererade vad han har sagt.

Nils-Olof Gustafsson sade att vi var emot arbetsmiljöavgiften och arbetslivsfonden, och det är ju riktigt. Vi i folkpartiet anser att företagen skulle stimuleras till åtgärder om vi använde ekonomiska styrmedel. Dessa styrmedel borde användas på ett sätt som är det rakt motsatta till det sätt som vi nu använder arbetsmiljöavgiften på. Man skulle se till att de företag som skötte sin arbetsmiljö, som låg långt framme och arbetade med den här typen av frågor skulle stimuleras exempelvis genom en liten sänkning av arbetsgivaravgiften, medan de som inte skötte sin arbetsmiljö inte skulle komma i åtnjutande av dessa stimulanser. Regeringen har nu valt en annan väg. De som sköter sin arbetsmiljö, som tar initiativ och som åstadkommer bra arbetsplatser i dessa avseenden, skall nu få betala för dem som inte velat göra någonting. Det anser vi i folkpartiet vara fel.

Jag är, Nils-Olof Gustafsson, övertygad om att man skulle kunna använda näst intill alla dessa pengar till åtgärder som låg företagen så nära som möjligt. Det skulle kunna ske genom de lokala myndigheterna – arbetsförmedling, AMI, AMU-centrum och försäkringskassor. Arbetsmarknadens parter skulle vara företrädna, och på det sättet skulle skyddskommittéerna få en aktiv roll. Nästan hela avkastningen av kapitalet borde användas för direkta arbetsmiljöbefrämjande åtgärder och rehabiliteringsåtgärder. Nu blir det avbränningar på vägen. Det anser vi i folkpartiet är onödigt.

Anf. 77 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN:

Herr talman! Förnyelsen av arbetslivet och den fortsatta kampen mot de dåliga arbetsmiljöerna kommer under 90-talet att vara en av de allra viktigaste uppgifterna på alla områden i samhället. Jag är övertygad om det också efter den här debatten. Det handlar både om att vända utvecklingen i arbets-skade- och sjukskrivningsfrekvensen och om att, trots att det i dag inte talats så mycket om det, förnya och utveckla förhållandena i arbetslivet. Det har betydelse inte bara för att minska de risker för ohälsa som de enskilda löntagarna utsätts för utan också för att skapa den förnyelse och förbättring av produktiviteten inom arbetslivet som behövs för att vi skall kunna behålla vår ekonomiska och sociala välfärd. Detta har många arbetsgivare redan upptäckt, och andra kommer att tvingas att upptäcka att de enskilda lönta-

garnas resurser och skaparkraft måste tas till vara på ett bättre sätt än tidigare, inte minst för att man skall kunna behålla och rekrytera arbetskraft i utsatta delar av vårt näringsliv.

Jag tror inte att jag behöver orda mer om bakgrunden till arbetslivsfonden – det har i debatten i dag sagts många kloka ord om den. Inte heller behöver jag orda så mycket om den utveckling som vi har haft när det gäller långtidssjukskrivna och förtidspensionerade i vårt samhälle. Frågan har ställts: Är vi verkligen sjukast i världen? Det kanske är så, att vi erkänner sambanden mellan människors ohälsa och förhållandena på arbetsplatserna på ett annat sätt än vad man gör i många andra länder. Inte minst märks detta på kvinnornas sätt att hantera sin ohälsa. När min mor växte upp, skulle kvinnor i femtioårsåldern ha ont i ryggen och axlarna. I dag erkänner man att detta beror på deras arbete och deras arbetsställningar. Kvinnorna anmäler också i dag dessa skador och sjukdomar i en helt annan utsträckning än tidigare.

I kampen för att förnya arbetslivet kommer arbetslivsfonden att spela en väldigt viktig och stor roll. Därför är det viktigt, som Rune Backlund här betonat flera gånger, att arbetslivsfonden ger stöd till arbetsmiljöförbättrande åtgärder som arbetsgivarna inte är skyldiga att vidta enligt andra lagar och regler för arbetsmarknaden. Det betonas starkt i propositionen. Som en huvudprincip skall gälla att kostnader för nödvändiga åtgärder för att arbetsmiljön skall vara tillfredsställande bärs av arbetsgivaren i fråga. Det är arbetsgivaren som har ansvaret för att arbetsmiljön är draglig och inte utsätter de anställda för risker.

I debatten har också nämnts de andra uppgifter som fonden skall ha, t.ex. i fråga om referensarbetsplatser. Inte minst arbetsorganisationen tycker jag att det är viktigt att betona. Det sägs i propositionen att inom ramen för arbetsorganisatoriska förändringar bör särskilt vidtas åtgärder som avser styrningen av arbetet och som medför ett förbättrat individuellt inflytande för den enskilde arbetstagen över arbetssituationen.

Arbetslivsfonden skall också stödja försöksverksamheten med rehabilitering, vilket också har nämnts här i debatten. Fonden skall vidare stödja uppbyggnaden och utvecklandet av nya rehabiliteringsmetoder.

Jag vill upprepa vad både Rune Backlund och Nils-Olof Gustafsson sagt om att organisationen skall vara begränsad. Det skall vara en central styrelse och regionala, länsvisa styrelser. Det sägs också tydligt att man i möjligaste mån skall använda befintliga resurser hos myndigheter och organisationer. Vi skall inte bygga upp en ny byråkratisk jätteorganisation. Vi skall bygga upp en smidig och snabb organisation. Meningen är också att arbetet skall komma i gång så snabbt som möjligt efter det riksdagsbeslut som förhoppningsvis kommer att fattas tidigt i morgon. Därför har regeringen redan tillsatt en organisationskommitté, som skall förbereda arbetet, så att vi så snabbt som möjligt efter riksdagsbeslutet kan utfärda en instruktion och så att fonden skall kunna börja arbeta redan i sommar. Det är verkligen inte så att regeringen raljerar med riksdagen. Jag har stor respekt för riksdagen, och jag vet att Ulf Westerberg också har det.

Nu handlar det om att vi – för förnyelsen av arbetslivet och för att vi snabbt

skall kunna använda resurserna – inrättar organisationen för att den på ett så smidigt och snabbt sätt som möjligt skall kunna börja jobba.

Debatten i dag har tyvärr präglats alltför mycket av ord såsom "fonder, kollektiv, byråkrati" och även av en massa teknikaliteter kring arbetsmiljöarbetet. De ord som egentligen är viktiga, vilket också Rune Backlund och Nils-Olof Gustafsson har insett, är "nytänkande, nya organisationer, samverkan" samt en skyndsam förnyelse av arbetslivet. Det är de ord som man bör använda.

Nog finns det i dag en växande insikt bland allt fler människor, men tydligen inte hos alla, att arbetsmiljö och arbetsorganisation hör ihop, att arbetsmiljö, människors trivsel och möjligheten att rehabilitera människor så att de kan snabbare återgå till arbetslivet än i dag också hör samman. I detta sammanhang kommer arbetslivsfonden att spela *en* viktig roll. Men det finns också många andra viktiga aktörer som, vid sidan av arbetslivsfonden, kommer att ha ett väldigt stort ansvar för att vi skall klara uppgiften att vrida utvecklingen mot en förnyelse av arbetslivet åt rätt håll.

Många arbetsgivare har redan upptäckt detta förhållande och har redan i dag gjort väldigt mycket på detta område. Fackliga organisationer som länge har slagits för dessa frågor har också flyttat fram sina positioner ute i de enskilda företagen.

Men det som nu behövs är det som arbetslivsfonden skall vara en viktig drivfjäder i: att se till helheten i arbetsorganisationen, arbetsmiljön och rehabiliteringen. Många av debattörerna tidigare har uttalat detta mycket tydligt.

Förväntningarna är mycket stora. Då kan man inte säga att man tar från vissa arbetsgivare och att de sedan skall med matematisk exakthet ha tillbaka lika mycket. Då har man fastnat i teknikaliteter, och då ser man inte behovet av en ordentlig förnyelse av många av villkoren på arbetsmarknaden och enskilda arbetsplatser. De som ställt sig bakom tankarna kring arbetslivsfonden har insett detta.

Jag hoppas att alla goda krafter som i dag finns ute i företagen, i de fackliga organisationerna, på myndigheterna och hos arbetsgivarna kommer att utnyttja den möjlighet som arbetslivsfonden kommer att ge.

Anf. 78 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Jag är besviken. Jag hade väntat mig att få övertygande argument för uppbyggnaden av de nya byråkratierna. Jag envisas nämligen med att kalla dem så till dess jag har sett vad som blir resultatet.

Det skall ju inrättas en central myndighet här i Stockholm – förmodligen med en socialdemokratisk generaldirektör, och jag förmodar att det också kommer att finnas platser för rörelsens barn på det regionala planet, som jag sade tidigare. Ur detta väntar jag mig intet gott, det måste jag säga!

Det är betydligt viktigare att se praktiskt på dessa frågor och, som Kjell-Arne Welin sade, att arbeta med dessa frågor på arbetsplatserna med de människor som redan är inblandade i denna verksamhet.

Jag noterar naturligtvis att centern har fallit i god jord så att säga, centern och socialdemokraterna har ju fallit i varandras armar. Det är att beklaga, men jag uppfattar detta som ett olycksfall i arbetet.

Anf. 79 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag erinrar om att repliken gäller arbetsmarknadsministerns anförande.

Anf. 80 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Jag diskuterar det yttrande där centern får mycket beröm av arbetsmarknadsministern.

Jag noterar också med förskräckelse att det skall tillsättas nya organisationskommittéer – de är kanske till och med redan tillsatta. Detta präglas alltså av nya fonder, ny byråkrati och nya organisationer.

Jag vill till sist fråga: Vilka råd ger arbetsmarknadsministern till de arbetsgivare som uppenbarligen är allra sämst när det gäller arbetsmiljö, eftersom de har flest sjukskrivna? Jag tänker t.ex. på Stockholms läns landsting, där en tredjedel av personalen är borta. Jag tänker också på Malmö kommun som är en arbetsgivare som har mycket stora problem. Vilket råd skall dessa arbetsgivare få?

Anf. 81 KJELL-ARNE WELIN (fp) replik:

Herr talman! Först och främst gläder det mig att arbetsmarknadsministern säger att regeringen och dess företrädare känner väldigt stor respekt för riksdagen och dess arbete. Därmed kan vi lämna den frågan.

Det är synd att arbetsmarknadsministern på något sätt framhåller att de som tror på nytänkande och förnyelse m.m. enbart är de som är förespråkare för arbetslivsfonden. Det tror ni naturligtvis på, och jag respekterar detta. Men folkpartiet säger inte nej till åtgärder – vi vill bara gå en annan väg. Vi tror alltså inte att detta är den bästa vägen. Vi är väl medvetna om den situation som Mona Sahlin har beskrivit, och vi är överens om att det krävs kraftfulla åtgärder, en förnyelse inom företagen och en förnyelse i sättet att angripa problemen.

Vi vill verkligen arbeta för sådana saker, och i vår partimotion har vi också anvisat metoder för detta.

Jag tycker inte att Mona Sahlin eller någon annan som står bakom propositionen har gett argument som visar att folkpartiet har fel i den här frågan. Ni hävdar bara att det är vägen via arbetslivsfonden som vi skall gå. Argumenten för detta har i alla fall jag misslyckats med att uppfatta.

Jag tror fortfarande att vi skulle nå snabbare och bättre resultat om vi gick en annan väg än genom att inrätta en ny myndighet. Vi skulle i stället ge ekonomisk stimulans till företagen genom differentierade arbetsgivaravgifter och genom att låta skyddskommittéer och andra lokala organ arbeta aktivt med problemen.

Ni väljer en annan väg – men det är fel att hävda att ni är de enda som står för nytänkande och förnyelse i dessa frågor. Ni gör säkert det, men det gör vi också.

Anf. 82 INGEGERD ANDERLUND (s):

Herr talman! Vi har från de skånska socialdemokratiska riksdagsledamöternas sida genom motionen Sf24 begärt att riksdagen skall uttala sig för att arbetslivsfondens centrala styrelse och förvaltning lokaliseras till Skåne.

Vi har motiverat denna uppfattning med att statlig verksamhet i mycket begränsad omfattning placerats i södra Sverige och i det skånska landskapet.

Såväl arbetsmarknads- som socialförsäkringsutskotten har dock valt att avstyrka motionen.

Avstyrkandena grundar sig på tidigare gjorda uttalanden här i riksdagen om att det vid decentralisering av ny statlig verksamhet eller vid utökning av sådan verksamhet skall ske en ingående prövning gällande annan lokalisering än till Stockholmsområdet.

Prioriteringen av annan lokalisering gäller i första hand skogslänen, medan sydöstra Sverige och Sjuhäradsbygden skall komma i fråga i andra hand.

Riksdagen har som en följd av detta understrukit att regeringen i sitt fortlöpande beredningsarbete uppmärksamt skall pröva förutsättningarna för en decentralisering av statliga verksamheter.

Jag vill också ta tillfället i akt att uttrycka min tillfredsställelse över att regeringen intar en hög beredskap för att så snart som möjligt efter ett positivt beslut här i riksdagen få i gång arbetslivsfondens viktiga verksamhet. Det känns dock inte bra när vi som motionärer under hand nås av besked om att arbetslivsfondens centrala förvaltning redan installerats i lokaler i Nacka. Vid annonseringen efter länschefer till de regionala förvaltningarna har det också mycket riktigt angetts såväl en adress i Nacka som ett telefonnummer dit.

Jag ifrågasätter riktigheten i detta förfarande. Det är väl här i dag som vi i denna kammare skall fatta beslut om arbetslivsfonden, dess verksamhet och förvaltning.

Herr talman! Jag kommer i detta inlägg inte att lägga fram något yrkande med anledning av vår motion, men jag vill ändå uttrycka en viss besvikelse över att det vid utskottsbehandlingen inte starkare har betonats att ny statlig verksamhet verkligen skall få sin lokalisering utanför det överhettade Stockholmsområdet.

Därtill vill jag också framhålla betydelsen av att regeringen verkligen gör den ingående prövning av lokaliseringsfrågan som riksdagen vid olika tillfällen uttryckligen begärt.

Avslutningsvis skulle det vara intressant att höra utskottsrepresentantens uppfattning i den fråga som jag nu har tagit upp.

Anf. 83 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag noterar att arbetsmarknadsministern, sedan hon har framfört sina floskler till oss i kammaren, har gått härifrån. Hon anser kanske att det är bättre att fly än illa fäkta. Jag noterar att två ledamöter som i riksdagens kammare har ställt konkreta frågor inte har fått några svar på dem. När arbetsmarknadsministern säger sig ha studerat dessa frågor så noga borde hon t.ex. ha uppmärksammat att de arbetsplatser som har de absolut största problemen är de offentliga arbetsgivarnas arbetsplatser – stat, kommun och landsting.

Jag upprepar mina frågor: Vilka råd vill arbetsmarknadsministern ge till Stockholms läns landsting och Malmöhus län, där sjukskrivningarna är så många att man måste ersätta en tredjedel av den ordinarie arbetsstyrkan? Detta är offentliga arbetsgivare. Frågorna hänger i luften.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 6 april.)

14 § Ajournering för middagsuppehåll

Kammaren beslöt kl. 17.51 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

15 § Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av tredje vice talmannen.

16 § Administration av socialförsäkring

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande
1989/90:SfU13 Administration av socialförsäkring (prop. 1989/90:100 delvis).

Anf. 84 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Vi har nu debatterat socialförsäkringar i ett stort antal timmar. Att vi har hållit på så länge visar att detta är ett mycket viktigt område som röner stort intresse. I detta betänkande, som kanske är av mindre omfattning, behandlar vi anslagen till administrationen inom riksförsäkringsverket och försäkringskassorna och motioner i anledning av detta.

Det råder stor enighet i utskottet om behovet av ett väl förgrenat lokal-kontorsnät. Hur det närmare skall utformas anser vi bör anförtros de olika försäkringskassestyrelserna på grundval av tilldelade medel.

Det pågår sedan länge ett arbete med decentralisering från riksförsäkringsverket till kassorna och decentralisering inom försäkringskassorna från central till lokal nivå. Från moderat håll anser vi emellertid att riksförsäkringsverkets nuvarande roll bör bli föremål för ytterligare översyn. Vi håller för troligt att verket kan bantas rätt kraftigt, även om det har skett en väsentlig nedbantning på senare år. Vi anser att verkets främsta uppgift bör vara tillsyn av försäkringskassornas verksamhet och utvärdering av verksamheten. Genom vår reservation, den moderata reservationen nr 1, tillmötesgår vi motionskrav från bl.a. Görel Bohlin, Gustav Persson och Anita Modin. Jag ber att få yrka bifall till reservation 1.

I reservation 7 föreslår vi en minskad medelstilldelning med hänvisning till att vi har föreslagit en förlängd samordning i arbetsskadeförsäkringen och en s.k. arbetsgivarperiod inom sjukförsäkringen – ett förslag som vi tidigare har debatterat här i dag och som nu aviseras även från regeringens sida.

Vi anser att handikapporganisationerna utför ett viktigt arbete för de handikappade i samhällsorganens tjänst. Men de små organisationerna har det

svårt att få sådana ekonomiska resurser att de kan arbeta på en rimlig nivå. Vi anser därför att 7 miljoner av försäkringskassornas anslag bör kunna överföras för bidrag till dessa organisationer.

Herr talman! Därmed ber jag att få yrka bifall också till reservation 7 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 85 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Den socialdemokratiska regeringen har år efter år varit medveten om de uppenbara problem som finns i våra socialförsäkringssystem. Trots att folkpartiet med envishet har pekat på det orimliga i de förhållanden som råder har regeringen inte förmått lyfta blicken och se några lösningar.

Snart sagt ingen i vårt land är längre omedveten om problemen i sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen. Det har vi egentligen diskuterat hela eftermiddagen. Och problemen handlar inte bara om pengar och nya krav på ökade resurser till administrationen, utan i lika hög grad om de människor som drabbas.

Vi vet att väntetiderna för utredningar av bl.a. arbetsskador nu är uppe i ett år och mera. Vad innebär detta? Jo, det innebär att många människor inte får sin rehabilitering och därför inte snabbt kan återvända till sitt gamla arbete eller till ett nytt arbete. Situationen har varit densamma år efter år. Nu kan vi inte längre hävda att lösningen är mer pengar till administration. Det löser inte problemen.

Folkpartiet föreslår i ett annat sammanhang att en arbetsgivarperiod om två veckor skall införas i sjukförsäkringen. Det känner ni till sedan den tidigare debatten i dag. Därmed frigörs betydande resurser på försäkringskassorna, som kan användas till arbete med arbetsskadehandläggning, livränteutredningar och rehabiliteringsfrågor.

Jag har, som jag sade tidigare, noterat med intresse att regeringen nu ämnar komma med ett liknande förslag. Att i det läget skjuta till ytterligare tjänster till försäkringskassorna löser, som vi ser det, inte problemen. Riksdagen har under en följd av år satsat på personal vid försäkringskassorna. Vi vet att det inte har varit någon lösning. I ett läge när det finns en kompakt majoritet i Sveriges riksdag för att handläggning av den större delen av sjukskrivningarna skall ske ute i företagen tycker vi inte att det är rimligt att tillföra ytterligare tjänster till försäkringskassorna. Vi kan inte acceptera det.

Låt mig säga att det här handlar om ytterligare medel till administrationen, inte en minskning av resurserna till försäkringskassorna, vilket majoriteten vill göra gällande i betänkandet.

Herr talman! I en motion från Barbro Sandberg och Kenth Skårvik, båda aktiva inom socialförsäkringsnämnder, framförs det synpunkter på jävsfrågorna i socialförsäkringsnämnderna. Från folkpartiets sida ser vi det som ytterst angeläget att människors integritet värnas i alla sammanhang. Att göra det möjligt för exempelvis direktören i försäkringskassan att flytta ärenden där jävsfrågor är aktuella borde vara en självklarhet. Men tyvärr är majoriteten inte intresserad.

Herr talman! Majoriteten säger i betänkandet att socialförsäkringsnämnd är beslutsför med endast fyra ledamöter och att jävsproblem i allmänhet kan lösas genom att den jävige inte deltar i beslutet. Om flera nämnder finns

inom samma geografiska område, kan nämnden besluta att flytta ärendet. Samtidigt säger majoriteten att man har erfarit att riksförsäkringsverket förbereder en ändring av föreskrifterna, så att försäkringskassan skall kunna flytta ärenden. Min fråga till Christina Pettersson blir då: Anser majoriteten att detta är ett problem som skall åtgärdas, eller anser ni att det inte är något problem? Från folkpartiets sida tycker vi att frågan är mycket viktig för den enskilde och bör åtgärdas snarast.

I en reservation tar folkpartiet upp skillnaden mellan ålderspensionärer och förtidspensionärers möjligheter att styrka sin pensionering. För förtidspensionärer bör man enkelt kunna lösa detta problem genom att en talong kan avskiljas från nedre delen av pensionsbeslutet. Vi finner denna lösning enkel, rationell och obyråkratisk. Varför instämmer ni inte med motionären och oss i att man kan ge denna service även till förtidspensionärer?

Herr talman! I ett särskilt yttrande hänvisar folkpartiet till att vi i annan ordning föreslagit 25 milj. kr. till handikapporganisationerna. Vi instämmer med dem som undertecknat reservation 7, att ett betydande tillskott är nödvändigt för dem. Skillnaden i våra åsikter är den att vi vill skjuta till nya friska pengar.

Likaså delar vi uppfattningen om vikten av ett vitt förgrenat försäkringskassenät i landet. Med friare budgethantering, som folkpartiet förespråkar i många sammanhang, bör förutsättningar finnas att inom nuvarande administrativa ramar bibehålla lokalkontorsnätet.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till samtliga folkpartiets reservationer i socialförsäkringsutskottets betänkande 13.

Anf. 86 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Det här betänkandet behandlar den centrala, regionala och lokala administrationen av sjukförsäkringarna. Vi har från centerns sida ett antal reservationer som tar upp delar av de olika verksamheterna. Jag skall börja med en del synpunkter som vi har framfört i reservation 2 om riksförsäkringsverket.

Riksförsäkringsverket är en myndighet med omfattande verksamhet uppdelad i en ADB-enhet och en central verksamhetsmyndighet. Vi har i vår motion framfört tanken att man i samband med översynen av riksförsäkringsverkets arbetsuppgifter och organisation också skulle se över möjligheterna att regionalisera delar av riksförsäkringsverket, så att man flyttar ut delar av verksamheten i enskilda enheter eller flyttar verkets arbetsuppgifter ut till de olika kassornas områden. Vi tror att det skulle vara till gagn för verksamheten. Stockholmsområdet är ett överhettat område. Om vi hade möjlighet att inom ramen för verksamheten lyfta ut en del av arbetsuppgifterna skulle det lätta på trycket i Stockholmsregionen. Det skulle vara till gagn för de orter som då skulle få ett tillskott av verksamheten. Det skulle också vara bra för själva arbetet inom riksförsäkringsverket.

Reservation 9 berör den andra delen av administrationen, den lokala verksamheten. Trots att vi här i riksdagen under flera år har skrivit mycket tydligt om hur vi ser på lokalkontorsnätet fortsätter nedläggningen av lokala kontor på olika håll i landet. Vi har noterat att man naturligtvis när man fattar beslut gömmer sig bakom det faktum att det inte finns pengar till loka-

ler och personal. Vi har därför från centerens sida i en motion som vi väckt under årets riksmöte föreslagit att det belopp som skall specialdestineras till lokalkontorsnätet skall ökas med ytterligare 15 milj. kr., för att på det sättet garantera verksamhet vid flera av de kontor som i dag hotas av nedläggning.

Anledningen till att vi är mycket angelägna att behålla lokalkontorsnätet är, förutom att vi då får närhet mellan dem som skall utnyttja socialförsäkringen och dem som skall arbeta inom socialförsäkringen, att i den omvälvning av försäkringar som skall ske under 90-talet, med större inslag av rehabilitering och mindre av administration, kommer personkontakterna och närhet bli betydligt viktigare än vad de kanske har varit t.o.m. i dag. Vi tycker att det är mycket olyckligt att man nu fortsätter en avveckling av lokalkontor på olika håll i landet. Vi hoppas att denna utveckling genom de pengar som vi vill anslå skulle kunna bromsas, utöver de uttalanden riksdagen redan har gjort i denna fråga.

Med detta, herr talman, kommer jag över på möjligheten att överklaga beslut som har fattats i kassornas styrelser, vilket tas upp i reservation 3. Försäkringskassorna är en något speciell organisation i den svenska administrativa världen genom att de dels är självständiga så till vida att de är uppbyggda kring en egen verksamhet med vissa historiska traditioner, dels är skyldiga att administrera och fullfölja en rad beslut som fattas av regering och riksdag. De har beskrivits i olika sammanhang, bl.a. i olika utredningar, som offentligrättsliga personer. Det leder till att kassorna dels är skyldiga att följa direktiv som riksdag och regering utfärdar, dels självständiga att fatta beslut som de anser sig vilja fatta i de lokala styrelserna.

Vi har tagit upp ett exempel i en motion om det intressanta som uppstår när man t.ex. i en styrelse bestämmer sig för att avveckla ett lokalkontor. Då kan vi från riksdagens sida med kraft hävda att detta är i strid med uttalanden som riksdagen har gjort. Kassan kan göra en annan tolkning och välja att lägga ner lokalkontoret, oavsett vad riksdagen har sagt. Det finns ingen möjlighet att överklaga ett sådant beslut.

Den principiellt intressanta frågan, som vi ser det, är hur man skall hantera situationen. Statsmakten som egentligen är ansvarig för pengarna och riktlinjerna tolkar riktlinjerna på ett sätt och kassornas styrelser på ett annat sätt. I vår motion har vi påpekat att det inte finns någon formell möjlighet i dag att få beslutet överprövat, utan kassornas styrelser är suveräna. Vi har sagt att det vore rimligt att man ändå försökte se om vi inte skall ha någon form av instansordning även när det gäller den här typen av förvaltningsbeslut, dvs. att man skulle kunna överklaga beslutet lämpligtvis till riksförsäkringsverket, som är tillsynsmyndigheten, och på det viset få någon överprövning när det uppstår sådana här situationer.

Med detta yrkar jag bifall till reservation 3.

I reservation 5 tar vi upp frågan om ersättning till ledamöterna i socialförsäkringsnämnderna. Situationen är den att löntagare får tackning för sitt inkomstbortfall i form av arvode, medan egenföretagare får en fast summa. Det har visat sig att egenföretagarna är något underkompenserade, dvs. att den ersättning som de får som fast ersättning inte täcker det verkliga inkomstbortfallet. Vi tycker att det är oerhört viktigt att vi kan ha alla grupper representerade i socialförsäkringsnämnderna. Därför har vi i reservation 5

begärt att man skall lösa denna fråga så att alla får ersättning för det verkliga inkomstbortfallet, även egenföretagare.

Jag vill passa på, herr talman, att något beröra en fråga som vi i och för sig inte har någon reservation om men som är mycket viktig och som kommer att debatteras en hel del de närmaste åren. Det gäller utvecklingen inom FAS 90-systemet. Tanken är att man inom FAS 90 skall bygga upp lokala sjukförsäkringsregister. Vi har i en motion som har behandlats av utskottet påpekat att det är en mycket känslig verksamhet som man ger sig in på, eftersom man kommer att datorlagra uppgifter som är synnerligen känsliga för den enskilde, frågor om sjukfrånvaro, rehabiliteringsåtgärder och liknande. När vi behandlade denna fråga i utskottet hänvisade vi till att frågan skulle kunna lösas framöver genom att datainspektionen får pröva frågan senare. Detta kommer man att ta hänsyn till i samband med utformningen av registren.

Efter det att vi har behandlat frågan har vi förstått att den är mycket mer känslig än så. Datainspektionen är mycket kritisk till planerna på att inrätta lokala sjukförsäkringsregister och överväger att kräva en speciell lagstiftning för den här typen av socialförsäkringsärenden. Vi vill från centerns sida understryka vikten av att man, om man skulle genomföra förslaget om lokala sjukförsäkringsregister, verkligen tar sig tid att gå igenom integritets- och sekretessfrågorna, eftersom de kan vara av mycket stor betydelse för den enskildes möjligheter på arbetsmarknaden. De här uppgifterna är naturligtvis intressanta även för andra grupper som av olika anledningar har intresse av att följa den enskildes sjukdomsbild, sjukfrånvaro eller andra saker. Den här frågan får inte skakas bort genom olika typer av allmänna uttalanden. Här måste man verkligen försöka se helheten och ge ett ordentligt integritetsskydd till den enskilde.

Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 2, 3, 5 och 9.

Anf. 87 CHRISTINA PETTERSSON (s):

Herr talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkande 13.

Riksförsäkringsverket är en väl utbyggd och väl fungerande central förvaltningsmyndighet, som handhar ärenden som rör den allmänna försäkringen, delpensionsförsäkringen, arbetsskadeförsäkringen, allmänna barnbidrag och bidragsförskott, bilstöd till handikappade, ersättning för vård av närstående samt vissa utbetalningsärenden. Verket svarar för den centrala ledningen och tillsynen av försäkringskassornas verksamhet.

Det finns 26 allmänna försäkringskassor. De är offentligrättsliga organ med egna styrelser. Försäkringskassorna handlägger enskilda ärenden inom försäkrings- och bidragsområden. Vid försäkringskassorna finns i dag ca 14 900 årsarbetare. Jag vill understryka att dessa årsarbetare gör ett mycket bra arbete. Ungefär 11 100 är anställda vid lokalkontoren, och det finns ca 420 lokalkontor. Det är alltså ett väl utbyggt nät av lokalkontor.

Under senare år har det pågått ett omfattande förändrings- och utvecklingsarbete, och i det förändringsarbetet strävar man efter en stark decentralisering.

Jag ville nämna detta inledningsvis för att belysa vidden av riks försäkringsverkets område.

Herr talman! Det är inte några nya frågor som tas upp i detta betänkande, utan liknande ärenden behandlades förra året, och därför skall jag beröra de reservationer som har fogats till betänkandet.

I reservation 1 från moderaterna och reservation 2 från centerpartiet tas ansvarsfördelningen mellan riks försäkringsverket och försäkringskassorna upp. Här vill jag hänvisa till vad jag anförde inledningsvis, dvs. att det pågår ett omfattande förändringsarbete, som riksdagen fattade beslut om förra året. Detta förändringsarbete skall också fortsätta, och därför anser vi från majoritetens sida i utskottet att det inte är aktuellt att nu ytterligare se över ansvarsfördelningen. Därför yrkar jag avslag på reservationerna 1 och 2.

I reservation 3 vill centern att möjligheter att överklaga förvaltningsbeslut skall införas. Försäkringskassorna har egna styrelser som är valda i demokratisk ordning, och det vore märkligt om dessa styrelsers beslut skulle underkännas. Jag undrar också vem som skulle underkänna besluten och överklaga dem – det har inte direkt framgått. Vi i majoriteten tycker att det är viktigt att respektera dessa styrelsers beslut, och därför yrkar jag avslag på reservation 3.

Folkpartiet tar i reservation 4 upp problemet med jävssituationer, och Sigge Godin ställde en direkt fråga till mig. Som Sigge Godin sade, består nämnderna av sju ledamöter och är beslutsföra om fyra ledamöter är närvarande. Om någon ledamot berörs i ett ärende kan han eller hon helt enkelt avstå från att delta i sammanträdet och därmed är problemet löst. Om det finns flera socialförsäkringsnämnder inom det geografiska området kan ärendet också flyttas till en annan nämnd.

Jag har inte upplevt att det har uppstått problem med jävsärenden. Sigge Godin frågade mig om vi i majoriteten såg det här som ett problem, och det har vi inte gjort. Som jag sade, finns det i så fall lösningar. Jag yrkar avslag på reservation 4.

Centern tar i reservation 5 upp frågan om arvode till nämndledamöter. Den frågan var också uppe förra året. I reservationen påpekas att egenföretagare inte får samma ekonomiska kompensation som övriga nämndledamöter. Jag vill då hänvisa till att förtroendeuppdragsutredningens betänkande bereds i regeringskansliet. Det är viktigt att ingen, vare sig det är en arbetare eller en företagare, tvingas avstå från förtroendeuppdrag av ekonomiska skäl. I avvaktan på beredningen av förtroendeuppdragsutredningens betänkande yrkar jag avslag på reservation 5. Vi får säkert anledning att återkomma till det betänkandet.

I reservation 6 tar folkpartiet upp pensionsbevis till förtidspensionärer. Jag vill kort hänvisa till att det finns möjlighet att beställa ett sådant pensionsbevis från försäkringskassan, och det är inte administrativt krångligt att göra det. Jag yrkar avslag på reservation 6.

Reservationerna 7, 8 och 9 handlar om medelsanvisningen till försäkringskassorna. De borgerliga partierna har var sin reservation. Det har framgått tydligt av eftermiddagens debatt om försäkringskassorna och socialförsäkringarna att de borgerliga partierna har mycket olika uppfattningar om hur socialförsäkringsfrågorna skall drivas. Jag kan bara konstatera att det finns

olika uppfattningar när det gäller medelsanvisningen, och jag yrkar avslag på reservationerna 7, 8 och 9.

Anf. 88 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Det s.k. förnyelsearbetet, som Christina Pettersson hänvisar till, hindrar ju inte man också prövar möjligheterna att lägga ut verksamheter från det centrala verket. Jag tycker snarare att det skulle vara en naturlig del i förnyelsearbetet att också pröva möjligheter att antingen flytta ut hela verksamheter eller decentralisera arbetsuppgifter till kassorna. Det borde ingå i ett sådant här förnyelsearbete, om organisationen nu skall förändras och förnyas.

När det gäller möjligheterna att överklaga beslut till kassornas styrelser haltar Christinas Petterssons argumentation betänkligt på en punkt. Hon säger att man inte kan underkänna kassornas beslut, därför att de är suveräna att fatta sina egna beslut, och att vi måste ha förtroende för dem.

Jag har på nära håll kunnat följa hur en kassastyrelse, i strid med i princip alla riktlinjer, rekommendationer och råd, har beslutat att lägga ner ett lokalkontor. Alla som är berörda, både lokalbefolkningen, kommunen och t.o.m. tillsynsmyndigheten riksförsäkringsverket, tycker att det är ett felaktigt beslut, men eftersom det inte finns några formella möjligheter att ändra, riva upp eller överpröva styrelsens beslut går det alltså i verkställighet.

Tycker inte Christina Pettersson själv att det är orimligt att vi som sitter här i Sveriges riksdag och fattar beslut om riktlinjer för hur statlig verksamhet skall fungera inte kan ingripa eller få ett beslut överprövat när vi ser hur verksamheten inte följs upp på det sätt som det var tänkt i riktlinjerna? Känns det inte konstigt att vi som skall fatta besluten, fördela pengarna och lägga fast allt som rör denna verksamhet inte kan påverka förvaltningsbeslut eller se till att de blir överprövade på något sätt?

Christina Pettersson frågar: Vem skall överklaga? Ja, det är inte någon annan ordning i detta fall än vad som gäller i övrigt i samhället. Den som är direkt berörd eller påverkas av en verksamhet får möjlighet att överklaga, på samma sätt som man överklagar till bl.a. kammarrätter och försäkringsrätter. Det är inte så komplicerat att införa möjligheten att överpröva sådana här beslut.

Jag vill också säga några ord om arvoderingen. Det är bra att Christina Pettersson säger att ingen skall förlora på sina förtroendeuppdrag utan måste få tackning för förlorad arbetsförtjänst. Då är det konstigt att det skall vara så svårt att reda ut frågan om arvoden just till egenföretagare som är ledamöter i socialförsäkringsnämnder och att vi måste vänta på förtroendeuppdragsutredningen. Vad jag vet tar den inte upp detta problem specifikt, utan den talar mera allmänt om problemen för olika förtroendemannagrupper. Det var nog bara en lapsus i arbetet när det fastställdes hur socialförsäkringsnämnderna skulle arbeta, att man tyckte att det var en enkel metod att schablonisera ersättningen till egenföretagarna. Jag tycker att man lika enkelt kunde vända på det och säga: Låt de egenföretagare som kan dokumentera en större förlust för att sköta de här uppdragen lämna in traditionella räkningar och få ersättning för dem, så har man löst det på ett mycket enkelt

och smidigt sätt utan att man behöver invänta speciella utredningar eller allmänna diskussioner i förtroendefrågorna.

Prot. 1989/90:101
5 april 1990

*Administration av
socialförsäkring*

Anf. 89 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Jag skall inte bli så långrandig, men jag måste i varje fall ta upp två frågor.

När det gäller jäv vill jag veta om majoriteten tycker att det är viktigt att man löser det problemet eller inte. Jag vet inte om Christina Pettersson riktigt förstod min fråga. I det ena fallet säger ni att man kan flytta ärendet till en annan nämnd om det finns flera nämnder i ett område. Men det händer ju att det inte finns flera nämnder – då kan man alltså inte flytta det. I det andra fallet säger ni att ni antar att riksförsäkringsverket förbereder någonting i den här frågan. Då tycker jag att ni borde kunna erkänna att det här är en viktig fråga för den enskilde och inse att man måste ta seriöst på den. Det tycker jag faktiskt inte att ni gör.

Det är väl att hårdra eftermiddagens diskussion, och kanske även förra årets, Christina Pettersson, att säga att eftermiddagen har visat hur oeniga de borgerliga partierna är i de här frågorna. Vi har ju faktiskt varit väldigt eniga i de här frågorna.

Christina Pettersson jämför och säger att vi är fruktansvärt oense när det gäller medelsanvisningen. I det ena fallet tar det andra partiet 19 miljoner från handikapporganisationerna medan vi lägger på 25 miljoner till dem, och i det andra fallet anvisar det andra partiet 15 miljoner mer. Ställ de beloppen mot 567 350 000 kr., som är administrationsbidraget till försäkringskassorna! Da inser man att det är nålpenningar vi här talar om. Enigheten är faktiskt betydligt större än Christina Pettersson vill medge mellan de tre borgerliga partierna.

Jag skall avsluta debatten med att säga att det är klädsamt att också socialdemokraterna här i riksdagen börjar inse problemen i försäkringssystemen och nu vill gå oss tre borgerliga partier till mötes för att göra någonting åt de här sakerna. Det är faktiskt bra att ni börjar närma er oss.

Anf. 90 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Eftermiddagens debatt visar att den arbetsgivarperiod som vi tidigare föreslagit från de borgerliga partiernas sida och som då var en attack mot försäkringen nu är högsta visdom även i regeringspartiet. Vi vet ju att ca 5 000 årsarbetare frigörs om vi har fjorton dagars arbetsgivarperiod. Det är alltså väsentliga resurser som kan frigöras, och i det läget finns det ingen som helst anledning att lägga på ytterligare pengar till administrationen.

När det gäller de borgerliga partiernas oenighet vill jag säga att vi har redovisat våra förslag, och vi står för dem. Det är mer än vad man kan säga om det socialdemokratiska partiet. Regeringspartiet växlar ju förslag, inte bara från vecka till vecka utan, som vi har sett här i dag, från den ena dagen till den andra. Det är nog bäst att tala litet tyst om oenigheten!

Anf. 91 CHRISTINA PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag börjar från början med Rune Backlund, som först tog upp förnyelsearbetet. Som jag uppfattar reservationerna i betänkandet vill

centern ha en decentralisering. Samtidigt vill man ha möjlighet att överklaga de lokala beslut som kan fattas i demokratiskt valda styrelser. Jag upplever det som något motsägelsefullt. Skall vi decentralisera, måste vi också ha förtroende för de människor som vi decentraliserar till.

Sedan till frågan om vi skall vänta på förtroendemannauppdragsutredningens resultat när det gäller arvoden. Jag tror inte att det bara är en lapsus, utan jag tror att det är bra att vi tar ett helhetsgrepp när det gäller arvoden till förtroendevalda. Det kan hända att det i socialförsäkringsnämnderna sitter skiftarbetare som förlorar ganska mycket på att sitta där, därför att arvodet inte heller täcker deras förlorade arbetsinkomst. Jag tycker därför att det är bra att avvakta utredningens betänkande.

Sigge Godin ställde igen frågan till mig om majoriteten tycker att frågan om jäv är ett problem. Det är klart att förekommer det ofta när man skall fatta beslut att man upplever jävssituationer, är det naturligtvis ett problem. Jag sitter själv i en socialförsäkringsnämnd i ett geografiskt område där det bara finns *en* nämnd, och jag har aldrig upplevt att det här är något problem. Jag har också frågat människor runt omkring om de har upplevt det här, och det har de inte. Jag kan inte förstå varför det inte skulle vara så enkelt att man kan avstå från att delta i ett beslut om man hamnar i en jävssituation.

När det gäller medelsanvisningen konstaterade jag att det finns en splittning bland de borgerliga partierna. Även Gullan Lindblad tog upp det. Jag konstaterade bara att man har olika inriktningar. Jag tycker att eftermiddagens debatt har visat det. Jag kan också konstatera att moderaterna i sin reservation säger att man skall skära ned och att folkpartiet också vill skära ned, medan centern vill att man skall plussa på. Om man sedan tycker att 25 miljoner är nålpenngar, kan man ju tycka det.

Anf. 92 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Christina Pettersson försöker få det till något motsägelsefullt att vi å ena sidan förordar att man flyttar ut verksamheter och å andra sidan kräver att man skall kunna överpröva beslut i den lokala verksamheten. Det finns ingen motsättning i det.

Så länge vi fortfarande här i riksdagen fattar beslut om riktlinjerna för verksamheten – så länge vi har beslutanderätten kvar här i riksdagen – är det självklart, anser jag, att vi i olika sammanhang skall kunna få prövat hur riktlinjerna behandlas i besluten lokalt. Det gäller ju all annan statlig verksamhet. All annan offentlig verksamhet är det ju fullt möjligt att få prövat på olika sätt, genom överklaganden eller överprövningar, för att se om de riktlinjer som regering och riksdag har angivit verkligen har följts. Vi har t.o.m. särskilda verk och myndigheter som bara arbetar med att granska de olika verksamheterna.

Man kan mycket väl delegera uppgifterna, men så länge beslutanderätten och ansvaret för besluten ligger kvar här i riksdagen måste det, anser jag, finnas möjlighet att följa upp besluten. Den möjligheten är i dag mycket starkt beskuren genom den befintliga organisationen, eftersom styrelserna är suveräna och alltså i princip kan göra som de vill, oavsett vad tillsynsmyndighet eller andra tycker och tänker i det här sammanhanget. Jag tycker alltså inte att det finns någon motsättning i att framföra de här olika kraven.

Sedan till den anslagsfråga som har diskuterats. Vi har från centerns sida valt att plussa på anslaget när det gäller lokalkontorsnätet. Det beror på att vi ser att man huvudsakligen anför ekonomiska argument för att man inte kan behålla lokalkontor. Vi ser med oro att man nu glesar ut nätet samtidigt som vi skall gå över i det s.k. förnyelsearbetet, då kassornas arbete skall övergå från att huvudsakligen bestå i att administrera och betala pengar till att bestå i att jobba med individärenden, att rehabilitera, att ha närhet till och kontakt med människor. Vi upplever det som mycket olyckligt att man samtidigt som den förändringen pågår fortsätter att avveckla och centralisera den lokala verksamheten. Vi hoppas att socialdemokraterna, om de verkligen vill åstadkomma en förändring av försäkringskassornas lokala arbete, också är beredda att backa upp det lokalkontorsnät som finns.

Anf. 93 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Jag sade i min inledning, för att inget missförstånd skulle uppstå, att det handlar från folkpartiets sida inte om nedskärningar på administrationen, utan jag sade att de 92 miljoner kronor som regeringen föreslår riksdagen att plussa på ställer folkpartiet inte upp på. Det ni skriver i betänkandet, Christina Pettersson, är alltså fel. Det är inte en nedskärning folkpartiet föreslår, utan vi skjuter inte till nya pengar, som ni föreslår, och det är skillnad.

Vi vill alltså inte skära i de medel som försäkringskassorna har, men vi tycker, precis som Gullan Lindblad har sagt, att när man för över det allra mesta av sjukskrivningsadministrationen till företagen, är det också rimligt att försäkringskassorna klarar sig med de medel de har och inom den ramen kan skola om människor för att jobba med andra uppgifter, rehabilitering exempelvis.

Det är alltså ingen nedskärning från folkpartiets sida.

Anf. 94 CHRISTINA PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag konstaterar att Rune Backlund och jag har olika uppfattning. Decentraliserar man en verksamhet och väljer styrelser, tycker jag att det är viktigt att också ge dem ett förtroende. Man kan väl prata med och påverka de lokala styrelserna, om man upplever att de fattar fel beslut.

Sigge Godin säger att folkpartiet inte föreslår någon nedskärning men inte heller plussar på de 92 miljonerna. Jag vill då bara påpeka att det är viktigt att anslå dessa ytterligare 92 miljoner. Försäkringskassornas arbetsbelastning har faktiskt ökat, och det är till följd av beslut som fattats här i riksdagen, t.ex. om efterlevandepensioneringen. Vi vill också öka kontrollverksamheten som varit uppe till diskussion i dag. Vi tycker att det är viktigt att det finns en utbyggd kontrollverksamhet, och det är ett skäl till att vi vill plussa på 92 miljoner kronor.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 6 april.)

17 § Förändrad finansieringsmodell för vissa investeringar

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1989/90:FiU25 Förändrad finansieringsmodell för vissa investeringar (prop. 1989/90:100 delvis).

Anf. 95 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Staten förfogar över stora tillgångar. Varje år görs betydande statliga investeringar. Tyvärr måste ett allmänt omdöme bli att statens realkapital förvaltas illa. Investeringsbesluten är ofta föga rationellt grundade.

Dessa svagheter sammanhänger i stor utsträckning med den statliga budgettekniken. I princip bekostas investeringar – oavsett livslängd – med budgetmedel och skrivs av omedelbart. Staten anskaffar fastigheter eller bygger vägar enligt en kölista, där rangordningen bestäms mer av politiska hänsyn än av lönsambetskalkyler. När väl investeringen är gjord, finns det sällan resurser för erforderligt underhåll. Eftersom den årliga kapitalkostnaden anses vara noll, behålls anläggningen i många fall även när den inte behövs.

Dessa problem med statliga investeringar, som alltså till stor del har sitt upphov i den budgetteknik som tillämpas, har vi moderater belyst i motioner om statens fastigheter och om budgetprocessen till årets riksdag.

I finansplanen i januari fanns ett avsnitt med den lovande rubriken "Finansiering och redovisning av vissa investeringar". Resonemanget går där i rätt riktning, men de konkreta åtgärder som föreslås är mycket beskedliga. De inskränker sig till hanteringen av ADB-satsningar vid fem myndigheter, som i fortsättningen skall finansieras vid sidan av budgeten genom upplåning till marknadsmässiga villkor i riksgäldskontoret. Utskottsledamöterna från moderata samlingspartiet och folkpartiet har med anledning av en moderat motion reserverat sig för mera långtgående förändringar redan nu och då i riktning mot en mera företagsekonomisk behandling av statliga investeringsprojekt.

I en andra reservation vidgar vi perspektivet till affärsverkens investeringar. Vid det senaste årsskiftet aviserades regeringsförslag under våren om nya metoder för finansieringen av utbyggnaden av bl.a. väg- och järnvägsnätet. Av dessa planer blev det dock bara en bilaga till den näringspolitiska propositionen, den som kom för några veckor sedan, och den bilagan innehöll i sin tur endast en infrastrukturfond med oklart syfte och användningsätt.

Vi reseranter vill ge samtliga affärsverk möjligheter att finansiera lönsamma satsningar för framtiden med pengar som de självständigt lånar upp på svensk eller utländsk kapitalmarknad. Det skulle ge bättre möjligheter att reparera de försummelser på infrastrukturens område som under senare år blivit alltmer påtagliga. Dessutom får man automatiskt en styrning mot de investeringsprojekt som är mest angelägna från användarsynpunkt.

Ett nytänkande beträffande finansiering och redovisning av statliga investeringar är verkligen högst påkallat. Trots de anspråk som krisbekämpningen i dessa dagar säkert ställer på finansdepartementet måste man där

avdela resurser för denna uppgift. Rationella investeringsbeslut och en effektiv användning av det statliga realkapitalet är, när allt kommer omkring, väsentliga inslag i arbetet på att förbättra produktiviteten och öka tillväxten i Sverige.

Med det anförda yrkar jag, herr talman, bifall till reservationerna till finansutskottets betänkande nr 25.

Anf. 96 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! En investering utan en – eller ofta flera – investeringskalkyler är i det privata näringslivet en otänkbar företeelse. Det är där mycket vanligt att man gör upp dels en "normalkalkyl" över beräknad återbetalningstid för investeringsbeloppet, dels en "katastrofkalkyl", i vilken senare sämsta tänkbara utfall beräknas. Detta kalkylarbete utgör faktiskt den avgörande delen i arbetet med industriinvesteringar. Pekar kalkylerna fel, eller bedöms risken för ett dåligt utfall som stor, blir det ofta ingen investering alls.

Det är förvisso inget fel alls i propositionens förslag att vissa investeringar skall få finansieras genom att myndigheten själv tillåts ta upp lån, varom mera senare. Men skall nyttan av denna handlingsfrihet bli påtaglig, krävs det att investeringen har kalkylerats noga innan den sätts i gång.

För kontroll av resultatet är det dessutom av stor vikt – vilket jag påpekade i kammaren i går under behandlingen av finansutskottets betänkande 23 – att myndighetens resultat kontrolleras genom att årsredovisning av något slag upprättas, revideras och görs till föremål för beviljande av ansvarsfrihet. Därvid bör också beaktas om någon del av verksamheten med fördel kan försäljas utåt – desinvestering är vid sidan av investering också en viktig verksamhet för många organisationer.

Med detta yrkar jag bifall till moderaternas och folkpartiets gemensamma reservation nr 1.

I propositionen föreslås, att myndighet som önskar lånefinansiera en investering skall vara hänvisad till riksgäldskontoret för att ta upp erforderligt lån. Denna begränsning förefaller ganska omotiverad. Varför inte tillåta fri konkurrens på detta område?

För att inte helt släppa kontrollen över myndigheternas låneoperationer kunde förslagsvis stipuleras, att myndighet som önskar ta upp lån alltid måste göra en förfrågan på lånet hos riksgälden. Om den offert som därvid erhålles är lägst, bör den sannolikt utnyttjas. Om myndighet av något speciellt skäl, som exempelvis leverantörslån med andra fördelar än ränteläget, önskar utnyttja annan offert än riksgäldens – då denna räntemässigt är lägst – bör myndigheten åläggas att skriftligen motivera varför riksgäldens offert inte utnyttjats.

I upplåningen kan många vägar väljas. Bl.a. bör televerkets internbank, Teleinvest, utnyttjas som offertgivare. Vidare bör myndighet som så önskar kunna låna även i utländsk valuta och lämna borgen för dotterbolag, om så erfordras. Särskilda bestämmelser behöver dock utfärdas för tagandet av utländska lån och för givandet av borgen, så att myndigheterna har klara rutiner att följa.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till moderaternas och folkpartiets gemensamma reservation nr 2.

Anf. 97 SONIA KARLSSON (s):

Herr talman! Finansutskottets betänkande 1989/90:25 behandlar ändrade principer för finansiering av vissa investeringar.

Investeringar som enligt nuvarande ordning finansieras över myndigheternas förvaltningsanslag skall finansieras vid sidan av budgeten genom att myndigheterna får ta upp lån direkt i riksgäldskontoret. Lånen skall ges till myndigheterna på marknadsmässiga villkor. För budgetåret 1990/91 föreslås fem myndigheter ingå i försöksverksamheten, nämligen flygtekniska försöksanstalten, byggnadsstyrelsen, riksgäldskontoret, statens lantmäteriverk och statistiska centralbyrån.

Herr talman! Utskottet är enigt vad beträffar godkännande av ändrade principer för finansiering av vissa investeringar, dock råder skiljaktig mening angående kraven på redovisning m.m.

En motion har avgetts, i vilken framförts krav på ändrad redovisning samt på ändrade regler för affärsverkens investeringar. Motionen avstyrks av utskottet.

Till detta betänkande har fogats två reservationer av fp och m.

I reservation 1 framförs att den nya finansieringsmetoden skulle kompletteras med mer utvecklade metoder och rutiner för investeringskalkyler m.m.

Utskottet vill i sammanhanget understryka att behovet av väl utbyggda investeringskalkyler är stort, oavsett vilken finansieringsform som används. För att samtliga myndigheter skall kunna redovisa sina investeringar i enlighet med den föreslagna finansieringsmetoden krävs vissa förändringar i myndigheternas redovisningsmetoder. Som framgår av propositionen har rikskreditverket under våren 1989 fått i uppdrag att utreda och lämna förslag till hur det statliga ekonomiadministrativa systemet bör vara utformat i framtiden. Som ett led i detta arbete utvecklas även en ny redovisningsmodell, som innebär att statsmyndigheternas redovisningsmetoder anpassas till de metoder som är vedertagna inom övriga samhällssektorer.

Vad gäller de myndigheter som skall ingå i försöksverksamheten, om man undantar riksgäldskontoret, redovisar de redan i dag sina anläggningstillgångar i en balansräkning, varför inga ändringar i nuvarande redovisningsmetoder behövs för att genomföra försöksverksamheten.

I reservation 2 framförs förslag om ändrade regler för affärsverkens finansiering av investeringar.

Utskottet anser att man i denna fråga bör avvakta de förslag som kommer att föreläggas riksdagen senare i vår med anledning av riksgäldskommitténs betänkande Riksgäldskontoret – en finansförvaltning i staten. Remisstiden för betänkandet har nyligen gått ut, och förslagen är under beredning i regeringskansliet.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Jag kan inte låta bli att rikta en uppmaning till Lars Tobisson. Jag tycker han skall ge sig till tåls. Ärendet kommer senare i vår upp till riksdagsbehandling vad gäller reservation 2 om affärsverkens investeringar. Lars Tobis-

son kan med viss tillförsikt se tiden an, eftersom förslagen i motionen från januari 1990 till viss del överensstämmer med riksgäldskommitténs förslag, som jag nyss nämnde, i betänkandet Riksgäldskontoret – en finansförvaltning i staten. Förslaget framlades 1989. Det har därefter varit på remiss och är under beredning i regeringskansliet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 6 april.)

18 § Tullregisterlag m.m.

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1989/90:SkU19 Tullregisterlag m.m. (prop. 1989/90:40).

Anf. 98 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman! Vi håller i detta land sedan många år tillbaka på att bygga upp ett registreringssystem som är ganska enastående. Det registreringssystemet är baserat på något jag skulle vilja kalla en svensk uppfinning, nämligen personnumret. I register efter register för vi in personnumret som identifikationsbegrepp. På detta sätt skapar vi ett samhälle där vi utomordentligt nog håller reda på varje individ.

Varför gör vi det? Jo, det är väldigt praktiskt och bra ur statsmaktens synpunkt att kunna hålla reda på individerna och vad de gör för någonting. Men hur går det med den personliga integriteten?

Det som finns i betänkandet om tullregisterlag är bara ett av alla dessa nya register som byggs upp. Jag skulle vilja att man begränsade användningen av personnummer. Nu går det t.o.m. så långt att postorderföretag och tidningar använder personnumret som identifikationsbegrepp i stället för att använda namn, telefonnummer eller annat. Jag vill inte påstå att tullen skulle använda telefonnummer, men det borde kunna räcka med de första sex siffrorna i personnumret.

Vi får passa oss när vi bygger upp register efter register på detta sätt. Jag hävdar att tullen skulle klara sina uppgifter även utan de fyra sista siffrorna.

Jag vill yrka bifall till miljöpartiets reservation i denna fråga.

Anf. 99 SVERRE PALM (s):

Herr talman! Den nuvarande tullagstiftningen infördes år 1974. En av de viktigaste förändringarna då var införandet av tulldeklarationen. Tullverket hanterar i dag ca 40 miljoner dokument, och tillväxten är omkring 5 % per år.

Riksdagen har tidigare beslutat om en datorisering av tullrutinerna, och i dag har vi att ta ställning till att i begränsad omfattning ta i bruk datorsystemet som skall starta den 1 juni i år.

Dagens ärende, tullregisterlag m.m., har framtagits av tulldatalagutredningen, som föreslår att tulldatasystemet skall regleras i en särskild register-

lag. Utredningen föreslår också vissa ändringar i tullagen och lagen om straff för varusmuggling.

Tullregisterlagen reglerar grundläggande frågor om tulldatasystemet samt frågor som är mer specifika för de delar av systemet som först skall tas i bruk. Det gäller exportsystemet och delar av transitsystemet som rör exporten. Beträffande importsystemet och återstående delar av transitsystemet avser regeringen att senare återkomma till riksdagen med förslag.

Datoriseringen av tullklareringen innebär att tullens dokument i framtiden i stor utsträckning kommer att lämnas i form av elektroniskt överförda uppgifter. Det nya dataregistret skall användas för fastställande av uppbörd, restitution och redovisning av tull, annan skatt och avgifter som skall betalas till tullverket. Registret kommer också att användas för övervaknings-, kontroll- och revisionsuppgifter samt för statistik. Det är tillåtet att ur registret hämta uppgifter ur ett ärende i samband med tullmyndighetens förundersökning av det ärendet. Att använda tullregistret för brottsspaning är däremot förbjudet. Där skall tullens spaningsregister användas.

Vilka uppgifter som får finnas i tullregistret regleras av tullregisterlagen. Där anges även i vilken omfattning sambearbetning får ske med andra register samt vilka regler som gäller för grundläggande sökbegrepp, terminalåtkomst och gallring.

Herr talman! Inför skatteutskottets beredning av tullregisterlagen har vi inhämtat upplysningar från generaltullstyrelsen och från datainspektionen samt två yttranden från konstitutionsutskottet. Ärendet har således mycket noggrant synats av skatteutskottet. Särskilt stor uppmärksamhet har vi ägnat integritetsproblemen.

Vi anser att våra förslag uppfyller mycket högt ställda krav när det gäller skyddet för den personliga integriteten. Betänkandet har utformats i stor enighet, vilket kan avläsas i att endast två reservationer fogats till betänkandet.

I reservation nr 1 av miljöpartiet begär man ett tillkännagivande till regeringen om användningen av de fyra sista siffrorna i personnumren.

Här vill jag till Claes Roxbergh säga att personnummer endast kommer att användas i undantagsfall. För att ett personnummer skall vara användbart är det helt nödvändigt att de fyra sista siffrorna – de som gör numret unikt – finns med.

I reservation nr 2 från centerpartiet och vänsterpartiet kommunisterna föreslås avslag på propositionen i den del som rör överlåtelse av kontrollbefogenheter till speditörsföretag.

Här vill jag framhålla att det ställs mycket höga krav på de företag som kommer att få fullgöra denna myndighetsuppgift. Utskottet säger att tillstånd för enskild att utföra exportkontroll måste förenas med sådana villkor att risk för missbruk minimeras. Det framhålls också i propositionen att möjligheterna att delegera myndighetsfunktionen vid export skall utnyttjas restriktivt.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 100 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! I reservation 2 tas upp de risker för missbruk som helt klart finns, precis som Sverre Palm påpekade, och de bristande kontrollmöjligheter som ett genomförande av det här förslaget att i vissa fall överlåta kontrollbefogenheterna till speditörsföretag skulle leda till.

Mot bakgrund av de riskerna yrkar jag bifall till reservation 2, som är fogad till skatteutskottets betänkande nr 19.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 6 april.)

19 § Näringsfrihetsombudsmannen och statens pris- och konkurrensverk

Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1989/90:NU29 Näringsfrihetsombudsmannen och statens pris- och konkurrensverk (prop. 1989/90:100 delvis).

Anf. 101 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! I detta betänkande behandlas anslagen till näringslivsombudsmannen och statens pris- och konkurrensverk. När det gäller anslagsbeloppets storlek är vi helt eniga i utskottet. När man behandlar frågan om anslaget vill man självfallet också diskutera verksamheten och effektiviteten. I den frågan har vi litet olika uppfattningar.

När det gäller näringsfrihetsombudsmannen har vi i folkpartiet förra året och i år motionerat om att vi måste höja effektiviteten genom att förkorta handläggningstiderna. Det har inte hänt någonting, och vi vidhåller dessa yrkanden.

Vi har av näringsfrihetsombudsmannen fått veta att det finns vissa problem som gör att handläggningstiderna blir långa. Vi vet också att de tenderar att bli längre och längre för varje år. År 1980 tog det i genomsnitt 6,5 månader att handlägga ett ärende. År 1987 hade handläggningstiden ökat till 6,7 månader, och två år senare, i fjol, hade den ökat med ytterligare en månad.

Så här kan det naturligtvis inte fortsätta. Det är inte bra. I synnerhet små företag är mycket känsliga och har små marginaler, och de kan inte vänta i årtal på uteblivna leveranser eller frågor som man inte kommer till rätta med, utan dessa företag går i konkurs. Det är många ärenden som drar ut mycket långt på tiden. De företagen klarar helt enkelt inte detta ekonomiskt.

Socialdemokraterna svarar nu att det finns en konkurrenskommitté som arbetar med de här frågorna. Det gör det visserligen. Men konkurrenskommittén har hittills inte kommit med något förslag på detta område. Så länge den inte har gjort det tycker vi att det är mycket viktigt att man fortsätter att trycka på, för den här ordningen kan inte få fortsätta.

Regeringen måste faktiskt göra någonting. Om man inte vill gå in och ge

några nya direktiv till konkurrensutredningen eller kommittén får väl regeringen på något sätt ta ett initiativ utanför dessa, men någonting måste hända.

Det finns en motion från miljöpartiet i vilken man föreslår att näringsfrihetsombudsmannen skall slås samman med statens pris- och konkurrensverk. Vi i folkpartiet ställer oss öppna inför detta. Hur man skall samordna arbetet, eller om man helt enkelt skall organisera sig samman, har vi inte tagit ställning till. Det vill vi lämna öppet. Vi kan inte stå här i dag och säga att detta innebär en besparing. Men det är inte uteslutet. Det skulle kunna innebära en besparing.

Vi i folkpartiet vill anslå samma belopp som tidigare, men om en effektivisering sker, kanske genom att man samordnar verksamheten på något sätt, kan man vinna resurser på detta vis. Vi tror att det finns många frågor där dessa myndigheter trampar in på varandras område och att man utreder och arbetar dubbelt. Vi tror att det går att effektivisera detta arbete.

Herr talman! Med det sagda vill jag yrka bifall till den reservation som är fogad till betänkandet och som folkpartiet, miljöpartiet och moderata samlingspartiet står bakom.

Anf. 102 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Konkurrens på lika villkor är inte bara en hörnsten för marknadsekonomi, det är också något som alla med sinne för rättvisa – fair play – instinktivt känner måste försvaras.

Dess värre finns det hos enskilda näringsidkare en lika stark önskan att få vara ensamma på marknaden. I ett samhälle som hyllar tillväxten som livsideal blir konkurrensbegränsningar det bekvämaste sättet för den smarte och uppfinningsrike att uppnå en snabb tillväxt av affärerna. Tyvärr visade det sig att sådana manipulationer genom mutor och hot ibland lyckas; det må gälla t.ex. bland guldsmedskedjor eller jeansförsäljare.

Vårt samhälle är mycket komplicerat, och det är praktiskt taget omöjligt för den enskilde konsumenten att bekämpa sådana tendenser. Konsumenterna måste slå sig samman. I vissa länder sker detta på privat basis, såsom i Ralph Naders konsumentrörelse i USA. I Sverige har staten sedan länge tagit huvudansvaret för att stödja konsumenterna. Vi vet att den nuvarande organisationen av detta arbete tyvärr har vissa brister.

Samhällets organ behöver för det första fakta om hur priser och konkurrens fungerar. För det andra behövs det en instans som ingriper när konkurrensen inte fungerar och affärsidkarna skor sig på ett ohemult sätt. För dessa båda uppgifter har vi SPK (statens pris- och konkurrensverk) och NO (näringsfrihetsombudsmannen).

Miljöpartiet har ställt sig bakom två krav. För det första måste NO:s ingripanden ske snabbare, men naturligtvis utan att rättssäkerheten äventyras. För det andra måste organisationen göras smidigare för att det första kravet skall vara genomförbart.

Det har visat sig att NO-ämbetet är en alltför liten organisatorisk enhet för att snabbt göra omprioriteringar och ingripanden när nya behov dyker upp. Det förefaller naturligt att slå samman NO-enheten med den organisation, SPK, som ger NO den prisinformation som behövs för att NO skall ha

basfakta för sitt agerande. Det minsta man kan göra är att allvarligt utreda den idén.

Det här tycker vi att riksdagen skall tala om för regeringen. Men det tycker inte utskottsmajoriteten, som uppenbarligen ömmar för regeringens känslor och föreställer sig att regeringen skulle bli bedrövad om den fick en så klar uppmaning från riksdagen. Eftersom jag tror att regeringen tål mycket mer än så, yrkar jag bifall till reservationen. Klarspråk är nämligen alltid det bästa i politiken.

Anf. 103 SVEN-ÅKE NYGÅRDS (s):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande nr 29 handlar om näringsfrihetsombudsmannen och statens pris- och konkurrensverk. Utskottet har enhälligt tillstyrkt de anslag som regeringen föreslagit i budgetpropositionen.

I två motioner har förslag väckts om NO:s handläggningstider och sammanslagning av NO och SPK. Kraven är att handläggningen av konkurrensärenden skall effektiviseras.

Moderaterna, folkpartiet och miljöpartiet har följt upp motionerna i en reservation, där man hävdar att kammaren redan nu skall besluta om åtgärder för effektivare handläggning.

Jag kan konstatera att utskottet instämmer i motionskraven om en effektiv handläggning av konkurrensärenden. Det är dock så att det pågår en utredning som har till uppgift att se över och komma med förslag till just det som krävs. Konkurrenskommittén, som tillsattes för drygt ett år sedan, skall vara färdig senast i slutet av detta år.

Utskottets majoritet anser att det är klokt att invänta de förslag som kommittén kommer med innan beslut fattas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande nr 29 och avslag på reservationen.

Anf. 104 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Jag är litet besviken över att Sven-Åke Nygårds inte har någonting att tillföra utöver vad som har sagts i utskottet. Där säger man att man instämmer med oss reseranter och att problemen är stora. Men det stannar vid detta. Man vill inte vidta några åtgärder, och man tycker inte att det finns anledning att ta några initiativ.

Sven-Åke Nygårds berör inte frågan om en effektivisering och bättre utnyttjande av resurserna vid en samorganisering av NO och SPK. Finns det inga tankar, ingen framåtvilja, inget försök att ta itu med dessa frågor? Vi tycker att det är litet svagt att bara konstatera att detta är ett stort problem men inte vilja ta initiativ.

Anf. 105 SVEN-ÅKE NYGÅRDS (s):

Herr talman! Det pågår en utredning om dessa frågor. Gudrun Norberg. Vi är helt överens om de problem som finns. Den enda skillnaden mellan mig och Gudrun Norberg är att Gudrun Norberg har färdiga förslag redan nu. Det har inte jag. Jag vill invänta den utredning som trots allt skall komma, innan jag fattar mina beslut.

Anf. 106 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Är det tillräckligt med en utredning även om det kommer att dröja länge innan den lägger fram några förslag och även om vi inte vet om dessa kommer att leda fram till några positiva resultat? Jag har inte några färdiga förslag, men jag pekar på många punkter där man skulle kunna göra något. Kan inte Sven-Åke Nygårds lova att en kontakt skall tas med NO och att man skall försöka diskutera igenom problemen och fundera fram olika lösningar på dem? Under tiden skulle handläggningstiderna kunna pressas ner i stället för att man låter dem öka ytterligare.

Anf. 107 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! I den utredning som pågår vet man ju som vanligt inte så noga vad som pågår, t.ex. om idén att slå samman NO och konkurrensverket är aktuell. Det skulle kanske inte skada om riksdagen vidarebefordrade idén till regeringen. Det betyder inte att utredningens arbete på något sätt skadas, tvärtom kan det förbättras. Jag förstår inte vad utskottsmajoriteten har emot det.

Anf. 108 SVEN-ÅKE NYGÅRDS (s):

Herr talman! Jag utgår från att utredningen tittar på de frågor som Gudrun Norberg tar upp och som vi är överens om att det är problem med. Det är utlovat att utredningen skall komma med sitt slutbetänkande i slutet av detta år. Utredningen är väl, om någon, i varje fall enligt min uppfattning, bra skickad att se över de problem som finns och också att komma med de förslag som behövs för att vi skall få en bättre tingens ordning.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 6 april.)

20 § Mineralförsörjning

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1989/90:NU31 Mineralförsörjning (prop. 1989/90:100 delvis).

Anf. 109 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! I detta betänkande döljer sig ett ärende som regeringen på ett anmärkningsvärt sätt handlagt i strid med sunt förnuft och med stor in-konsekvens. Det gäller driftsmedel till SGU:s nya undersökningsfartyg S/V Ocean Surveyor.

Det förefaller vara tämligen tomt med socialdemokrater i kammaren just nu. Jag måste säga att jag förstår dem i denna stund.

Tidigare har SGU utfört sina maringeologiska undersökningar med hjälp av ett litet, ineffektivt, instabilt och väderkänsligt fartyg som begränsat kar-teringstakten till ett kartblad vart tredje år. Riksdagen har beslutat att kart-läggningen av våra havsbottnar skall ske i snabbare takt med hjälp av ett nytt specialfartyg.

Den maringeologiska kartan är ett av de viktigaste underlagen för planeringen av våra havsområdets nyttjande och skydd. På senare tid har kunskaper om den svenska kontinentalsockeln fått allt större betydelse. För forskning inom områdena naturgeografi, sedimentologi, fiskeribiologi, maringeologi, marinarkologi samt inom tillämpad miljövårdsforskning behövs de basdata om havsbotten som den maringeologiska kartan tar fram.

Inte minst av miljöskäl är en snabbare maringeologisk kartläggning angelägen. För att vi skall kunna bedriva en god havsmiljöövervakning och för att kunna göra riktiga prognoser om föroreningsituationen måste kunskaperna om havsbottens uppbyggnad öka.

Den maringeologiska kartan ger värdefull information om föroreningsinnehållet i bottensedimenten. För att ytterligare öka användbarheten i miljöarbetet är det viktigt att karteringsprogrammet också utökas med ett miljökemiskt analysprogram.

Riksdagen har sett det som mycket angeläget att en snabbare maringeologisk kartering kommer till stånd. Den 23 mars 1988 uttalade en enig riksdag att regeringen skyndsamt skulle ta fram en plan för detta.

Regeringen uppdrog åt SGU att utarbeta ett underlag för en snabbare kartering av den svenska kontinentalsockeln. Riksdagen ställde sig hösten 1988 enhälligt bakom den plan för utökad maringeologisk kartläggning som SGU redovisade. För anskaffande av ett mer ändamålsenligt undersökningsfartyg anslög riksdagen 30 milj. kr. budgetåret 1989/90.

I budgetpropositionen uttalade regeringen att man i samband med 1990 års budgetproposition skulle återkomma med förslag till finansiering av de ökade kapital- och driftskostnader som en snabbare maringeologisk kartering kan kräva. Utfästelsen om kapitalkostnaderna har fullföljts, men utfästelsen om ökade driftsmedel har lämnats därhän.

Förklaringen är förmodligen att det nya undersökningsfartyget enligt den ursprungliga planen skulle nybyggas. I regeringens planer ingick att viss uppbyggnadstid skulle krävas innan fartyget kunde tas i bruk.

Tack vare tur och handlingskraft har fartygsanskaffandet gått snabbare än beräknat. SGU:s nya undersökningsfartyg S/V Ocean Surveyor köptes begagnat den 23 augusti 1989 till en kostnad av 10,3 milj. kr.

Ombyggander och tekniska investeringar har gjorts för att anpassa fartyget för dess ändamål. Kostnaderna för denna anpassning uppgår till nästan 11 milj. kr.

Investeringsutgiften för anskaffande av det nya undersökningsfartyget uppgår alltså till drygt 21 milj. kr. i stället för beräknade 30 milj. kr. Genom köpet av ett begagnat fartyg har en besparing på nästan 9 milj. kr. skett. Det motsvarar en besparing på nästan 30 % av beräknade medel. Dessutom kan den snabbare maringeologiska kartering som riksdagen beslutat om ske tidigare än beräknat.

SGU meddelade regeringen att det nya fartyget anskaffats samt redovisade den besparing på 9 milj. kr. som uppnåtts i fartygsinvesteringen. Samtidigt påtalade SGU att behovet av ökade driftsmedel uppkommit tidigare än planerat, eftersom man i stället för att bygga nytt köpt ett begagnat fartyg.

Det nya fartyget kräver en annorlunda bemanning och är dyrare att driva än det tidigare fartyget. Enligt sjöfartsinspektionens krav får SGU inte köra

fartyget utan maskinchef. Ökningen av karteringstakten ställer ytterligare krav på bemanningstid avseende geologer.

Herr talman! Fartyget S/V Ocean Surveyor finns alltså. Det ligger just nu i Värtahamnen. Det kan tas i bruk för karteringsarbete innevarande års seglationssäsong.

Men på grund av regeringens förunderliga handläggning när det gäller driftsmedel till fartyget ser det nu ut som om riksdagsbeslutet om en snabbare maringeologisk kartering i stället utmynnar i ett stopp för karteringsarbetet.

Det förefaller som om okunnighet, prestige och plantänkande fått ersätta sunt förnuft. Riksdagens enhälliga beslut att skynda på och förstärka karteringstakten negligeras därför att riksdagsbeslutet verkställts snabbare och till lägre kostnad än vad som står i regeringens planer.

Om medel hade anslagits till de ökade driftskostnader som krävs för att ta Ocean Surveyor i bruk, hade syftet med det eniga riksdagsbeslutet om en ökning av den maringeologiska karteringen kunnat uppnås tidigare.

Regeringen har försummat denna chans och sätter i stället en stoppbroms för karteringsarbetet. Med de driftspengar som nu finns i SGU:s budget blir Ocean Surveyor hänvisad till att tillbringa sin första sommarsäsong i Värtahamnen. Nog måste väl ändå t.o.m. socialdemokrater inse att det innebär resursslöseri om ett nytt ändamålsenligt karteringsfartyg inte tas i bruk.

Efter att ha motionerat, ställt fråga till industriministern, i näringsutskottet lyssnat på en i ärendet förvånansvärt illa insatt företrädare för industridepartementet, diskuterat och förklarat, kan jag bara konstatera att det känns som att köra huvudet rätt in i en vägg. Situationen är absurd.

I stället för att fullfölja sina uttalade intentioner och komma med förslag om anslag för driftskostnader låter regeringen paskina att verksamheten med S/V Ocean Surveyor, ett undersökningsfartyg som de facto ligger i Värtahamnen redo att tas i bruk, befinner sig i ett uppbyggnadsskede.

Det för drygt 21 milj. kr. inköpta, begagnade, ombyggda och tekniskt nyutrustade fartyget skall enligt regeringens planer inte finnas förrän budgetåret 1991/92. Då spelar det tydligen ingen roll hur verkligheten ser ut.

Vi har uppenbarligen stött på en prestigens ogenomträngliga mur som flexibilitet, verklighetsanpassning och sunt förnuft inte tycks kunna rå på.

Det smått unika förhållandet att en statlig myndighet verkställer ett beslut med föredömlig handlingskraft, snabbt och ekonomiskt fördelaktigt för uppdragsgivaren, staten, förefaller närmast av den socialdemokratiska regeringen upplevas som ett brott mot en planeringsmodell som det inte får ruckas på.

Jag ser framför mig det kaos som skulle uppstå i regeringens planeringskanslier om fler myndigheter börjar göra oväntade inbesparingar. Risken för detta är nog dess värre liten, eftersom regeringens handläggning av S/V Ocean Surveyor blir ett avskräckande exempel. Budskapet som regeringen nu givit lyder: Håll er till planen och strunta i eventuella besparingar, annars far ni verkligen bekymmer!

Samma plantänkande som man för fulla muggar försöker lämna i öststaterna tillämpas här fullt ut av Sveriges socialdemokrater. Effekterna blir lika orimliga här som där, ineffektivitet och misshushållning.

Besparingen som SGU åstadkommit förvandlar regeringen nu till rent resursslöseri. Riksdagsbeslutet om en snabbare kartering blir genom socialdemokraternas bristande anpassningsförmåga ett karteringsstopp.

Nu står min förhoppning till att riksdagen i sin vishet rättar till orimligheterna så att den maringeologiska karteringen kan komma i gång omedelbart.

Riksdagen kan genom att stödja reservationen ge de rätta signalerna till statliga verk och myndigheter, nämligen att det är önskvärt och bra om de verkställer statsmakternas beslut snabbt och kostnadsförmånligt.

Herr talman! För andra året i rad aktualiseras nu Mittnordenprojektet. Mittnordenprojektet är ett samnordiskt projekt. Sverige, Norge och Finland har genom beslut i Nordiska rådet kommit överens om att gemensamt genomföra projektet under en sexårsperiod.

Nordiska rådet har anslagit medel till projektledning. Finansieringen i övrigt skall de deltagande länderna stå för. För Finland och Norge är finansieringen klar. Sverige har hittills inte fullföljt sitt åtagande.

Mittnordenprojektet riskerar på grund av den svenska regeringens ointresse att inte kunna genomföras. Västerbotten, Norrbotten, Jämtland och Västernorrlands län går i så fall miste om ett projekt av stor regional betydelse.

Målet för Mittnordenprojektet är att skapa ett allsidigt geovetenskapligt planerings- och beslutsunderlag som kan utnyttjas på alla nivåer i samhällsplaneringen. Det skulle medföra positiva regionalpolitiska effekter inom flera områden.

Mittnordenprojektet sträcker sig från Jokkmokk i norr till strax nedanför Östersund i söder. Den svenska delen utgör drygt en fjärdedel av Sveriges yta.

Inom området finns några av Skandinavien mest betydelsefulla malmprovins. Möjligheterna att finna nya malmförekomster anses goda, liksom förekomster av industrimineraler.

Den övergripande geologiska helhetsbild över området som projektet avser att ta fram skulle ge ett bättre underlag för prospektering och inspirera till väl underbyggda prospekteringsinsatser. Detta skulle självfallet få stor betydelse för de berörda länen.

För en framgångsrik prospektering krävs en vetenskapligt grundad strategi. Ingående kunskaper om berggrundens sammansättning och struktur, de mineralbildande processerna, jordartsförhållanden och inlandsisens olika rörelseriktningar och tillgång till flygmätningar behövs som underlag för väl underbyggda prospekteringsbeslut. Mittnordenprojektet syftar till att åstadkomma just detta.

Riksdagens revisorer föreslog, efter att ha granskat den statliga prospekteringsverksamheten, att en tyngdpunktsförskjutning skulle ske mot tidigare led i prospekteringskedjan. Att finansiera ett svenskt deltagande i Mittnordenprojektet genom omprioritering från NSG:s anslag för statlig prospektering går just i denna riktning.

Mittnordenprojektet skulle även spela stor roll för miljövärden. I arbetet för en bättre miljö är kunskaper om berg, jord och vatten av grundläggande intresse. Smygande miljöförändringar och rubbningar i den ekologiska jämvikten förorsakade av mänsklig aktivitet blir möjliga att upptäcka, förhindra

och kontrollera genom det bakgrundsmaterial som projektet avser att ta fram.

Med den samlade geologiska, geofysiska och geokemiska baskunskap och dokumentation som projektet skulle ge, skulle miljövärdarbetet få den vetenskapliga grund som är oundgänglig för lösningen av miljöproblemen.

Genom ett svenskt deltagande i Mittnordenprojektet skulle nya möjligheter skapas till arbete och utveckling i de fyra berörda länen. Till skillnad från många spektakulära regionalpolitiska satsningar och "Hela Sverige ska leva!"-kampanjer är detta projekt långsiktigt och byggt på vetenskap och kvalitet.

Vi moderater anser därför att Sveriges medverkan i projektet bör fullföljas. Utan svensk medverkan faller projektet även för våra samarbetspartner Finland och Norge.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 4.

Anf. 110 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! Karin Falkmer har berört SGU:s maringeologiska verksamhet i så stor detalj att jag skall fatta mig kort.

Redan våren 1988 uttalade riksdagen på förslag av näringsutskottet att det var önskvärt att påskynda arbetet med en maringeologisk kartering. SGU framlade på regeringens uppdrag en av alla berörda godkänd plan för hur detta arbete borde bedrivas, och 30 milj. kr. anslogs för inköp av ett nytt fartyg som bas för undersökningarna.

Det lyckades SGU att finna och inköpa ett lämpligt begagnat fartyg, vilket efter ombyggnad skulle kunna vara driftsklart för att starta de maringeologiska undersökningarna redan i vår. Allt föreföll alltså klart för att dessa skulle kunna komma i gång tidigare och till en lägre kostnad än som tidigare hade beräknats.

Men nu inträffar något som sannolikt bara kan inträffa inom statlig verksamhet: det har inte anslagits några medel för det färdiga fartygets drift. I reservation nr 1 har antytts att sådana medel med fördel borde kunna tas från de 9 milj. kr. som inbesparats genom att det var ett begagnat fartyg som inköptes. Men även om regeringen inte anser detta förfaringssätt vara korrekt, måste det vara en självklar plikt för regeringen att se till att medel för fartygets omedelbara drift ställs till SGU:s förfogande. Det får inte sluta med att fartyget S/V Ocean Surveyor, som kostat 21 milj. kr., i brist på driftsmedel blir liggande sysslöst vid kaj ett helt år. Det skulle – i mindre skala – kunna bli samma skandal som med den telesatellit för nära 2 miljarder som i dag arbetslös snurrar runt vårt klot men som nu äntligen tycks ha fått en första kund som tillträder i höst.

Herr talman! För att undvika detta yrkar jag bifall till reservation nr 1.

Anf. 111 ROLF L NILSON (vpk):

Herr talman! Vpk har under ett antal år tagit upp frågan om den svenska gruvnäringens framtid. Vi, liksom så många andra som berörs av mineralförsörjningen, är oroade av utvecklingen. Det gäller i hög grad de anställda inom gruvnäringen, deras fackliga organisationer, berörda kommuner och länsmyndigheter.

Det finns en uppenbar risk, sett i ett 10–20-årsperspektiv, att det mesta av svensk gruvbrytning upphör på grund av att den brytvärda malmen tar slut. Detta understryks också i bakgrundsmaterialet i betänkandet. Svensk metallindustri och landet som helhet blir i det perspektivet extremt importberoende. Redan i dag är importen av metaller och industrimineraler omotiverat hög.

Bakgrunden är i och för sig inte beroende av brist på malm i egentlig mening. Nedläggningar och den i dag låga prospekteringsnivån förklaras bättre av ängsliga och kortsiktiga företagsekonomiska värderingar. Mera ansvarsfulla samhällsekonomiska bedömningar skjuts i bakgrunden.

Vi för vår del vill se Sveriges mineralutvinning som en bas för produktion och för export av malmer och industrimineral. Detta är viktigt för landets ställning som industrination. Starka regionalpolitiska skäl talar också för ökad prospektering och ökad mineralutvinning.

I de här sammanhangen kan vi inte – det säger all erfarenhet – lita till privata intressen. Dessa har i alltför stor utsträckning övergått till att använda frukterna av den svenska kunskapsutbyggnaden på området för att göra vinster utomlands, där miljökraven är lägre och vinsterna i slutändan hamnar hos ett mycket smalt skikt av befolkningen i värdlandet.

Vi är oroade av dessa och andra negativa sidor av internationaliseringen i branschen. Vi har en vision av ett starkt samhällsengagemang i prospektering och utvinning av mineraler och malmer och av att landets mineralförekomster förs över i samhällets ägo.

Prospekteringen av malmer måste öka. Insatserna måste inriktas dels mot kända områden – Bergslagen, Västerbotten och Norrbotten – dels mot nya, okända områden. Regionalpolitiska skäl talar för att stödområdena och glesbygden skall prioriteras. Det är också avgörande att mycket stränga miljökrav gäller vid utvinningen.

Det är också nödvändigt att samhällsekonomiska avvägningar snarare än traditionella, kortsiktiga företagsekonomiska avvägningar skall avgöra frågor om nedläggning och öppnande av gruvor. I detta vårt perspektiv ingår också förstalligande, församhälleligande, av Boliden som ett första steg i bildandet av ett svenskt metallbolag.

Inte bara metallmalmer är intressanta. Även industrimineraler är intressanta, särskilt förekomster i Norrbotten av dolomit i Pajala och Lanna-vaara. Också Arjeplogs- och Arvidsjaursområdena förtjänar att uppmärksammas.

Vi har i konsekvens med denna syn föreslagit att ytterligare 10 milj. kr. skall anslås till prospektering, främst inom stödområden.

Karin Falkmer har mycket utförligt – som om hon sög ut det sista ur en god karamell eller en välsmakande konjak – utvecklat resonemanget kring den maringeologiska karteringen. *Hon gjorde det så utförligt att hon t.o.m. lyckades dra in Östeuropa i diskussionen.* Den prestationen är värd en eloge. Jag delar hennes uppfattning i denna fråga. Det verkar inte vara förenligt med sunt förnuft och vettig statlig personalpolitik, med hushållningen av ett samhälles ekonomiska resurser och med många andra goda principer att inte anslå driftsmedel för S/V Ocean Surveyor. Man har lyckats med tilltaget att snabbt och betydligt billigare än som var avsett skaffa och utrusta ett företag,

och man är beredd att snabbare dra i gång den maringeologiska kartering som en enig riksdag beslutat om. Jag tycker att signalerna från regeringen och från riksdagen måste vara helt klara i detta sammanhang: Detta är en föredömlig gärning och någonting som är värt att uppmuntras.

Lars-Ove Hagberg och Annika Åhnberg har uppmärksammat problemet med metalläckage från högar med gruvavfall. Problemet är stort i Dalälvsområdet, i Falun och Garpenberg, där ägarna har visat föga intresse för att åtgärda problemen. Följderna för Dalälven är svåra, och till slut blir miljöproblemen betydande även i Gävlebukten. Problemen har även uppmärksamrats på andra orter.

Dalälvsdelegationen, som har arbetat med dessa frågor, har hittills inte levt upp till våra förväntningar. Det har kommit mycket litet konkret från Dalälvsdelegationen. Därför anser vi att det behövs en kraftfull handlingsplan mot läckaget i Falun och Garpenberg. Men troligen räcker inte detta, utan lagstiftningen behöver också ses över. Det gäller främst miljöskyddslagen och dess tillämpning för att man skall komma till rätta med problemen och få ägarna att ta ett skäligt ansvar för gruvavfallets miljöpåverkan. Det gäller inte bara i Dalarna utan också i resten av landet.

Det finns även ett annat problem som uppmärksammas i en av reservationerna, och det gäller de avfallshögar, vilkas ägare man av olika skäl inte längre kan identifiera och ställa ekonomiska krav på. Miljöproblemen försvinner inte för att ägaren inte finns och inte kan ställas till svars, utan detta är ett problem som måste lösas.

Med det anförda vill jag yrka bifall till de reservationer där vpk finns med. Det kanske inte är så lätt att uttyda ur detta litet komplicerade betänkande, där det står en sak på framsidan och en annan sak på baksidan och en tredje sak inuti betänkandet, men jag hoppas att det rättelseblad som har delats ut har undanröjt all tvekan.

Anf. 112 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Jag kommer nu att göra ett betydande avsteg från gällande praxis i detta hus. Det hör ju till god ton att framhålla att man åtminstone under det senaste decenniet har varit konsekvent i sina ställningstaganden i de politiska frågorna. Vidare hör det till god ton att påstå att man alltid är väl insatt i de frågor som står på dagordningen.

Beträffande mom. 1 i dagens betänkande – anslaget till Sveriges geologiska undersökning – måste jag med skammens rodnad på mina kinder erkänna att jag inte lever upp till politikertraditionen. Vi i miljöpartiet har inte varit väl insatta i ärendet. Vi har sålunda ändrat åsikt, och jag kommer inte att yrka bifall till reservation 2 utan yrkar i stället bifall till reservation 1.

Det betyder att vi i miljöpartiet har gått ifrån vår restriktiva hållning när det gäller SGU sedan vi har informerat oss bättre om dess verksamhet. Visserligen finns det en koppling till mineralprospektering i SGU:s verksamhet, och som framgår av vår motion är detta för miljöpartiet inte någon prioriterad verksamhet. Men den kopplingen är inte särskilt stark, det vet vi nu. Och sedan vi har tagit del av SGU:s totala verksamhet, finner vi att den geologiska kartläggning som SGU ägnar sig åt är av stor vetenskaplig betydelse och att den dessutom kan vara till stor hjälp i visst miljöarbete. Det kan gälla

färskvattentillgångar, radonförekomster och havsföroreningar i bottensediment. Den digitalisering som man begär särskilda pengar till bör därför enligt vår förändrade uppfattning inte leda till någon neddragning av annan verksamhet.

Den maringeologiska karteringen är utan tvivel värdefull, och vi instämmer i önskemålet i reservation 1 att regeringen skall återkomma med förslag till hur det nyinköpta undersökningsfartyget skall kunna komma till full användning.

Till frågorna om exploatering av Sveriges mineraltillgångar finns det anledning att återkomma när förslaget till ny minerallag kommer upp på riksdagens bord. Redan nu vill jag emellertid upprepa att mineralprospektering inte är något prioriterat område för miljöpartiet.

Det betyder inte att vi säger nej till prospektering, men det betyder att vi anser att prospekteringsverksamheten skall skötas av dem som vill utvinna mineral. Det finns inget skäl för staten att påskynda processen. För vad betyder statlig medverkan? Jo, den betyder naturligtvis att staten signalerar att det marknadsmässiga intresset för att utvinna våra mineraltillgångar inte är tillräckligt. Staten måste skjuta till pengar så att dessa icke förnybara tillgångar utvinns så snabbt som möjligt.

Det förefaller som om man tror att berggrunden innehåller obegränsade mängder av brytvärda mineral. Men så är inte fallet. De bästa bitarna i Sverige är redan tagna. Vi kommer inte att hitta nya fyndigheter som är lika rika som Sala silvergruva, Falu koppargruva, Bergslagens järngruvor eller Kirunas dagbrott. En minskad exploateringstakt av ändliga naturresurser är inte något ansvarslost, det är i stället ytterst ansvarsfullt mot kommande generationer. Och det kommer att tvinga den nu levande generationen till en viss återhållsamhet och till återvinning.

Vpk begär i god marxistisk anda att takten i mineralprospekteringen skall ökas. Marx saknade som bekant insikt om att jorden är en begränsad planet med begränsade tillgångar. Det kanske vi kan ursäkta honom för, men i dag borde man veta bättre. Tyvärr befarar jag att den insikten fortfarande saknas bland både marxister, liberaler och socialister. Men jorden har begränsade tillgångar.

Däremot instämmer vi miljöpartister livligt i de krav som vpk framför beträffande avfallet från gamla gruvor – avfallshögar som läcker tungmetaller och förgiftar floder och sjöar i sin omgivning. Här måste både kartläggning och lagstiftning till. Alla de partier som i valrörelsen 1988 – moderaterna, folkpartiet, centern och socialdemokraterna – sade sig vara miljöpartier, kunde nu ha visat att de verkligen är det genom att ansluta sig till dessa motioner beträffande omhändertagandet av gamla gruvrester, men det har de inte gjort. Miljöintresset var mest munväder.

En särskild lagstiftning behövs för att man skall kunna se till att någon instans tar det fulla ansvaret för gammalt gruvavfall som läcker tungmetaller, i trakter där gruvverksamheten och gruvbolagen sedan länge upphört. Det gäller t.ex. Bersboområdet i Östergötland.

Slutligen vill jag säga följande. Glesbygden tenderar att utarmas. Särskilt viktigt är det att man även på mindre orter får en mångsidig verksamhet och en riklig andel högutbildad befolkning. Staten kan stödja detta genom att

lokalisera ut sådan statlig verksamhet som har en naturlig anknytning till glesbygden. Därför har jag anslutit mig till reservation 10, i vilken hävdas att nämnden för statens gruvegendom bör utlokaliseras till Malå.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 7, 8, 9 och 10.

Anf. 113 MATS LINDBERG (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 31 behandlas mineralförsörjningen och anslagen till Sveriges geologiska undersökning, SGU, och till nämnden för statens gruvegendom, NSG. Dessutom behandlas 14 motioner från den allmänna motionstiden.

Inledningsvis vill jag upplysa kammarens ledamöter om att chefen för industridepartementet hösten 1987 i enlighet med regeringens beslut tillkallade en kommitté som skulle ha till uppgift att bedöma marknadsförutsättningarna för olika mineralråvaror. Kommittén skulle också lämna förslag till en övergripande strategi för prospekteringspolitiken i vårt land. Kommittén har avlämnat sitt betänkande, och detta remissbehandlas för närvarande. Dessutom har en proposition aviserats i ärendet.

Till detta skall läggas att näringsutskottet nu arbetar med regeringens förslag till ny minerallag. Denna kommer att behandlas av riksdagen under året. Detta gör att många av de frågor som vi nu skall behandla återkommer vid ett senare tillfälle.

Herr talman! Jag övergår så till att kommentera de reservationer som är fogade till betänkandet.

När det gäller SGU har moderaterna, folkpartiet och centern i en gemensam reservation framhållit vikten av större anslag, så att vi kan få en utökad maringeologisk kartering. Det som skiljer oss socialdemokrater från reservanterna är att vi anser att nuvarande anslag beträffande budgetåret 1990/91 bör kunna möjliggöra en kartering som minst är av tidigare omfattning. Det bör också vara möjligt att utöka prospekteringen inom nuvarande SGU-anslag. Jag utgår vidare från att regeringen i 1991 års budgetproposition återkommer med förslag beträffande erforderliga driftsmedel.

Karin Falkmer gick ut mycket hårt i debatten. Hon verkar vara mycket välinformerad beträffande undersökningsfartyget. Det är dock på det sättet att fartyget inte är fullt utrustat i dag.

Vidare vill jag understryka att vi också anser att båten skall kartera i minst den omfattning som gällt under tidigare år.

Från miljöpartiets sida har man sagt att man anser att anslaget skall minskas. Men den uppfattningen har man sedan tagit tillbaka. Jag utgår från att det innebär att man ansluter sig till reservation nr 1.

I en vpk-reservation ger man uttryck för den oro som man känner beträffande prospekteringen. I stort sett delar jag den oron. Men jag vill framhålla att riksdagen, vid sidan av de anslag som årligen har ställts till NSG:s förfogande, också har anvisat medel till särskilda program för en utökad prospektering. Vi socialdemokrater tycker att det är viktigt att staten har en långsiktig planering när det gäller prospekteringen. Men det här måste ske i harmoni med de företag som finns i branschen. Tillsammans har dessa också ett stort ansvar när det gäller att långsiktigt trygga sysselsättningen inom gruvin-

dustrin. Men samtidigt är det nödvändigt att använda sig av den senaste tekniken – detta för att näringen skall kunna utvecklas så effektivt som möjligt.

Beslut om vilken teknikinivå som skall tillämpas bör dock fattas nära dem som arbetar inom den här verksamheten.

Det är en av anledningarna till att utskottets majoritet har avstyrkt vpk-motionen. Andra orsaker är att mineralråvarukommitténs förslag är föremål för remissbehandling och att regeringen har aviserat en proposition i ärendet.

När det gäller Mittnordenprojektet har utskottets majoritet inte funnit anledning att ha någon annan inställning än den man hade förra året.

I miljöfrågorna har vpk och miljöpartiet tre gemensamma reservationer. Här vill jag hänvisa till de åtgärder som har vidtagits när det gäller restprodukter från mineralhanteringen samt de medel som har ställts till Dalälvsdelegationens förfogande.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 114 KARIN FALKMER (m) replik:

Herr talman! Det kan inte vara roligt att vara socialdemokrat och behöva försvara någonting som så klart strider mot sunt förnuft som regeringens handläggning av frågan om SGU:s nya karteringsfartyg.

Fartyget är utrustat för att kunna åka ut och kartera i sommar. Men för att fartyget skall kunna kartera minst i den utsträckning som hittills skett krävs det ytterligare driftsmedel.

Anser ni socialdemokrater att det är rimligt att en myndighet som har verkställt ett beslut – snabbt och kostnadseffektivt – som tack för detta skall tvingas göra en omprioritering inom sina ordinarie medel? Och var skall i så fall SGU göra denna omprioritering?

Anf. 115 LARS NORBERG (mp) replik:

Herr talman! Först vill jag säga något beträffande samarbetet staten – näringslivet. Mats Lindberg talar om ett harmoniskt samarbete. Vi har tidigare i dag diskuterat ett storartat harmoniskt samarbete – Procordiaaffären.

I mitt huvudanförande sade jag att vi betvivlar att det är särskilt värdefullt för kommande generationer att staten och näringslivet ägnar sig åt ett harmoniskt samarbete för att så snart som möjligt göra slut på ändliga tillgångar, som ju bör behandlas med stor försiktighet och under stort ansvar.

När det gäller miljöbekymren i samband med gruvavfallet hänvisar Mats Lindberg till Dalälvsdelegationen och till vad som där har sagts. Men det hjälper inte dem som bor i Östergötland särskilt mycket. Dalälven flyter ju på annat håll. Vad som här sagts är alltså inte till hjälp när det gäller att lösa problemen i Bersbo i Åtvidabergs kommun.

Anf. 116 MATS LINDBERG (s) replik:

Herr talman! Jo, Karin Falkmer, det är roligt att vara socialdemokrat!

Beträffande det aktuella fartyget kan man, med hjälp av de anslag som finns, gå ut med båten och kartera redan det här året.

Vidare vill jag framhålla att det fartyg som man tidigare hade var mycket

litet. Det gjorde att man inte hade möjligheter att gå ut i alla väder. Det fartyg som man nu har fått kommer emellertid att vara betydligt effektivare när det gäller att vara ute på sjön och kartera.

Jag måste ge SGU en eloge för en mycket bra upphandling när det gäller det här fartyget. Vi tror att det är möjligt att inom SGU:s ram omprioritera med utgångspunkt i de 99 miljoner som anslagits.

Sedan delar jag Lars Norbergs uppfattning beträffande harmoniseringen. Men det är också viktigt att vi tillsammans med staten och företagen tar ett stort ansvar i miljöfrågorna. Jag tror ändå att det är av vikt att gruvnäringen används som ett instrument inom den svenska industrin. Lars Norberg och jag har kanske inte exakt samma uppfattning på den punkten. Vi socialdemokrater tycker i varje fall att gruvnäringen är en viktig näring.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarans förhandlingar.

Anf. 117 KARIN FALKMER (m) replik:

Herr talman! SGU har självfallet köpt ett nytt fartyg därför att man ansåg att det gamla var för litet. Men det nya stora fartyget för med sig ökade driftskostnader. Driften av det nya fartyget kostar alltså mycket mera.

Den klokhet som övriga partier har visat i debatten i kväll talar för att S/V Ocean Surveyor kommer att kunna kartera i sommar – trots att socialdemokraterna så att säga sitter fast i ett prestigeklister.

Hade det inte varit klokare att ni, när ni upptäckte att båten verkligen fanns, anpassat er till verkligheten genom att se till att båten fick de medel som behövdes för att den skulle kunna kartera den här sommaren?

Anf. 118 LARS NORBERG (mp) replik:

Herr talman! Jag vill inte, Mats Lindberg, uttala någon fiendskap mot gruvnäringen. De frågor jag ställer är kort och gott: Hur mycket är lagom, dvs. hur intensivt och hur snabbt skall Sverige exploatera sina icke förnybara mineralresurser? Skall man över huvud taget ha någon idé om vad kommande generationer kan ha för intressen?

Anf. 119 MATS LINDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag sade, Karin Falkmer, att fartyget har möjligheter att redan i år gå ut och kartera. Det fartyg man nu har inköpt skall utrustas ytterligare, och en ny besättning skall anställas. Jag tror att SGU med de ramar man i dag har kommer att göra en betydligt större kartering än tidigare. Vi har ju tidigare haft samma uppfattning i denna fråga. Jag tror inte att socialdemokraterna när det gäller karteringen kommer att vara någon bromskloss, utan vi kommer att se till att karteringen sker såsom vi tidigare har sagt att den skall ske.

Det är självklart, Lars Norberg, att vi skall slå vakt om att kommande generationer från en miljö som blir så bra som möjligt. Jag kan däremot inte göra det genom att säga att vi inte skall ha de eller de utsläppen.

hållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Prot. 1989/90:101
5 april 1990

Mineralförsörjning

Anf. 120 IRENE VESTLUND (s):

Herr talman! Anledningen till att jag går upp och talar i frågan om mineralpolitiken är den motion jag har väckt om ett mellansvenskt gruvnäringscentrum som med fördel skulle kunna utvecklas inom ramen för en verksamhet som redan finns i Garpenberg i Hedemora kommun. Att jag gör det beror på åtminstone tre olika saker. Det har för det första att göra med basnäringen och basnäringarnas betydelse för industrin i vårt land. Jag tror mig förmärka, inte minst genom mitt arbete i Bergslagsdelegationen, att det har skett en svängning i medvetenheten om nyttigheten och värdet av att se till att basnäringarna även i fortsättningen får det stöd och de möjligheter till utveckling som behövs. Inte minst gäller detta för exportnäringen. Vi har kanske under en längre tid tittat på andra utvecklingsdelar och trott att basnäringarnas betydelse skulle minska. Men så är inte fallet.

Att jag talar om just ett gruvcentrum i Garpenberg beror också det på flera olika faktorer. Den första är naturligtvis den kunskap som finns där, men även de mineralfyndigheter som finns i området är av betydelse. Kunskaperna, tillsammans med en utveckling av färdigheterna, forskning och tillvaratagande av de satsningar som redan är gjorda i Garpenberg, borgar för att man på ett värdefullt sätt skulle kunna utveckla och även ta till vara fyndigheter runt om i den regionen.

Ett gruvcentrum innebär för det andra ett bättre unyttjande av gruvfyndigheterna. Dessutom söker sig då människor med kunskaper dit. Man har redan utvecklat ett anrikningsverk i Garpenberg, och detta kan med fördel ta emot ännu mer malmmassor. Dessutom har detta anrikningsverk effektiviserats för en kostnad av 6,5 miljoner de senaste åren. Boliden har också engagerat sig mycket starkt för att bli först med att använda sig av en starkmagnet för att skilja ut metaller ur sulfidmalmen. Denna anläggning skulle kunna serva flera gruvor runt om i Bergslagen och även ta till vara de investeringar som redan är gjorda.

För det tredje vill jag nämna den betydelse som basnäringen och gruvcentrumet med tillvaratagandet av malmen har för sysselsättningen inte enbart i Hedemora kommun, där den är mycket viktig, utan också i hela södra Dalarna och Bergslagsområdet.

Att detta centrum är av vikt för sysselsättningen innebär också att man måste göra långsiktiga investeringar. Dessutom är gruvindustrins produkter en mycket viktigt handelsvara. Enbart järnmalms- och icke-järnmalmsgruvorna bidrar till landets bytesbalans med ca 4,5 miljarder. Utbytet av detta är mycket stort per anställd, ungefär 600 000 kr. per anställd och år. Detta är väsentligt högre än motsvarande utbyte för exempelvis verkstadsindustrin.

Men det är inte enbart för vår handelsbalans som det är viktigt att vi behåller gruvorna och framför allt att vi bygger upp ett gruvcentrum i Garpenberg. Det är också av stor betydelse för närområdet, där upphandlingen från gruvan under ett år uppgår till ungefär 60 miljoner.

Man skulle väl då kunna bli väldigt förskräckt över att näringsutskottet inte har varit mer entusiastiskt över denna förträffliga motion med detta ut-

omordentliga syfte. Men jag förstår att utskottet kanske har lagt detta i en större pott för att kunna diskutera mineralpolitiken i framtiden med en anorlunda vinkling.

Utskottet skriver i samband med sin behandling av motionen att det område Bergslagen ligger i berörs av kraftiga strukturomvandlingar men att området kan komma att inplaceras i s.k. tillfälligt stödområde. Det är ett förslag som kommer att föreläggas regeringen senare.

Utskottet menar tydligen att ett uttalande om en stödområdesinplacering skulle kunna gynna gruvindustrin bättre än vad någon annan form av uttalande från näringsutskottet skulle göra. Kanske har man i näringsutskottet också tagit till sig att arbetsmarknaden i Hedemora kommun i södra Dalarna just nu är sviktande. Gruvindustrin är en av de näringar som verkligen skulle kunna utvecklas positivt om den fick ett riktigt och långsiktigt stöd.

Anf. 121 MATS LINDBERG (s):

Herr talman! Utskottet har inte behandlat denna fråga på något annat sätt än det som jag beskrev i min inledning. Våra basnäringar är viktiga. Mineralråvarukommittén har lagt fram ett förslag som nu är under beredning, och jag finner ingen anledning till att vi just nu skall ta upp denna fråga.

Däremot vill jag betona den vikt vi lägger vid basnäringarna. Det är också riktigt att Bergslagen är en stark del av gruvindustrin. Regeringen och Boliden har i detta sammanhang träffat en överenskommelse som ger området 314 milj.kr.

Det är också, som Iréne Vestlund säger, viktigt att man ser till att i ett centrum utnyttja det anrikningsverk man har. Jag tror också att det är viktigt att i fortsättningen se till att det inte blir många små anrikningsverk, utan att man använder ett större. Detta är bättre från miljösynpunkt och kanske också från lönsamhetssynpunkt.

Anf. 122 IRÉNE VESTLUND (s):

Herr talman! Jag tackar för det inlägget, och jag ser det som en intäkt för att vi i en relativ snar framtid kommer att ha en än mer övergripande diskussion om de fortsatta satsningarna på gruvnäringen.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 6 april.)

21 § Oljeutvinning i Östersjön

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1989/90:NU32 Oljeutvinning i Östersjön.

Anf. 123 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Östersjön är ett döende hav. Detta är ett välkänt faktum. Andelen bottnar som är helt döda ökar från år till år. 25 % av bottnarna är i dag syrefria, och vattnet innehåller varierande halter av svavelväten. Sälar

och havsörnar drabbas av de höga halterna av PCB och DDT i fisk. Kostråd-givarna varnar oss för att äta Östersjölox på grund av dess dioxinhalt.

Låt mig först säga att Sverige ingalunda är ensamt om att försmutsa Östersjön. Våra fattigare grannar på andra sidan sjön bidrar förvisso. Men just därför måste Sverige, såsom det rika land vi är, gå i första ledet när det gäller att bevara och restaurera Östersjön. Endast om vi gör det kan vi ställa krav på våra grannar och dem som så att säga är delägare i Östersjön.

Dagens diskussion gäller oljeprospektering och oljeutvinning, dvs. en ny miljöfarlig verksamhet som kommer att öka riskerna för miljöskador i Östersjön. Miljöpartiet menar att detta är alldeles fel diskussion. Vad vi borde diskutera här i riksdagen är hur vi skall kunna restaurera Östersjön, så att den blir det friska hav den var för hundra år sedan.

Dess värre tycks den moderna civilisationens girighet aldrig mättas. Den är ständigt ute efter att så snabbt som möjligt exploatera världens ändliga resurser av mineraler, fossila bränslen och andra tillgångar, utan hänsyn till konsekvenserna och utan hänsyn till kommande generationer. Därvid tvingas vi diskutera sådana exploateringsplaner som oljeutvinning i Östersjön.

Som framgår av betänkandet finns här först en formell fråga. Vi har en otillfredsställande lagstiftning. Miljöpartiet kräver att miljökonsekvensanalyser och miljöhänsyn skall skrivas in i lagen om kontinentalsockeln. Vaga uttalanden av Birgitta Dahl är inget skäl för att underlåta att ställa krav på en förbättrad lagstiftning. Detta krav gäller inte bara Östersjön, utan alla våra kuster. – Detta var alltså den formella frågan.

Den reella frågan är om vi över huvud taget skall tillåta oljeborrning i Östersjön. Regeringen har lagliga möjligheter att stoppa planerna på prospektering och oljeutvinning. Vi kräver att den skall göra det. Oljeutvinning kommer att leda till försmutsning. Det visar all erfarenhet. Den mänskliga faktorn kommer att garantera att det blir så. Det är fel att diskutera ökade risker när verkligheten visar att vi redan tagit alldeles för stora risker när det gäller Östersjön.

Mänskligheten sänder varje år 5 miljarder ton kol från fossila bränslen upp i atmosfären. Detta ökar atmosfärens koldioxidhalt med några procent årligen. Insiktsfulla människor inser att detta inte får fortgå om vi skall undvika globala förändringar av klimatet. Riksdagens i och för sig otillräckliga koldioxidbeslut visar att den insikten börjar spridas även i Sveriges riksdag.

Att då anse att öppnandet av nya oljekällor på den svenska kontinentalsockeln skulle vara önskvärt, som utskottet gör, är enligt min mening närmast schizofrent. Bara om man inte öppnar nya fyndigheter av fossila bränslen kan en nedtrappning av fossilbränsleanvändningen komma till stånd i en takt som förhoppningsvis är acceptabel med hänsyn till global överlevnad.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 2.

Anf. 124 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Östersjön är förvisso ett mycket viktigt havsområde, där det finns all anledning att ha starka miljörestriktioner och vidta åtgärder för att förbättra miljön.

Men det är inte huvudfrågan i diskussionen nu. I det aktuella betänkan-

det, som utskottet har lagt fram, behandlas fyra motioner från miljöpartiet, där det krävs att all prospektering och utvinning av gas och olja i Östersjön skall stoppas. Vi behandlade likartade motioner i riksdagen så sent som i höstas och avlog dem då. Skälen till att de avlogs var, vilket sades i utskottets yttrande, att det var viktigt att i prospekteringen klargöra vilka fyndigheter som finns på den svenska kontinentalsockeln. Men utskottet framhöll också att en förutsättning var att tillstånd förenades med höga miljökrav och strikta säkerhetsbestämmelser. För provborrningar krävdes nytt tillstånd av regeringen, och utskottet förutsatte att regeringen då skulle pröva frågan med utgångspunkt i den marina miljön i Östersjön och beakta den allvarliga föroreningsituationen och Östersjöns speciella känslighet i miljöhänseende.

Utskottet har inte på något sätt ändrat uppfattning i denna fråga. Utskottet har också erfarit att miljökonsekvensbeskrivningar enligt Helsingforskonventionen har infordrats i anslutning till att ett företag nu begärt borrningstillstånd. Utskottet förutsätter självfallet också att en noggrann kontroll sker av prospekteringsaktiviteterna.

Till utskottets skrivning kan väl möjligen tilläggas att Sverige fortfarande – trots avsevärda minskningar och ansträngningar – är beroende av en stor tillförsel av olja. Sådan utvinns och transporteras i betydande utsträckning i känsliga miljöer. Det är mot denna bakgrund av både vetenskapligt och praktiskt intresse att kartlägga om det finns oljeförekomster inom det av Sverige behärskade territoriet och om det finns förutsättningar att använda sig av dessa tillgångar. Vi har också här möjlighet att ställa upp strikta miljökrav.

I motion nr 340 begärs att kontinentalsockellagen skall ändras, så att miljöskyddslagen blir gällande. I detta avseende pågår, som utskottet konstaterar, för närvarande ett utredningsarbete i regeringskansliet, som väntas ge de moderniseringar som behövs när det gäller miljöskyddssynpunkter i denna lag. Utskottet finner inte anledning till något speciellt initiativ nu, som i och för sig endast skulle innebära en beställning till regeringen i detta avseende. Av denna orsak yrkar vi avslag på reservation 2.

Herr talman! Under hänvisning till vad jag har anfört vill jag yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 125 LARS NORBERG (mp) replik:

Herr talman! Det är desto värre att detta krav avslås för andra gången i riksdagen. Man har faktiskt haft hela tiden sedan i höstas att tänka över vilket ansvar man har för Östersjön och dess miljö.

Det är klart att jag inte har någon som helst förståelse för att det skall finnas anledning att ta reda på vilka tillgångar som finns, om man inte bör utvinna dem.

Det står i Fader vår: inled oss icke i frestelse! Det är alldeles klart att finner man vid provborrningar att det finns oljetillgångar, så kommer man att vara starkt frestad att utvinna dem. Då kommer alltså de verkliga miljöhoten. Provborrningarna kan naturligtvis också vara miljöskadliga, men inte i samma omfattning som en utvinning. Så varför vi skall ha denna information har jag svårt att inse. Uppenbarligen är regeringens och socialdemokratin

inställning den att det gäller att så snabbt som möjligt utvinna de tillgångar som man möjligen kan lägga vantarna på, oberoende av miljön vid utvinningen och också vid användningen.

Åke Wictorsson har inte på något sätt bemött mitt argument att användningen av fossila bränslen i Sverige på sikt måste minskas. Därför är det inte angeläget att leta efter eller öppna nya källor.

Anf. 126 ÅKE WICTORSSON (s) replik:

Herr talman Jag har respekt för Lars Norbergs miljöengagemang. Men jag har litet svårare att hysa respekt för hans sätt att argumentera. Här har jag klart redovisat att utskottsmajoriteten klart har sagt ifrån att det skall tas största möjliga miljöhänsyn i samband med prospekteringsverksamhet, att man skall följa bestämmelserna i den konvention som reglerar miljöskyddet för Östersjön. Hur kan då Lars Norberg säga att jag hävdar att prospekteringen skall ske oberoende av miljökonsekvenserna?

Det finns en mycket bred enighet om att vi i Sverige strävar efter att minska oljeanvändningen. Lars Norberg vet lika väl som jag att trots det använder vi över 200 terrawattimmar oljeenergi i det svenska energisystemet i dag. Det har skett en kraftig minskning, men detta är vad som används i dag. Till vilket pris använder vi denna olja? Det borde rimligtvis finnas ett ansvar hos oss att se till att vi, om det är möjligt, på ett bättre sätt skall nedbringa miljöriskerna när vi använder den olja som vi för strukturen i vårt näringsliv och vårt samhälle ändå tvingas använda i nuläget.

Anf. 127 LARS NORBERG (mp) replik:

Herr talman! Jag betvivlar inte att man kommer att anstränga sig för att undvika miljöskador både när man provborrar och när man utviner olja. Jag påpekade i mitt anförande att det finns någonting som heter den mänskliga faktorn. Dessutom vet varje tekniker att det inte finns något helt tätt system. Läckage uppstår alltid förr eller senare på ett eller annat sätt. Helt miljövänligt kan ingen teknik fungera. Vi bör trappa ner oljeanvändningen i Sverige. Det är i varje fall vår bestämda uppfattning i miljöpartiet.

I var energipolitiska motion klargör vi entydigt att en nedtrappning av oljeanvändningen bör ske med stor kraft. Vi anvisar även vägar för hur det skall gå till. Det synes mig litet ologiskt att lägga ner pengar på att öppna nya oljekällor. De oljekällor som finns i världen torde vara tillräckliga för den avtrappningstid som vi kan behöva – 20 år eller något liknande. Det behöver inte öppnas nya energikällor, allra minst i ett av världens mest miljö känsliga innanhav.

Anf. 128 ÅKE WICTORSSON (s) replik:

Herr talman! Lars Norberg har ändå inte redovisat hur han tänker avskaffa all oljeanvändning i det svenska samhället. Jag är beredd att ställa upp på att vi skall arbeta för en kraftig avtrappning av oljeberoendet. Men hur vi skall kunna bli helt oberoende av oljeanvändningen har jag hittills inte lyckats hitta någon lösning på. Mig veterligen har inte heller herr Norberg lyckats prestera någon sådan lösning.

Andre vice talmannen anmälde att Lars Norberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 129 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Östersjön är ett ekologiskt sorgebarn. Utrikesminister Sten Andersson sade i riksdagen när han kom hem från sitt i besök i de baltiska staterna hösten 1989 att Östersjön dör. Den uppfattningen delas av många i dag. Vi har sett hur sälstammarna har reducerats från hundratusentals djur till några tusen i våra dagar. Fisket tynar, och de fiskar som fångats har många skador. På grund av utsläpp från industrier runt Östersjön innehåller många fiskar höga halter av PCB och kvicksilver. Detta förhållande föranleder svenska myndigheter att gå ut med kostrekommendationer.

Förra vecka behandlades här i kammaren ett betänkande om sjöfart. Då var frågan om oljetransporterna aktuell. Miljöpartiet de gröna föreslog begränsningar i storleken för oljetransporterande fartyg, att oljetransportfartygen av säkerhetsskäl skulle ha dubbla bottnar och dubbla sidor och att svaivelhalten i drivmedelsoljor för fartyg skulle begränsas till de halter som tillåts för landfordon.

Trots Östersjöns prekära läge och de risker som oljetransporter medför ville inte riksdagen på någon punkt ställa sig bakom miljöpartiets de grönas förslag. Det är beklämmande att miljöintressena ännu bara tar sig uttryck i ord och inte i faktisk handling.

I dag debatterar vi oljeutvinningen i Östersjön. Regeringen har tillåtit prospektering av olja trots att den vet att en framtida oljeutvinning kan skada Östersjön ännu mer än i dag. Det borde stå klart för alla att prospektering följs av utvinning när man har funnit utvinningsbara mängder. Det går i praktiken inte att säga nej till en utvinning. Det vore att lura de företag som har lagt ner stora belopp på prospekteringen.

Utskottet avstyrker miljöpartiets krav på ett för prospektering och utvinning av olja. Det enda parti som har ställt sig bakom kraven är vpk. Det hedrar partiet. Utskottet avstyrker med motiveringen att det förutsätter att regeringen vid sin tillståndsprövning beaktar den allvarliga föroreningsituationen i Östersjön och detta innanhavs speciella känslighet för utsläpp samt att säkerhetskraven utformas i enlighet härmed.

Vi ser att utskottet är medvetet om Östersjöns skadade tillstånd och att oljeutvinningen kräver säkerhetsåtgärder. Krav på säkerhet förhindrade inte den svåra olyckan i Alaska, Tjernoby och den allvarliga incidenten i Oskarshamns kärnkraftsverk sommaren 1987. Anledningen till att det är så är att alla säkerhetssystem är offer för mänskliga felbehandlingar. Det går inte att säga att Östersjön inte kommer att drabbas av allvarliga oljeutsläpp i samband med oljeutvinning. Vi kan i stället säga med säkerhet att det kommer att bli så.

Det betyder att riksdagens majoritet i praktiken struntar i Östersjöns framtid. Den snöda vinningen är betydligt viktigare än ett långsiktigt ekologiskt ansvarsfullt tänkande och handlande. Riksdagen låter med berätt mod Östersjön dö. Den slutsatsen kan vi dra av detta betänkande, av vad som föreslås där och av det beslut som förestår.

På detta sätt står majoritetens miljöintresse klart i blyxtbelysning. Vi ser

nu i två beslut inom en vecka att regering och riksdag inte bryr sig om Östersjön. Man prisger den åt miljöförstörelse och berövar oss och kommande generationer ett fint hav med ett rikt och varierat fiske.

Dessa båda betänkanden är typiska exempel på att det i festligare sammanhang och inför val går att tala vackert om miljön och dess betydelse och att det fordras stora insatser för att komma till rätta med den förstörelse som vi har ställt till med. Men när det kommer till de praktiska handlingarna, då är det stopp. Släpp in stora oljebåtar med bristande säkerhet i Östersjön och tillåt prospektering och utvinning av olja där!

Herr talman! Det är en skam för både riksdagen och regeringen att det är på det här viset. Handlingssättet innebär att allt fler kommer att förlora förtroendet för politiker.

Vi kommer dock inte att låta oss bli nedslagna av det bedrövliga miljöspelet här i riksdagen. Vi kommer på allt sätt att se till att medborgarna får veta vilka det är som med glädje medverkar till att förstöra och skita ner Östersjön bara därför att det är så lönsamt just nu.

Med detta vill jag yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 6 april.)

22 § Vissa anslag m.m. inom utrikesdepartementets område

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1989/90:UU14 Vissa anslag m.m. inom utrikesdepartementets område
(prop. 1989/90:100 delvis).

Anf. 130 INGER KOCH (m):

Herr talman! I utrikesutskottets betänkande UU14 behandlas bl.a. Sveriges representation i utlandet.

Utskottet konstaterar, att den mycket snabba demokratiseringsprocessen under det senaste året i Central- och Östeuropa ställer den svenska utrikespolitiken inför nya utmaningar och möjligheter och att utvecklandet av Sveriges förbindelser med länder som nu demokratiseras kommer att ställa större krav på utrikesförvaltningens resurser.

Händelseutvecklingen i Baltikum – Litauens självständighetsförklaring och den oroande händelseutvecklingen därefter samt de fortsatta demokratiska självständighetssträvandena i Estland och Lettland – tycker vi moderater ytterligare understryker behovet och värdet av en svensk officiell närvaro i de baltiska huvudstäderna.

Det är därför glädjande att det svenska avdelningskontoret i Riga har öppnats.

De svenska strävandena bör nu inriktas på att stärka den svenska närvaron i Tallin och Riga samt att upprätta en svensk representation även i Vilnius.

För att detta skall bli möjligt föreslår vi att anslaget till utrikesförvaltningen räknas upp med 3 milj. kr.

Herr talman! Sveriges Radios sändningar på estniska och lettiska har ytterligare bidragit till att stärka de svenska förbindelserna med dessa länder, och det är positivt att utskottet tillstyrker medel för att kunna permanenta dessa sändningar.

Men vi beklagar samtidigt att utskottet inte vill tillstyrka Sveriges Radios önskan om medel för att införa sändningar även på litauiska. Detta beslut innebär att Sverige särbehandlar ett baltiskt land och på detta sätt bryter mot balternas egna strävanden efter en baltisk samhörighet. Även om Sveriges kontakter med Litauen för närvarande av historiska skäl inte är så omfattande som med Estland och Lettland, är det viktigt att vi på sikt utvecklar våra förbindelser med alla de tre baltiska länderna.

Vi föreslår därför att anslaget till Sveriges Radios programverksamheter för utlandet räknas upp med 1 milj. kr. för att göra det möjligt att införa sändningar även på litauiska.

Herr talman! Att människor på olika sätt engagerar sig för fredsarbetet är positivt och angeläget, men det är enligt vår mening tveksamt att genom särskilt stöd ge vissa organisationer särskilda resurser för att driva opinionsbildning i dessa frågor.

Vi anser att det är viktigt att det svenska föreningslivet inte blir beroende av riktade bidrag från staten. Skall det civila samhället värnas, måste vi också slå vakt om ett fritt och oberoende föreningsliv. Därför bör den styrning som ligger i att staten utpekar verksamhetsinriktningar för ideella föreningar avskaffas.

Vi föreslår därför att anslaget under F3 reduceras med 10 milj. kr.

Vi kan inte heller ställa oss bakom utskottets uttalande att anslaget skall gradvis uppräknas tills det motsvarar 1% av försvarsanslaget. Att höjningen av ett anslag automatiskt knyts till höjningen av ett annat är främmande för svenska budgetprinciper, och vi anser denna koppling helt omotiverad.

Inte heller ställer vi oss bakom utskottets uttalande, att en statligt finansierad kunskapsbank skall byggas upp med uppgift att samlar praktiska erfarenheter av den övergång från militär till civil produktion som gjorts på olika håll i världen.

Vi anser att det i första hand är företagen själva och industrins branschorganisationer som bör göra de utredningar som är nödvändiga.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till de moderata reservationerna 1, 4, 5 och 9 samt i övrigt bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 131 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Herr talman! Jag skall inte alls bli mångordig. Jag skall bara kort ta upp två frågor.

Den ena frågan är finansieringen av det svenska östbiståndet. Folkpartiet beklagar i likhet med en del andra partier att regeringen med moderat stöd lägger detta bistånd inom enprocentsramen. Vi har inte någon reservation här, utan vår lösning till finansiering av det nya östbiståndet innebär, vilket framgår av vårt särskilda yttrande, att pengarna skall placeras under en annan huvudtitel än den som diskuteras i detta betänkande. Jag ville bara nämna det som ett påpekande.

Den andra fråga som jag vill säga några ord om gäller en motion om forsk-

ning och information om militära omställningsfrågor som har behandlats i utskottet. Detta är en fråga som har en viss förhistoria, och det har gjorts utfästelser om att det skall ställas medel till förfogande för denna verksamhet, som redan finns på plats i mycket begränsad skala. Behovet av resurser är mycket påtagligt och väsentligt större än de medel som utskottets majoritet nu säger så småningom, förhoppningsvis, skall ställas till förfogande.

Jag vill därför, i likhet med vad som skedde förra året när frågan var uppe med anledning av en motion, yrka bifall till den reservation som bl.a. folkpartiets ledamöter har avgivit.

Anf. 132 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Stoppa de fattiga ländernas bistånd till de rika länderna! Så lyder ett upprop från Kyrkornas U-forum. Genom den stora skuldbördan, som prackats på u-länderna när världens banker hade för mycket oljepengar att placera på 70-talet, är nu nettokapitalflödet från i-länderna till u-länderna negativt, som utrikesutskottet uttrycker sig i sitt just justerade betänkande om biståndet.

U-ländernas utveckling går baklänges. Miljontals människor har inte mat för dagen, inte tak över huvudet och inga försörjningsmöjligheter. Flyktingströmmen ökar. De rika länderna måste räkna med allt fler ekonomiska flyktingar. Det är obegripligt att den rika världen inte förstår sitt eget bästa och kraftfullt satsar på bistånd till u-länderna.

Efter att länge ha varit ett föregångsland på biståndsområdet börjar Sverige nu sacka efter. Det är illavarslande att regeringen vill använda en del av biståndspengarna för att stödja Östeuropa. Centerpartiet kan inte gå med på detta. Biståndspengarna skall helt reserveras för u-länderna.

I stället föreslår centerpartiet att en ny anslagspost skapas i UD:s budget, A 10, under tredje huvudtiteln, Stöd till Östeuropa. I vår partimotion U518 föreslår vi att 450 milj. kr. avsätts för nästa budgetår till stöd genom BITS, Svenska institutet och till en särskild kreditfond för Östeuropa.

I centermotionerna U536, U208 och U210 anges också angelägna användningsområden för pengarna, t.ex. lantbruksutbildning i Estland, pilotanläggningar för luftrening i de baltiska republikerna, samverkansprojekt med Estland rörande pedagogisk forskning och ökade resurser till Världsnaturfonden för reningsprojektet för floden Wisla.

Den nya öppenheten har gjort klart för världen att miljön och ekonomin i Östeuropa befinner sig i en svår kris. Produktionsapparaten är nedsliten, och människor vill lära sig marknadsekonomi. Katastrofrapporter kommer om luft som inte går att andas, förgiftat dricksvatten, kemiska öknar, den uttorkade och förgiftade Aralsjön, och radioaktivt belagda områden av Götalands storlek där människorna vädjar om hjälp.

Centerpartiet har genom många personliga kontakter fått kunskap om vilka insatser vi kunde bidra med. Intresset i vårt land att hjälpa våra grannländer är stort. Våra insatser kan också långsiktigt ses som investeringar i stora framtida marknader. Det är alltså fråga om framtidsinvesteringar, och pengar till detta måste självfallet tas från annat håll än från u-länderna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Utrikesutskottets betänkande nr 14 behandlar också stödet till forskning

inom UD:s ansvarsområde. Som Håkan Holmberg här antydde förhistorien till bad UD för några år sedan freds- och konfliktforskningsinstitutionen vid Uppsala universitet att förbereda en kunskapsbank, där man skulle samla internationella erfarenheter från omställning av vapenproduktion till civil produktion. Inget enskilt företag kan självfallet åtaga sig att samla ihop en sådan erfarenhet, som Inger Koch var inne på. Det måste ske systematiskt, och en universitetsinstitution måste vara den lämpliga organisationen att utföra det arbetet.

Sverige har bl.a. genom Inga Thorsson tidigt väckt dessa tankar i FN och i en utredning som sedan flera år vilar i regeringskansliet. Inga Thorsson deltog för övrigt för någon månad sedan i en konferens i Centralamerika med beslutsfattare som visade ett stort intresse för omställningen från en rustningsekonomi till en fredsekonomi. Det som nu sker i världen är oerhört glädjande.

Utrikesdepartementet äskade medel till kunskapsbanken för innevarande budgetår, men något sådant anslag fanns inte med i budgetpropositionen. Efter motioner från flera partier beslöt riksdagen hösten 1989 att ge regeringen till känna att denna fråga skulle prioriteras i nästkommande års budgetarbete. Men varken i budgetpropositionen i år eller i forskningspropositionen finns äskandet med. Utrikesdepartementet håller projektet levande på sparlåga genom att ta av sina utredningsresurser.

Vi har svårt att förstå varför regeringen inte efterkommer riksdagens tydliga begäran. Tillräckliga resurser måste ställas till förfogande för att kunskapsbanken snabbt skall kunna utvecklas som planerat. Centern har ännu en gång motionerat i frågan i samband med den forskningspolitiska propositionen.

Vidare har Stockholms internationella fredsforskningsinstitut, SIPRI, behov av ytterligare medel. SIPRI har ett grundmurat gott rykte i världen som den förnämsta kunskapskällan när det gäller världens rustningssituation. Det är väsentligt att institutet får de resurser som krävs för att kompensera bl.a. höjda hyreskostnader.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 10 och 11.

Anf. 133 BENGT HURTIG (vpk):

Herr talman! Det har många gånger under de senaste månaderna sagts från kammarens talarstol att vi lever i en föränderlig värld. På den internationella arenan tycks man vara överens om att det kalla kriget har avslutats. Det Centraleuropa som i många stycken var ett resultat av andra världskriget och det kalla krigets atmosfär söker sig nya vägar. Pluralism, organisationsfrihet, demokratiska fri- och rättigheter erövrats av folkliga rörelser, och de tidigare s.k. statsbärande partiernas ledare ställs till svars på ett sätt som många inte trott var möjligt.

Samtidigt växer den globala ojämlikheten. Fattiga blir fattigare och rika blir rikare. Fattiga länder blir alltmer skuldsatta. De gränsöverskridande miljöhoten framstår som gigantiska problem. Ökenutbredning, växthuseffekt, ozonlagrets uttunning, försurning och risk för haverier i kärnkraftverk är fenomen som vart för sig räcker för att väcka ångest. Kanske är det just kärnvapenkapplöpningens vansinne som efter många års kamp, inte minst

från fredsrörelsens sida, bringat även de mest hårdhudadade militäristerna till insikt om behovet av nedrustning och icke-våldslösningar på politiska problem. En förnyelse av det säkerhetspolitiska tänkandet är nödvändig.

Internationaliseringen av ekonomin, EFTA-EG-processen och de ökande kraven och förväntningarna på Förenta nationerna leder också till krav på intensifiering av utrikespolitisk verksamhet.

Allt detta reser givetvis krav på utrikesförvaltningen, samtidigt som denna utsätts för samma besparingskrav som andra statliga förvaltningar. Jag håller helt med utskottet om att de indragningar som görs inom utrikesförvaltningen måste vägas mot överordnade nationella intressen.

Det behövs nya typer av tjänstemän som företräder Sverige på t.ex. miljöområdet. Det är troligt att den ökande internationaliseringen på många områden och de växande problemen kommer att kräva ökad svensk närvaro på olika håll i världen.

Vi skulle för vår del gärna ha sett en förstärkt representation i Laos och en förstärkning av konsulatet i Jerusalem, men vi har godtagit de arrangemang som för närvarande gjorts.

Vi har särskilt velat markera att biståndet till Öst- och Centraleuropa inte skall tas från biståndsmedel och inte urgröpa enprocentsmålet. Vi vill för övrigt i år höja u-landsbiståndet till 1,1 %.

Vi känner därför sympati för centerns förslag att införa ett nytt anslag, kallat A 10. Vi har till detta anslag också föreslagit 1 miljard, varav huvudparten skulle gå till Polen och ha en kraftig inriktning mot miljöproblemen där. Vi har föreslagit en uppdelning av anslaget i insatser på kort sikt med 300 milj. kr. och insatser på lång sikt med 500 milj. kr. Vi har i vår motion specificerat hur de pengarna skulle kunna användas på en rad områden. Med detta vill jag yrka bifall till reservation nr 3.

Fredsrörelsen har haft stor betydelse för det internationella avspännings- och nedrustningsarbetet, och detta arbete är ingalunda avslutat. Förnyelse av kärnvapen liksom väpnade konflikter pågår på olika håll runt om i världen. Det är rimligt att anslaget under F 3 till Information, studier och forskning om freds- och nedrustningssträvanden får en uppräknig med 10 milj. kr. till 36 milj. kr., som vi har föreslagit. Jag yrkar bifall till reservation 6.

De fundamentala förändringarna i världspolitiken ger också ett kraftigt ökat behov av forskning på rustningskontrollområdet. Inga bärande argument har, anser jag, framförts för att SIPRI inte skulle få de pengar man begärt, alltså totalt 22 028 000 kr. Jag yrkar bifall till reservation 12.

Anf. 134 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till miljöpartiets reservationer.

Miljösituationen i världen är i dag mycket bekymmersam. Jag tänker på att ökenutbredningen ökar, på havsdöden, inte minst i Östersjöns vatten och på miljöflyktingar överallt i världen snart. Även om vi under de senaste dagarna, framför allt i dag, har hört mycket om vår svenska kris, är det ett faktum att vårt land trots allt tillhör de rikaste i världen. Vår konsumtion är enorm jämfört med de fattigas.

Det är därför mycket beklämmande att regeringen i sin miljöhjälptill våra

närmaste grannar och i stor utsträckning också till oss själva tar pengarna från de allra fattigaste. Miljöpartiet de gröna kan inte acceptera att biståndsmedel används till östhjälpen, inte därför att man där inte behöver hjälpen utan därför att vi tycker att vi i ett rikt land som Sverige har råd att avsätta mer än 1 %. Vi har ju länge kämpat för att komma upp till denna nivå när det gäller hjälpen till de allra fattigaste. Att nu göra avkall på den målsättningen och säga att de pengarna skall räcka till fler tycker vi är omoraliskt. Vi har dock föreslagit att pengarna läggs i en annan "pott", som inte tas upp i det betänkande vi nu behandlar. Därför har vi nu inte reservation i det här ärendet utan bara ett särskilt yttrande.

Nedrustning och säkerhet är viktiga frågor. Vi tycker att det hade varit rimligt att åtminstone 1 % av försvarsbudgeten hade gått till information om freds- och nedrustningssträvanden.

Vapenbyken sade vår utrikesminister att han skulle behöva tvätta länge än. Jag undrar just om man skall hänga den på tork och ta fram den sedan igen, som man gör när man tvättar vanliga kläder.

Vi tycker att det hade varit rimligt att göra en ordentlig utvärdering av vilka effekter vapenaffären har fått för fred och nedrustning. Vi fick dock inte utskottet med oss på detta. Likväl är det oerhört viktigt.

Om vi vill leva i en värld med fred, får vi satsa på nedrustning. Vi får satsa på information, och vi bör minska väldigt kraftigt på anslagen till JAS och andra upprustningsprojekt.

De baltiska staterna behöver vårt stöd. Vi tycker att den svenska regeringen här är ganska flat. Vi har därför bestämt oss för att stödja den moderata reservationen om svensk representation i Vilnius. Det är en markering av att vi faktiskt ställer upp för våra grannländer i deras frihetssträvanden, ett stöd som de behöver i dag.

Anf. 135 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas några motioner som jag har väckt, och jag vill kommentera dem något, särskilt i två fall. Jag börjar med den motion som handlar om stödet till Östeuropa. Den heter U245. Den har avstyrkts, kan jag väl säga, utan kommentarer.

Jag tycker att det är alldeles utmärkt att regeringen satsar 1 miljard kronor, i det här fallet på tre år, till ett Östeuropastöd. Men det som vi motionärer vänder oss mot är att man tar den största delen av dessa pengar ur utlandsbiståndet.

Vi kan ha viss förståelse för att det akuta läget är sådant att man trots allt får acceptera det vad beträffar de 300 miljonerna under det första budgetåret 1990/91. Men vi menar att därefter finns det faktiskt tid att fundera på andra lösningar, dvs. fr.o.m. nästa budgetår, lösningar som inte belastar biståndet.

Orsaken till att vi tycker så är att om man tar pengar från biståndet, kan man inte komma ifrån att det minskar i lika stor utsträckning för andra länder som vi anser behöver det mer – jag skulle kunna säga, för att spetsa till det litet, de fattigaste länderna.

Vi menar att öststaterna knappast kan definieras som utvecklingsländer. De uppfyller inte fattigdomskriteriet. Deras industrialiseringsnivå är mycket

hög i relation till de verkliga u-länderna. Läskunnigheten är hög och barnadödligheten låg, allt jämfört med u-länderna.

Man kan säga att öststaterna är inga u-länder, och därför bör andra lösningar sökas. Vi är medvetna om att det är lätt sagt och svårare gjort. Därför har vi också markerat att vi som motionärer är beredda till återhållsamhet på andra anslag. Personligen skulle jag kunna tänka mig diskutera försvarsanslaget men också andra anslag, för att offra – om jag uttrycker mig så – något på en angelägen satsning för folken öster och söder om Östersjön som har det svårt.

Vissa partier och även personer inom de olika partierna diskuterar att man borde öka biståndet över 1 %. Jag menar att det säkert är välmotiverat, men jag tycker att i dagens läge skall vi inte göra det, utan nu skall vi slå vakt om enprocentsmålet. Låt oss i stället satsa de resurser som vi kan skapa därutöver på Östeuropa.

I betänkandet har den här motionen egentligen inte fått någon behandling och inga kommentarer utan bara ett rakt avslagsyrkande. Det är litet konstigt. Man talar om ett biståndsbetänkande, där motionen enligt min mening bättre hör hemma, för den gäller faktiskt om vi skall använda biståndspengar eller inte. Det kommer också ett annat betänkande sedan som tar upp Östeuropastödet. Det är beklagligt att motionen egentligen inte har fått några kommentarer av utskottet.

I motionen tas också upp ett förslag att inrätta en särskild stödform för Östeuropa som bygger på att inte bara staten skulle tillskjuta medel utan att svenska folket skulle få chansen att lämna bidrag. Jag tror för min del att det finns stort intresse hos svenska folket för detta, och jag tror att det blir mycket större om arbetet organiseras. Vad staten kan göra är naturligtvis att *initiera en diskussion med folkrörelserna, som kanske kunde gå samman om en särskild stödform för Östeuropa*. Den kan sedan kompletteras med enskilda initiativ.

Om det nu är så att motionen inte har blivit behandlad, får jag väl överväga, trots att det formellt inte är möjligt, att gå upp i debatten när kammaren skall ta ställning till de andra betänkandena. Jag får se hur jag gör i det fallet.

Den andra motionen, U312, handlar om anslag till information om fred och nedrustning. Där har vi yrkat på 1 % av försvarskostnaderna till fredsarbetet, och det är ju ett folkrörelsekrav. Vi motionerade om det föregående år, och utskottet gjorde då ett tillkännagivande som vi naturligtvis är mycket tacksamma för. Vi kan konstatera att det blir en ökning med 1 milj. kr. i jämförelse med föregående budgetår, men faktum är att andelen minskar något, från 0,75 % till 0,73.

Vi hävdar i årets motion att regeringens förslag inte överensstämmer med utskottets tillkännagivande. Utskottet bekräftar föregående års uttalande i betänkandet men säger samtidigt att uppräkningsen i budgetpropositionen är ett steg i riktning mot målet 1 %. Det stämmer faktiskt inte. Det är inte ett steg i riktning mot målet 1 % för det är ju en minskning från 0,75 till 0,73. Talar man om promille och riktning, måste man nog trots allt hålla sig till promilletalen.

Jag tycker att det är litet märkligt att det finansiella utrymmet är så svårt

att det inte medger att lägga ytterligare några miljoner på det här anslaget, så att det kunnat klättra en bit över 0,8%, för att inom något år, som vi har sagt i motionen, nå 1%. Vi kan ju jämföra med försvarsanslaget, som ökar med 2,2 miljarder.

I det här fallet tycker jag att det är svårt att ge majoriteten stöd för skrivningarna. När menar egentligen utskottet att målet skall nås? Jag tycker att det är en angelägen uppgift att tillse att folkrörelserna ges goda möjligheter att delta i freds- och nedrustningsarbetet.

Jag noterar med glädje utskottets skrivning när det gäller projektbidraget, som då innefattar miljöfrågor, står det särskilt påpekat, och det är positivt.

Sedan har jag vi motioner som jag bara kort vill nämna om. U419 handlar om resurser till uppbyggnad av en kunskapsbank för, som det heter, internationell försvarsindustriell omställning från militär till civil produktion. Vi motionärer efterlyser av riksdagen påtalad prioritering i budgetarbetet och kan konstatera att utskottet har fått information av regeringen om att pengar är på väg. Även om vi tycker att det går litet sakta, låter vi oss nöja med det.

Motion U311 om förstärkning av det svenska konsulatet i Jerusalem har fått en positiv behandling, och det är väl bara att stryka under att nu är det bråttom att få till stånd den förstärkningen.

Slutligen har motion U303, som handlar om inrättande av ambassad i Costa Rica, blivit avstyrkt, och det kanske inte var så konstigt. Jag hade väl nästan väntat mig det. Men efter ett besök i regionen tycker jag att det vore ganska intressant för vårt land att utveckla samarbetet med Costa Rica.

Jag hoppas att man på litet längre sikt kan få loss medel till att inrätta en ambassad även där. Sedan kan jag litet parentetiskt konstatera att visst hade det varit roligt att få göra detta i år, när Sverige och Costa Rica spelar i samma kvalgrupp i VM. Det hade varit en poäng, men den tycks utebli.

Anf. 136 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! I dessa dagar är det tio månader sedan vi alla upplevde de skräckens dagar som inträffade i Peking – massakern på Den himmelska fridens torg och de skräckscener som sedan kom att utspelas. I går blev vi påmind om detta när vi tog del av ett närmast patetiskt budskap, som framfördes av den unga studentskan Chai Ling, som av allt att döma nu lyckats fly till Paris undan den röda terrorn.

Samtidigt kunde vi, också i går, höra inslag i våra nyhetsmedia som antydde att tio månader kanske är en lämplig karantänstid i västerlandet – sedan kan vi glömma vad som har inträffat. De 870 miljonerna till Ericsson för att fullfölja ansträngningarna i Kommunistkina kan vara ett belägg för det, men också tankarna att nu återuppta studentutbytet med Kommunistkina. Det har talats om risken för infiltratörer bland de mellan 150 och 200 kinesiska studenter vi har här i landet.

I detta sammanhang och inte minst med tanke på alla de, skall vi säga rätt dystra färger i vilka målats av flera av talarna när det gäller u-länder finns det så mycket större anledning att påminna om att det också finns ett andra Kina, ett andra Kina som fullföljer de gamla kulturella traditionerna, som är ett demokratiskt Kina och som dessutom är ett mirakel när det gäller ekonomisk upphämtning.

Vem kunde tro för 40 år sedan när den i inbördeskriget besegrade nationalistkinesiska armén tog sin tillflykt till den tidigare japanska kolonin Taiwan – kinesisk för allt i världen men erövrad av japanerna i slutet av 1800-talet – vem kunde då tro att denna fattiga ö, där det sades att det fanns en enda hiss, där gymnasieutbildningen var förbehållen ett fåtal, där universitet inte existerade utan endast det kejsrerliga universitet i Tokyo kunde ta emot disciplerna, vem kunde tro att denna ö, detta land 40 år senare skulle vara ett av de mest blomstrande i världen och vår näst största handelspartner i Asien?

Taiwan med Matsu och Kinmen har dryga 20 miljoner invånare, men spelar en långt större roll än så i världsekonomin. Det har världens näst starkaste valutareserv efter Japan. Det är världens tolfte handelsnation. Det har en levnadsstandard som i varje fall är fullt jämförbar med de sydeuropeiska ländernas. BNP per capita ligger fyra gånger högre än i Turkiet.

När jag första gången besökte detta land 1967 frapperades jag av den oerhörda fliten. Den kinesiska fliten hade man ju hört talas om, men den imponerade. Och så var det ett land där man cyklade och cyklade.

Andra gången jag besökte det, jag vill minnas det var 1973, var det ett land där skotrar och mopeder dominerade.

När jag senast, 1985, besökte Taiwan var det ett land där tydligen var och en strävade efter att ha sin egen bil, och där man ser ett välstånd över hela linjen.

Vi var några motionärer som menade att i detta sammanhang finns det anledning att förnya och fördjupa våra kontakter med Republiken Kina, med Taiwan. Under överskådlig tid framöver bör Taiwan vara vår naturliga kinesiska kontaktyta framför det röda Kina, där det fortfarande finns all anledning att markera ett avståndstagande.

Man kan väl säga att vi har blivit rätt väl tillgodosedda i detta betänkande. Utskottet säger sig i allt väsentligt dela vår syn på behovet av fördjupade kontakter med, som det heter, det taiwanesiska näringslivet. Alldeles självklart ligger det i Sveriges intresse. Vår handelsvolym är som sagt 5 miljarder kronor om året. Det är inte någonting som kan negligeras. Det är vår näst största handelspartner efter Japan i Asien.

Det är ett högteknologiskt samhälle. Det är inte längre några enklare varor man producerar, utan man är ledande på många fält inom det högteknologiska området.

Men allt, herr talman, är förvisso inte pengar. Avsikten med motionen var minst lika mycket att slå ett slag för fördjupade kulturella kontakter med det andra Kina, med det verkliga Kina. Det skulle kunna göras genom att vi bilateralt ingick avtal på det kulturella området. De finns redan nu ett studentutbyte som inte alls är dåligt. Vi har också utbyte på forskningsidan. Många har fått sin utbildning både vid universiteten i Taiwan och i USA, som i sin tur har kontakter med svenska vetenskapliga institutioner. Men kanske borde man försöka göra mera för att stimulera och systematisera detta utbyte. Det finns stipendiefonder på Taiwan som vi sannolikt kan komma i åtnjutande av. Vi bör kanske också från vår sida visa en beredskap för att ta emot det vi kan få, men också försöka ge någonting i utbyte.

När det gäller att studera sinologi bör man inte göra det i Kommunistkina,

på fastlandet, utan fastmer i Taiwan där, enligt vad fackmännen på detta område entydigt har sagt mig, språkutbildningen är långt överlägsen den som kan ges i Fastlandskina, man har moderna metoder, kontakt med modern pedagogik, man har hela det fältet klart för sig.

Kanske vore det på sin plats att sträva efter att bygga upp ett Sverigehus i Taipei.

Det finns många infallsvinklar, herr talman, som man säkert skulle kunna komma på och göra någonting av. Dock gäller det märkliga förhållandet att vi inte har något officiellt utbyte med denna vår näst största handelspartner i Asien. Det är därför kanske inte någonting vi för ögonblicket alldeles direkt kan ta i. Det är ju ett faktum att vi har erkänt den kommunistiska regimen i Peking. Av det skälet vägrar man ha officiella kontakter med oss från Republiken Kinas, dvs. Taiwans sida.

I stället har man handelskontor och vi har handelskontor, och de fungerar i realiteten som ambassader.

Jag hoppas att det skall komma en dag då Fastlandskina, efter vad man också hoppas på Taiwan, skall ta just Taiwan som det mönstersamhälle, den mönsterstat det har blivit och i detta jätterike kanske göra Taiwan till en modell och ett föredöme för hela det väldiga Kina.

På det sätter kommer den kinesiska kulturtraditionen och all den flit och energi som finns där att kunna kanaliseras på bästa sätt. För Sverige är det angeläget att fördjupa och förnya dessa kontakter.

Anf. 137 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Låt mig börja med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Egentligen är utskottets ställningstaganden utförligt och väl motiverade i betänkandet, men jag vill ändå göra några kommentar till de inlägg som har gjorts och till de reservationer som finns.

Sverige har reagerat föredömligt snabbt när det gäller vår representation i Baltikum. Vi fick tidigt närvaro på diplomatisk nivå i Baltikum genom avdelningskontoret i Tallinn och nu genom avdelningskontoret i Riga. Vi ställer oss också positiva till en representation i Vilnius. Men utskottsmajoriteten är på det klara med att det finns avvägningar som behöver göras. Vi litar på att utrikesdepartementet gör de avvägningar som är nödvändiga och att det kommer en representation också där så småningom.

Jag förstår egentligen inte full ut reservationen som gäller radiosändningar på litauiska. Utskottet har nämligen en klart positiv skrivning om motionen. Vår strävan att på sikt upprätta förbindelser med Baltikum omfattar emellertid Litauen i lika hög grad som de två andra baltiska länderna. Enligt utskottets mening vore det därför önskvärt att sändningar på litauiska också kunde komma till stånd. Därmed skulle särbehandlingen av ett baltiskt land kunna undvikas. Vi anvisar också möjligheten för Sveriges Radio AB att göra omprioriteringar, eftersom vi inte kan ställa upp med mer pengar.

Vi har i några av inläggen här fått början till en biståndsdebatt. Jag vill då bara kort hänvisa till att biståndsdebatten – där också biståndssamarbetet med Baltikum och med Central- och Östeuropa kommer att behandlas – kommer att genomföras i kammaren den 2 maj. Det finns två reservationer fogade till betänkandet avgivna av centerpartiet resp. vpk, i vilka man menar

att samarbetet med Baltikum och med Central- och Östeuropa bör finansieras över ett särskilt anslag. Utskottsmajoriteten har tagit ställning för regeringens proposition, dvs. även detta samarbete går över biståndsbudgeten, men vi behandlar det i ett särskilt betänkande.

Vi känner också till de olika synpunkterna på om biståndet skall finnas inom enprocentsramen eller utanför den. Det kommer vi också att behandla den 2 maj, och vi återkommer som sagt till detta.

När det gäller storleken på F3-anslaget, som bl.a. innehåller bidrag till olika folkrörelser fredsarbete och informationsarbete osv., finns det fyra olika förslag. Det är regeringens förslag, som utskottsmajoriteten ställer sig bakom. Det är moderaternas förslag om en sänkning till 10 milj. kr. Det är vpk:s förslag om en uppräkning till 36 milj. kr., och det är miljöpartiets förslag, där man hamnar på nästan lika mycket.

Vi beklagar inte att vi ligger på en högre nivå än den moderaterna föreslår. Men vi beklagar att vi av ekonomiska skäl inte har kunnat nå upp till det s.k. enpromillesmålet. Det är av ekonomiska skäl som utskottet har gjort den avvägningen. Jag vill bara hänvisa till att det står i betänkandet att vi bekräftar enpromillesmålet, och vi har förhoppningen att vi skall kunna ta upp det igen när ekonomin har stabiliserats.

När det gäller användningen av F3-anslaget brukar inte utskottet gå in i detalj på olika projekt som Sverige ger stöd till. Jag tänker nu på miljöpartiets reservation. Det är här fråga om ett typiskt projektanslag för utvärdering av samhällsansvaret i samband med vapensmugglingsaffärerna. Det är mycket möjligt att den organisation som ställer sig i spetsen för att göra en sådan utvärdering kan få bidrag över F3-anslaget. Men riksdagen skall inte gå in på sådana ställningstaganden.

Jag har nu inte mer tid till mitt förfogande, och jag får lämna de övriga reservationerna till deras öde. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 138 INGER KOCH (m):

Herr talman! Karl-Erik Svartberg sade att socialdemokraterna ser positivt på en framtida svensk närvaro i Litauen. Det är glädjande att ni gör det. Men vi moderater tycker att det är viktigt att man redan nu får en svensk närvaro och att man även i detta avseende inte behandlar de här tre länderna olika. Det är därför som vi föreslår att man nu anslår pengar till detta. Vi tror att litauerne behöver vår närvaro just nu.

När det sedan gäller radiosändningarna på litauiska säger utskottsmajoriteten mycket riktigt att man är positiv också till detta, och man säger att det är mycket möjligt att sådana sändningar kan ske. Sveriges Radio bör undersöka om man kan göra omprövningar.

Men Sveriges Radio har redan undersökt detta. Man har i sin budgetframställan ansökt om pengar. Man har prioriterat detta, men ansett att man behöver mer pengar för att kunna åstadkomma sändningar.

Det är riktigt att vi visar solidaritet med det litauiska folket och att Sveriges Radio redan nu kan komma i gång med dessa sändningar. Detta är ett sätt att visa vår solidaritet. Vi skall inte alltid avvakta, utan vi måste visa litet handling nu.

Anf. 139 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Jag vill något kommentera det som Karl-Erik Svartberg tog upp om vapensmugglingsaffären.

Miljöpartiet har, som helt riktigt påpekades, föreslagit att medel anslås från F 3-anslaget. Vi anser att riksdagen bör ta initiativ till att man utvärderar vilken effekt vapensmugglingsaffären har haft. Detta har ganska stor betydelse för vårt anseende utomlands, och jag tycker inte att det skall vara en ideell organisation som skall se på den här typen av frågor, dvs. hur vårt anseende ute i världen har förändrats och synen på våra nedrustningssträvanden. När det gäller dessa strävanden har vi gjort oss gällande som ganska framstående ute i världen. Detta är en fråga som det är mycket intressant för riksdagen att göra en utvärdering av.

Anf. 140 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Jag vill till Inger Koch säga att jag inte talade för socialdemokraterna. Jag talade för utskottsmajoriteten, dvs. alla utom moderaterna och, som jag nu hörde av Marianne Samuelssons inlägg, miljöpartiet.

Herr talman! Låt mig ge några kommentarer när det gäller frågan om kunskapsbanken. Denna kunskapsbank för försvarsindustriell omställning har faktiskt kommit i gång. Vi är medvetna om att det skett i en mycket blygsam skala. Men den är i gång, och den får via UD pengar till utredningar och möjlighet att arbeta vidare. Självfallet är vi inte nöjda med takten i arbetet, men vi har av ekonomiska skäl tvingats att acceptera den. Vi har också av ekonomiska skäl tvingats acceptera regeringens förslag när det gäller SIPRI. Vi litar på att anvisningarna dels när det gäller ytterligare 500 000 kr., dels när det gäller beredningen som är i gång för att finna andra finansieringskällor och som skall presenteras under hösten kan för SIPRI ge ett positivt resultat.

Herr talman! Birger Hagård talade mycket varmt om mönsterstaten republiken Taiwan. Jag såg ett TV-reportage i något av nyhetsprogrammen här-omkvällen. Ungdomarna framställde det som om en åldringarnas diktatur. Om jag förstod reportaget rätt var det i varje fall inte någon demokratisk mönsterstat. Det kanske var en mönsterstat i något annat avseende. Men det undandrar sig min bedömning.

Anf. 141 INGER KOCH (m):

Herr talman! Karl-Erik Svartberg klargjode att han talade för hela utskottets räkning. Jag kan återigen bara beklaga att inte utskottets majoritet anser det så angeläget att nu visa den solidaritet som det litauiska folket så väl behöver att man anvisar medel till dessa två angelägna områden.

Anf. 142 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Jag förstår att det är beklagligt att säga att det inte är möjligt att komma upp till 1%. Men jag kan inte riktigt förstå varför man inte kan prioritera så att man faktiskt kommer upp i 1%. Det är ju något som har varit uppe till debatt under många år och som är angeläget. Egentligen är det ju inte så stor summa. Det är ju bara 1% av den totala försvarsdelen.

Man borde kunna omprioritera och tycka att det är så pass angeläget att det får plats i budgeten.

Prot. 1989/90:101
5 april 1990

Anf. 143 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Det är alltid lättare för oppositionen att prioritera än för majoriteten. Nu har Marianne Samuelsson under debatten och i reservationen ställt sig bakom krav på ytterligare ca 12 milj. kr. Det är 3 milj. kr. till Vilnius och 9,5 milj. kr. till F 3-anslaget. Våra resurser är tyvärr begränsade, och det är något vi tvingas ta hänsyn till.

*Vissa anslag m.m.
inom utrikesdeparte-
mentets verksamhets-
område*

Anf. 144 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Vi hade omprioriterat när det gäller F 3-anslaget. Vi har tagit bort JAS-projektet, eftersom vi tycker att det inte är angeläget. I stället har vi lagt pengar på detta. Det finns med i vår budget, och det var inte så svårt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 6 april.)

23 § Beslut om fortsatt ärendehantering den 6 april

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens arbetsplenum.

24 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1989/90:125 Förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1989/90

1989/90:Fi49 av Lars Tobisson m.fl. (m)

1989/90:Fi50 av Gunnar Björk m.fl. (c)

1989/90:Kr27 av Ingrid Sundberg m.fl. (m)

1989/90:Ub152 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. (m)

1989/90:Ub153 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)

1989/90:Ub154 av Larz Johansson och Jan Hyttring (båda c)

1989/90:Ub155 av Lars Tobisson m.fl. (m)

1989/90:Sf61 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)

1989/90:T49 av Kenth Skårvik m.fl. (fp)

1989/90:Jo32 av Lennart Brunander m.fl. (c)

1989/90:N67 av Per Gahrton (mp)

1989/90:N68 av Inger Schörling m.fl. (mp)

1989/90:N69 av Per Westerberg m.fl. (m)

1989/90:N70 av Rolf L Nilson (vpk)

1989/90:N71 av Börje Hörnlund m.fl. (c)

1989/90:A119 av Anna Horn af Rantzien m.fl. (mp)

1989/90:N71 av Börje Hörnlund m.fl. (c)
1989/90:A119 av Anna Horn af Rantzien m.fl. (mp)
1989/90:A120 av Elver Jonsson m.fl. (fp)
1989/90:A121 av Sonja Rembo m.fl. (m)
1989/90:A122 av Börje Hörnlund m.fl. (c)

25 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställts

den 5 april

1989/90:514 av *Birger Hagård* (m) till statsrådet Göran Persson om lärarnas färdigheter i svenska:

I en undersökning utförd vid lärarutbildningen i Karlstad redovisas stora brister i de blivande lärarnas förmåga att stava.

Med anledning härav vill jag fråga skolministern:

Vilka åtgärder avser skolministern att vidta för att garantera att nyexaminerade lärare har godtagbara färdigheter i svenska?

1989/90:515 av *Ann-Cathrine Haglund* (m) till statsrådet Göran Persson om det relativa betygssystemet:

Med anledning av en redovisning av blivande lärares bristande förmåga att stava rätt, uttalar skolministern i Expressen att betyget tre från gymnasiet skall vara tillräckligt; annars är betyget enligt skolministern inte riktigt. Det är då enligt ministern "kraven på betyget som det är fel på".

Med anledning härav vill jag fråga skolministern:

Hur preciserar skolministern kravet för betyget tre i ett relativt betygssystem?

1989/90:516 av *Birgitta Rydle* (m) till statsrådet Göran Persson om det relativa betygssystemet:

Med anledning av en redovisning av blivande lärares bristande förmåga att stava rätt uttalar skolministern i Expressen att betyget tre från gymnasiet skall vara tillräckligt; annars är betyget enligt skolministern inte riktigt.

Med anledning härav vill jag fråga skolministern:

Är skolministern beredd att överge det relativa betygssystemet?

1989/90:517 av *Annika Åhnberg* (vpk) till miljöministern om omhändertagande av vissa bekämpningsmedel inom jordbruket:

I takt med att miljömedvetenheten ökar minskar användningen av olika sorters bekämpningsmedel inom jordbruket. Detta är en i högsta grad angelägen utveckling.

Den innebär emellertid att gamla bekämpningsmedel måste omhändertas. De är naturligtvis mycket skadliga för miljön. Det är därför viktigt att de tas om hand på rätt sätt. Kostnaderna för omhändertagandet, som oftast sker vid SAKAB, kan vara mycket höga. Detta leder till att omhändertagandet fördröjs, och därmed ökar riskerna att dessa medel skall läcka ut till naturen.

Jag vill därför fråga miljöministern:

Vad avser regeringen göra för att stimulera insamlande och omhändertagande av bekämpningsmedel från jordbruket?

1989/90:518 av *Guðrun Schyman* (vpk) till utrikesministern om förbudet mot utländska besök med kärnvapenbestyckade fartyg:

Svenska freds- och skiljedomsföreningen har i dag offentliggjort material som visar att det brittiska hangarfartyget *Ark Royal* var utrustat med kärnvapen vid sitt besök i Köpenhamn i år.

Utrikesministern har ofta framhållit den nordiska samstämmigheten om att man bör "utgå ifrån att kärnvapenförbudet strikt efterlevs" som ett argument mot att Sverige skall förbjuda liknande flottbesök i svenska hamnar. När det nu står klart att kärnvapenförbudet inte efterlevs vill jag ställa följande fråga:

Är utrikesministern beredd att vidta några åtgärder i riktning mot en förändring av regeringens policy i den här frågan?

1989/90:519 av *Guðrun Schyman* (vpk) till utrikesministern om det sekretessbelagda materialet om Bofors-affären:

En delegation utsänd av den indiska regeringen har besökt UD och överlämnat en not angående Bofors-affären. Man har även överlämnat en kravlista där man preciserar vilka dokument om Indienaffären man vill få tillgång till. Ett av dokumenten man efterfrågar är RRV:s sekretessbelagda utredning.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag ställa följande fråga:

Är utrikesministern nu beredd att vidta åtgärder så att indierna kan få tillgång till relevant material, bl.a. den sekretessbelagda RRV-rapporten?

1989/90:520 av *Isa Halvarsson* (fp) till statsrådet Göran Persson om den tre-åriga omvårdnadslinjen:

Eleverna som ingår i ÖGY-försöket på den 3-åriga omvårdnadslinjen känner sig lurade, eftersom de kommer att få sämre kompetens än om de gått den "gamla" 2-åriga vårdlinjen. Eleverna och deras föräldrar är upprörda, och linjen kommer i vanrykte.

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga om statsrådet är beredd att medverka till att den 3-åriga linjen kan leda till samma kompetens som den 2-åriga.

1989/90:521 av *Marianne Samuelsson* (mp) till utrikesministern om förbudet mot utländska besök med kärnvapenbestyckade fartyg:

Jag har tagit del av handlingar från Svenska freds- och skiljedomsföreningen. Handlingarna har överlämnats till utrikesdepartementet. I handlingarna påstås följande.

Den 24–28 februari besökte det brittiska hangarfartyget HMS Ark Royal RO7 Köpenhamn. Efter besöket i Köpenhamn gick fartyget ut på internationellt vatten och därefter den 18 mars in i hamn i Portsmouth, hemmahamnen, utan att ha besökt annan hamn på vägen. I Portsmouth transporterades kärnvapen från fartyget i tre fordon.

Svenska freds slutsats är att fartyget hade kärnvapen ombord vid besöket i Köpenhamn.

Jag har gått igenom handlingarna och funnit starka skäl som talar för att slutsatsen är riktig.

Utrikesminister Sten Andersson har i flera sammanhang hävdad att det finns en nordisk samstämmighet om synen på kärnvapen ombord på besökande krigsfartyg som innebär att man bör "utgå från att kärnvapenförbudet strikt efterlevs".

Min fråga till utrikesministern är om uppgifterna som Svenska freds lämnat föranlett eller kommer att föranleda någon åtgärd från ministerns sida.

26 § Kammaren åtskildes kl. 22.23.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Torsdagen den 5 april

1 § Meddelande om sammanträdet fredagen den 6 april	1
Förste vice talmannen	
2 § Justering av protokoll	1
3 § Hänvisning av ärende till utskott	1
4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 4 april	1
Utbildningsutskottets betänkande UbU17	2
Kulturutskottets betänkande KrU16	4
Konstitutionsutskottets betänkande KU33	4
Konstitutionsutskottets betänkande KU37	5
Finansutskottets betänkande FiU19	5
Finansutskottets betänkande FiU21	5
Finansutskottets betänkande FiU22	6
Finansutskottets betänkande FiU23	7
5 § Meddelande om debatten i socialförsäkringsutskottets betänkande SfU11	7
Förste vice talmannen	
6 § Meddelande om samlad votering	7
7 § Sjukförsäkringen	8
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU10	
Debatt	
Gullan Lindblad (m)	
Sigge Godin (fp)	
Karin Israelsson (c)	
Margó Ingvardsson (vpk)	
Ragnhild Pohanka (mp)	
Förste vice talmannen (om sammanträdet fortsättning under kvällen)	
Börje Nilsson (s)	
<i>Beslut fattades under 10 §</i>	
8 § Information från regeringen om EFTA-EG-samarbetet	33
Statsrådet Anita Gradin	
Margaretha af Ugglas (m)	
Gudrun Schyman (vpk)	
Carl Frick (mp)	
Krister Skånberg (mp)	
Birgitta Hambræus (c)	
9 § Föräldraförsäkringen	42
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU11	
Debatt	
Doris Håvik (s)	
Margit Gennser (m)	

	Barbro Sandberg (fp)	
	Karin Israelsson (c)	
	Margó Ingvardsson (vpk)	
	Ragnhild Pohanka (mp)	
	<i>Beslut fattades under 10 §</i>	
10 §	Beslut	46
	Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU10	46
	Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU11	47
	Betänkandet återförvisat till utskottet	
11 §	Insatser för aktiv rehabilitering och arbetslivsfondens verksamhet, m.m.	47
	Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU12	
	Debatt	
	Gullan Lindblad (m)	
	Kjell-Arne Welin (fp)	
	Rune Backlund (c)	
	Jan-Olof Ragnarsson (vpk)	
	Ragnhild Pohanka (mp)	
	Nils-Olof Gustafsson (s)	
12 §	Beslut om uppskjuten votering av kvällsärenden	70
13 §	Insatser för aktiv rehabilitering och arbetslivsfondens verksamhet, m.m. (forts. SfU12)	70
	Kjell-Arne Welin (fp)	
	Ragnhild Phanka (mp)	
	Rune Backlund (c)	
	Gullan Lindblad (m)	
	Nils-Olof Gustafsson (s)	
	Arbetsmarknadsminister Mona Sahlin	
	Andre vice talmannen (om debattreglerna)	
	Ingegerd Anderlund (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 6 april</i>	
14 §	Ajournering för middagsuppehåll	78
15 §	Återupptagna förhandlingar	78
16 §	Administration av socialförsäkring	78
	Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU13	
	Debatt	
	Gullan Lindblad (m)	
	Sigge Godin (fp)	
	Rune Backlund (c)	
	Christina Pettersson (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 6 april</i>	
17 §	Förändrad finansieringsmodell för vissa investeringar	88
	Finansutskottets betänkande FiU25	
	Debatt	
	Lars Tobisson (m)	
	Lars De Geer (fp)	
	Sonia Karlsson (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 6 april</i>	

18 §	Tullregisterlag m.m.	91
	Skatteutskottets betänkande SkU19	
	Debatt	
	Clas Roxbergh (mp)	
	Sverre Palm (s)	
	Ivar Franzén (c)	
	<i>Beslut skulle fattas den 6 april</i>	
19 §	Näringsfrihetsombudsmannen och statens pris- och konkurrens- verk	93
	Näringsutskottets betänkande NU29	
	Debatt	
	Gudrun Norberg (fp)	
	Lars Norberg (mp)	
	Sven-Åke Nygårds (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 6 april</i>	
20 §	Mineralförsörjning	96
	Näringsutskottets betänkande NU31	
	Debatt	
	Karin Falkmer (m)	
	Lars De Geer (fp)	
	Rolf L Nilson (vpk)	
	Lars Norberg (mp)	
	Mats Lindberg (s)	
	Irène Vestlund (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 6 april</i>	
21 §	Oljeutvinning i Östersjön	108
	Näringsutskottets betänkande NU32	
	Debatt	
	Lars Norberg (mp)	
	Åke Wictorsson (s)	
	Carl Frick (mp)	
	<i>Beslut skulle fattas den 6 april</i>	
22 §	Vissa anslag m.m. inom utrikesdepartementets område	113
	Utrikesutskottets betänkande UU14	
	Debatt	
	Inger Koch (m)	
	Håkan Holmberg (fp)	
	Birgitta Hambræus (c)	
	Bengt Hurtig (vpk)	
	Marianne Samuelsson (mp)	
	Berndt Ekholm (s)	
	Birger Hagård (m)	
	Karl-Erik Svartberg (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 6 april</i>	
23 §	Beslut om fortsatt ärendehantering den 6 april	125
24 §	Bordläggning	125

Prot. 1989/90:101
5 april 1990

25 § Anmälan om frågor

1989/90:514 av Birger Hagård (m) om lärarnas färdigheter i svenska	126
1989/90:515 av Ann-Cathrine Haglund (m) om det relativa betygssystemet	126
1989/90:516 av Birgitta Rydle (m) om det relativa betygssystemet	126
1989/90:517 av Annika Åhnberg (vpk) om omhändertagande av vissa bekämpningsmedel inom jordbruket	126
1989/90:518 av Gudrun Schyman (vpk) om förbudet mot utländska besök med kärnvapenbestyckade fartyg	127
1989/90:519 av Gudrun Schyman (vpk) om det sekretessbelagda materialet om Bofors-affären	127
1989/90:520 av Isa Halvarsson (fp) om den treåriga omvårdnadslinjen	127
1989/90:521 av Marianne Samuelsson (mp) om förbudet mot utländska besök med kärnvapenbestyckade fartyg	128